

5

Beatissimi Gregorij pape

toti⁹ ecclesie luminis preclarissimi: in septē psalmos penitē-
tiales explanatio admodum vtilis: cū tabula materiarum.

Ad lectores

Ad iuum magnūq; gregorij ecclie splēdorem oēs libros
membranas ve suas mellitos effecisse (nemo inficiabitur.
Ad eoq; attentissima vigilia sūmoq; studio in explanand is
sacrarum litterarum codicibus deuot⁹ extitit: vt inter agio
graphas: eum non iniuria dixerim arcē deuotionis tenere
Verum si in septem penitentialiū psalmoz' incubationem
demiseris ocellos: ita eum examissim absoluisse pbabis: vt
non aliud pter q; diuitiarū pelag⁹: opum cumulum: et bonoz'
fornicariū (iuxta greca adagia) sibi decernes. huc ergo
(lector deuote) si dulcia sapere cupis: si melleos sensus affe-
ctas pensulatim accede: et a fronte pariter atq; a tergo (sa-
cra enim hec) vt est apud ausonium (non aliter constant).
Ad gregorianā lucernā purgat⁹ aurib⁹ incubare Abscedes
sane (si māi b⁹ pedibusq; nit aris) iuxta comicū (oibus nernis
noctefq; diesq; remis acvellis) purior: piter: deuotior. Vale.
a. l.

Incipit prologus beati Gregorij pape in septem psal- mos penitentiales.

Sille rex et propheta

ueniēter dauid. (i. manu fortis) vocat⁹ est q^z
visum interfecit: leonē suffocauit: goliath for-
tissimum lapidis vnus ictu prostrauit: et gens
tes inumeras iperij sui dittoni. subegit: nō incōgrue eodem
nomine sanctam animam accepimus: que illum qui q̄si leo
rugiens circuit querens quē deuoret in seipsa interfecit et
sic q̄n eam sicut fortis armatus aperto certamine aggre-
ditur: lapidis quē reprobauerunt edificantes illum ictu p̄-
sternit: corporis nihilominus passiones subegit atq; ad vir-
tutū officia cōuertit. psalteriū: q̄q; eādē asiam sp̄salibus ex-
ercitijs assuetā: non incōuenienter nominamus. Sicut enim
musicum illud instrumentū triangulū decem cordarū infe-
rius quidem percuitur: superius vero sonare videtur: ita
anima sancte trinitatis fide formata: decem legis p̄ceptis
instructa: inferius percuitur et superius auditur. Quia cum
carnem aliquis perfecte affixerit: tunc suauissimum deo in
dulcedine melos reddit: per psalmum ergo meditationes
et laudes et gaudia de deo in anima concepta accepimus:
sicut cantum illius musicū instrumentū psalmum vocamus
psalm⁹ ergo iste id est hec meditatio: dauid. i. fidei anime
virtutibus exercitate attribuitur: anime. s. tendenti in finē
i. in christum qui est initium et finis. Christus finis dicitur
vel quia est consummatio legis et prophetarum: sicut ipse
pendens in cruce testatus est: cum aceto et felle potatus
dixit. Consummatum est. Vel quia bonorum omnium pere-
fectio est: quia nullum bonum perficitur nisi quod in summo
bono solidatur. Sicut enim nobis non sufficit alios bonos:
querere: nisi ad eius studeamus agnitionem peruenire: ita
eo inuento nullus iam melior queritur: quia omnis creatu-
ra eo sub cuius pedibus a patre omnia sunt subiecta: infe-
rior imuenitur. Pro octaua vero psalmus iste factus asserit

Anima san-
cta per dauid
significari po-
test.

Joh. xix.

Prologus bti gregozij. Fo. i.

tur. quia pro consideratione future resurrectionis domi-
no decatur. Omne presentis vite tempus septem diebus
evoluitur. et ideo eterna dies que expleta horum dierum vi-
cissitudine futura est octava vocatur. Et quia pro conside-
ratione extremi iudicii psalmus iste concinit: recte p octa-
ua intitulatur. Vel qz sequit sine carnalis et spiritualis gene-
rationis: ideo octava dicitur resurrectionis Caro enim ex
quatuor constat elementis: anima tribus vigetatur natu-
ris. Est enim rationalis ad discernendum. concupiscibilis
ad virtutes appetendum. irascibilis ad vitia auersan-
dum. De hac enim ira per eundem prophetam dicitur. Fra-
scimini: et nolite peccare. Quod enim se contra seipsam ere-
xit: et zelo rectitudinis inflammatus: contra vitium se in-
potuitates viriliter commouerit: in conspectu interni iu-
dicis nequa qz delinquit. Vel secundum quosdam octava
dicitur: quis sequitur sex etates in hoc seculo videntium: et
septimam dormientium iustorum. hunc autem psalmum
in hymnis habendum titulus astruit: quia qui tactus do-
lore cordis intrinsecus: peccata sua confitens: cor in peni-
tentia conterit suauem ad aures misericordis dei vocem
exultationis reddit. Maius est enim angelis dei super vno
peccatore penitente gaudium: qz de nonaginta nouem per-
seuerantia iustorum. Et qui pro indulgentie desiderio ini-
quitates suas annunciat: in tabernaculis iustorum dulci-
ter hymnizat. Loquitur ergo in hoc psalmo fidei anima
octauam illam. id est diem iudicii tremendum considerans
terroremqz distractionis diuine et reproborum damnatio-
nem perpetuam: prudente intuitu contemplanis. Et quia
de suis meritis diffidens in se qualiter in illo tremendo ex-
amine iram vltionis diuine effugere possit non inuenit: au-
dacter quidem sed confidenter ad fontem misericordie fa-
ciem eius preoccupans accedit. Valens in hac vita per pe-
nitentiam et flagella conteri: qz in futuro horrendis suppli-
cium cruciatibus affligi. Quid ergo dicat audiamus et
illius exemplo cum fiducia ad thronum glorie dei adlea-
mus.

Beatitudo vos
cat dies octa-
ua.

Lu. xv. v.

A. ij.

Gregorius primus

Hertur Gregorium pri-
mum (si Johanni de
Crittenhem abbati spanhen-
mensi in libro de ecclesiasti-
cis scriptoribus creditur) cō-
plura scripsisse volumina: q̄
post mortem eius nec dum
m̄ultiplicata: emuli sui nequis-
sini glorie & sanctitati ei⁹ in-
uidētes igni cōbuserunt: si-
cut Johannes dyacon⁹ in li-
bro vite eius cōqueritur Mo-
ritur autem beatissim⁹ papa
Gregorius secūdo anno pho-
ce Imperatoris: qui fuit dñi
Sexcentesim⁹ quintus Indi-
tiōe octava. iij. Id⁹ Marcij:
multis coruscās miraculis.

Domine ne i furore ps. l.
tuo arguas me ne
q̄ in ira tua corri-
pias me.

Quides q̄ bonū p̄cipiū: q̄ affectuo-
sū. q̄ ḡre plens. In eo ei q̄ dñi eū vocauit: q̄ sui iure misere-
ri deberet ostēdit. Dñoz ei est seruos alere non negligere
deliquentes corrigere non necare. fugientes requirere non
abdicare: (Domine ne in furore tuo) Solet fieri vt qui domi-
noum iram incurunt: si eis reconciliari appetunt: patros
nos querant: interuentores adhibeant: aduocatos assiscant
Sed hec anima illius terribilis iudicij terroze percussa a
moris dei desiderio accensa: moras non patitur: dilationem
auerfatur: et si ad horam deū cōuenire distulerit damnatio
nē se euadere non posse arbitratur. Desiderium enim non
sustinet: et impatientis modum non habet vires ergo col-
ligit: de misericordia conditoris confidit. et quasi eum p̄es-
sentem videat: loqui p̄sumit: ac si dicat. Scio quidem quis
ab oculis tuis: meis excludor meritis s̄ tñ minor. sum cūctis
miserationibus tuis. Tu igitur domine cuius me seruum
esse non abnego. cui⁹ iperis obtēperare desidero cui⁹ sua
re iugum referre nequa q̄ recuso. (Ne arguas me in furore
tuo) hic me potius argue: dum t̄p̄a est misericordie corripe
dum dies salutis est exerce. Quisquis in hac vita flagell⁹
atteritur: in māsuētudine corripitur: q̄ correctionib⁹ emē-
datur. In illo aut̄ tremendo examine iniquus ois in furore
arguitur: quis penā interminabilē venis nulla comittatur.
Absit vt in dño furore esse credam⁹. Non ei esset incommu-
tabilis: si eū cōmouere possit alicuius necessitas passionis.
Sed q̄ aliter de deo nisi fm hūanū morē loq̄ non possum⁹
infinitē dānationis sentētā furore vocam⁹. Nō vt in illa ins-
ticie seueritate aliqua oīno p̄urbatōe de⁹ moueat: sed q̄
i eos q̄ duplici sūt cōtritiōe cōterēdi: irremediabilit̄ vindic-
cat. (Ne arguas me i furore tuo) nō humano: nō transitorio.
Furoz hūanus sicut cito p̄terit: ita sue vigorē p̄tatis non ni-

Dominozum
officiam.

Furoz an sit
i deo.

Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij

si in corporibus extendit. diuine vero vltionis asadu[er]sio[n]is
nō solū penas in corpe et aia multiplicat verū etiā in dāna-
tis inq[ui]biliter perseuerat. (Neq[ue] in ira tua corripias me) Si-
cut maior est furor q̄ ira: ita arguere maius ē q̄ corripere.
eos corripim[us] quos amantes emēdam[us]. Et q[ui] post mortem
carnis alij eternis deputant[ur] supplicij: alij ad vitā p[er] ignē
transēunt purgationis: fidelis aia nō solum furore timet: sed
etiā irā abhorret (teste b[ea]to Augustino). Hi oēs q̄ non posue-
runt sibi fūdamentū xp̄m in furore arguūtur: q[ui] eterno igne
cruciant[ur]. Qui autē eidē fūdamento supposuerūt lignū. fenū.
stipulā. in ira corripunt[ur]: q[ui] igne purgati ad beatitudinis re-
quē deducunt[ur]. dicat ergo fidelis aia quid fecit considerās:
q̄ qd sit receptura contēplās. (Dñe ne in furore tuo arguas
me neq[ue] in ira tua corripias me) Ac si aperte dicat. hoc so-
lū tota cordis intētiōe efflagito hoc indefinēt[ur] otis oibus
concupisco. ne me in illo tremēdo examine / vel cū reprobis
ferias: vel cum purgandis flammis vlticibus affligas. Et
vt hoc fiat.

Miserere mei domine quoniam in- firmus sum: sana me domine quoniam conturbata sunt ossa mea.

In eo q[ui] nomē venerādū repetit pie p[ro]cis. affectum se ha-
bere ostēdit. Quasi dicat. Tu dñe q̄ suauē videt mihi sepi-
tis inuocari miserere mei. Dū tps ē mie hic me misericorditer
corripe. hic p[er] flagella contere. hic igne tribulationis exure
Et ne qd i me post hui[us] vite terminū vidicādū inuenias: oro
vt p[er] ignē tui amoris oēm dñe vitiōz. rubiginē cōsumas. Et
hoc op[us] est vt facias. (Qm̄ infirm[us] sū.) Et p[ro]p[ter]o p[ri]mi parē-
tis penā p[ro]traxi magne infirmitat[is]. nō ei qd volo ago: s[ed] qd odi
malū illo facio. (Infirm[us] sū) q[ui] ad malū p[ro]sum. S[ed] tu dñe
aiarū debilitū v[el]o[rum] medice sana me. s[ed] iteri[us]: oī vitiōzū labe
embūda. (Qm̄ conturbata. sunt oia ossa mea). i. v[er]tutes aie obscu-
rate sūt et extenuate v[er]tutes siml[iter] conturbate sūt Caritas ei p[ro]fū-
dit. hūilitas depingit: fortitudo deijcit. castitas impugnatur
per ossa v[er]tutes accipim[us]: p[er] q̄s nimix aiam sustētam[us]. Si-
cut enī in ossibus est fortitudo corpoz: ita in virtutibus ro-
bur inuenitur animarum. Et plane debilis omnis compre-
henditur: anima: nisi que fuerit virtutum fortitudine sul-

Ossa: sunt vir-
tutes.

In. vij. psal. pniales. Fo. iij.

ta postq̄ enī in ordine culpā incurrit prim⁹ hūani generis
parēs: ab illa in qua positus fuerat mentis celsitudine deci
dit. Claritate uisionis diuine pdidit. Suauissimas p̄borum
dei epulas quib⁹ iten⁹ reficiebat amisit. Oculos carnis ad
obscena ⁊ turpia uideuda aperuit: qui prius aciem mentis
qua lucis summe fulgor intuebatur obscurauit.

**Et ania mea turbata est bal
de: sed tu domine blquequo.**

¶ Et qz me h̄mū s̄tio: qz ossa mea ⁊ turbata agnosco. Aia
mea. s. eo qz mea ē qz p me corrupta ē. qz p me debilis ⁊ egra
facta ē. turbata ē. ad gemitū cōmota ē. ad cōpūctionē ⁊ la:
mētū valde magna. s. ⁊ m̄lā moda turbatiōe. Turbat em qz
peccauit: qz bonū dñs offēdit: qz vitā pdidit: mortē incurrit.
(Et tu dñe vsqz quo: ⁊ turbatis ⁊ tra me: qz peccauit: qz te ad
tractiā deliquēdo. puocauit. Uel tu dñe. Demōes qdē iua:
tores nō dñi. natura s̄t malū meam perditionē q̄ salutem.
S̄ tu dñe q̄ nō uis mortē pctōis. Singularit̄ dñe. nō abusiue
s̄. p̄pe. vsqz quo. i. q̄diu differas sanare. Ecce ī spectu boni
medici ⁊ curare ualēt̄ assisto. vulnera detego. p̄ces emitto.
dolores augeo: lachrymas effundo. Cur ergo dissimulas:
cū nō sit tibi minor potētia q̄ uoluntas: licet hoc celes ī cor
de tuo: tñ scio uniuersorū me niueris. Oia curatio q̄ro diffi:
cilius acquirit: tanto acquisita cautius custoditur.

**Conuertere domine et eripe
animā meā saluū me fac pro
pter misericordiā tuam.**

¶ Ne magis turberis supplico: ne ultra misereri differas:
peto. imo uertere dñe sicut aia mea uersa ad te p̄turbā:
tionē plenitudinis: ita tu uertere ad eā p̄ serenitatē misē:
rationis. Et uersus (eripe aiam meā.) Impediūt eā uerpes
carnalīū dilectionū. detinēt illā seculariū illecebre cupidita
tū. Sed tu qui potēs es oia facere superabundanter q̄ pes
timus aut intelligimus: eam eripe igne tui amoris: terre:
narum dumeta uoluptatū: quib⁹ irretitur adure. extra om
neui pcti appetitū illā me manu fortitudinis trahē. (Saluū

Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij.

Medici boni officium.

me fac p[ro]pter m[er]itam tu[um]) Parum est vt animā meā a mundi voluptatibus liber es nisi me ab hostiū t[er]rat[i]onib[us] virtutis tue p[ro]tectione cōserues. Boni medici officium est non solum salūte restitūere: sed etiā restitūtā custodie sedulitate seruare. Sic ergo ⁊ tu cū aiā meā a carnalib[us] desiderijs eripueris da mihi in bono p[er]seuerātā: ne mihi dimissos laqueos iterū t[er]rat[i]onū incurrā. Et hoc (p[ro]pter m[er]itam tuū) Non de meis meritis p[ro]fident vt me salū facias supplico sed de sola m[er]ita tua p[re]sumēs impetrare q[uo]d nō meis meritis spero.

Quā nō ē i morte q[ui] meor sit tui in inferno aut q[ui]s cōfitebit tibi

Prover. xviij

Peccata p[ro]summata generāt mortē. Nisi ei cōuersus fueris: nisi animā meā eripueris: nisi me salū feceris: in peccatorum me caligine. i. in morte dimittis. q[uo]d si in morte fueris tui p[ro]culdubio memoriā perdo. Et inde hoc scio q[uo]d i morte penitus tui memor esse nequibo. (qm̄ nō est in morte qui memor sit tui.) Quō nāq[ue] mihi p[ro]ceditur quod omnib[us] denegatur: (In inferno aut. ⁊c.) Sicut de morte ad infernum peccator peruenit: ita de peccatorū multitudi[n]e in desperationis foueā cadit. Unde ⁊ scriptum est. Peccator cum uenerit in profundum malorum cōtemnit. Fideles animas non exaudiri metuens miserias quas perlatūra est si non exauditur enumerat: vt se maximo timore cōcuriat et deum cōtius ad misericordiā flectat. At ergo (In inferno autē quis cōfitebitur tibi: quasi dicat. Dico si nō eripueris me i morte futurā ⁊ nō solū in morte futurā me p[ro]uideo: sed etiā i inferno. i. in desperatiōe me sepeliendā cognosco. Quod si i inferno fuero tibi me cōfiteri non posse p[ro]pendo. Nullus enim in inferno cōfitebitur tibi. Et hoc est quod ait sub specie interrogantis (in inferno autē quis cōfitebit tibi:) .i. nullus. Non enim est speciosa laus in ore peccatoris. Aliter (Quō nā non est in morte qui memor sit tui) p[ro]cor vt animā meā liber es a carnalibus desiderijs q[ui] militant aduersus eā. Si es hoc nō feceris interficiet me: q[uo]d a te q[ui] es vita mea separabit me. Cū em̄ tu sis illud idē ase q[uo]d ē aia corpori: si tibi in sepabit nō inhesero: necessario mortē incurro. Et si i morte fuero: tui memor nō ero. (qm̄ nō est in morte q[ui] meor sit tui)

An. vij. psal. pñiales. Fo. iiii.

Sicut nullius rei meminit caro mortua ita nec te sentire pre-
uaslet a te deo ania diuisa. Nulla societas luci ad tenebras
vbi aut tui ingredis memoria ibi est lux veritatis immensa.
Qd tñ intelligi r aliter pot. Quasi dicat. In medicabile cor-
pus est rescindēdū ense: r mēbrū in corpore mortui abscissio
poti⁹ ē necessaria q̄ medicina sed ego nō sum r mēbrū mor-
tūū cui medicina nō p̄ficiat sedulitas nihil conferat. Nam
sum memor tui. i. mie. Te ei medicū scio misericordem non
ambigo. longanīmē agnosco: qd nō facerē si in morte essem.
Et hoc apparet a toto: quoniam non est in morte.

**Laboraui in gemitu meo la-
uabo per singulas noctes le-
ctum meum lachrymis meis
stratum meum rigabo.**

Uixerat sup̄ius salū me fac: r tps ē vt facias: nā ego la-
borauī gemitu meo. Adest miser assit r mis. Miseria meā
ego cognosco: vuln⁹ nō dissimulo: pctm̄ nō celo. Nisi ei mi-
ser me agnoscerē: i. gemēdo nō laborarē. Sz ego laborauī.
i. studiose egi: vt esse in gemitu. i. vt q̄sq; viuerē: gemendū
mihi putarē Et laborauī i gemitu). i. mō mihi p̄po. Nemini
ei sic mihi gemiscēdū est: qz p̄ oī⁹ me peccasse p̄p̄do. Et
qz si sufficit bñ scipe: nisi studeat q̄s in bono ope p̄seuerare.
Adiūgit (laborauī p̄ singulas noctes). i. p̄ singulas tenebro-
sas cogitationes. lectū meū. Per lectū p̄sciētiā accipim⁹: qz si
cut i lecto iacētes q̄scim⁹: ita i ea v̄legi dei: v̄legi pcti cō-
sentim⁹. Et sicut laborib⁹ p̄ssi i lecto q̄scētes reficimur: ita
dū mūdi hui⁹ aduersitatib⁹ p̄mimur: i bona p̄sciētiā iterius
dilectamur. Paulo attestāte q̄ ait. Ska n̄sa hec ē testimoniū
p̄scie n̄se. Lectū ḡ p̄ singulas noctes lauat: q̄ sciam a cogi-
tationibus tenebrosis lachrymis cōpūctiōis emēdat. Et si so-
lū p̄sciam purificabo: r Et lachrymis meis stratū meū riga-
bo) Quia vilis lect⁹ ē stratū: p̄ ip̄s carnē accipim⁹. Et qm̄ si-
cut stratū facile cutit: ita caro ab infirmo aīo varie p̄sā: sicut
p̄ edē p̄pheta dī Uniuersus stratū ei⁹: p̄sasti in infirmitate
ei⁹. Rigat ḡ lachrymis stratū suū: qz p̄tinuo luctu et dolore
carnis maculas diluit: r cordis duriciā imbie cōpūctiōis

Lectus p̄sciē-
tiā represen-
tat.

ff. Corint. i.

Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij.

ps. xliij emollit: vt sicut ortus recepta suau[is] pluuijs euident[er] germi-
nat ita caro lachrymaru[m] fluentis rigata: bonorum operum
et iusticie germen emittit. Cur autem laborauerit causam
subdit. ac si dicat. ideo laboraui. ideo ingemui. quia

**Turbatus est a furore ocu-
lus me[us] inueteraui inter o[mn]es
inimicos meos.**

Humana natura ad imaginem primitus et similitudinē
dei condita: per preuaricationis culpam a contemplationis
diuine claritate expulsa: sicut immortalitatis eterne beati-
tudinem perdidit: ita interiorē oculum anime. s. rationa-
bilem obscurauit. Et q[ui] postea bonū a malo discernere no-
luit: volens postmodum quid sequendū: quid ve fugiendus
esset scire nequiuit. Et q[ui] illum qui lux est: et in quo nō sunt
ulle tenebre non tenuit: sicut in nocte: sic postea in meridie
palpauit. dicat ergo fidelis aia (Turbatus est a furore ocu-
lus meus.) Q[ui] discernendi recte voluntatē nō habui: per fu-
rorem. i. damnationis sententiam ipsam eligendi potentia[m]
amisi: vel etiam illius a furore oculus turbatur: q[ui] tremen-
di diē iudicij dānari metuens intuet. Cū enī quod quisq[ue]
gesserit ibi sit recepturus cōsiderat: mentē que hoc preuidet
maloz suozum cōscientia ipse iudicij terror turbat. Et q[ui] ad
illud iudicium venire non trepidat nisi quem cōscientia de-
peccatis accusat: ideo adisigit (Inueteraui inter omnes ini-
micos meos) Ac si diceret. Ideo ad illud terribile examen
deduci metuo: q[ui] per cōsuetudinē et perseuerantiā prauo-
rum operū: nō nouum sed veterem me peccatorē agnosco.
Cum enī sum inter inimicos meos / spiritus uidelicet ma-
lignos: q[ui] eozum a me suggestiones non repuli illis. cōsē-
tiens in tenebrar[um] operib[us] inueteraui. i. in veteris hominis
inobedientiam redij. factus sum comparabilis veteri ve-
sti. Sicut et vetus vestis nec ornatū adijcit: nec frig[us] repel-
lit: ita ego nec frig[us] tērationis expellere valeo: nec. proximor[um]
alas p[er] doctrine h[ab]itū adorno. Vel inueteraui habitas inter
inimicos meos. inimicos. s. catholice fidei. et xpiane religionis.
Discedite a me o[mn]es q[ui] opera:

**In. vii. psal. pñiales. Jo. v.
mini iniquitatē quā exaudiuit
dominus vocem fletus mei.**

¶ Que societas luci ad tñbras: Que quētio xpi ad helyale
at q ps fidelis cū infideli: Sicut ei q dyabolū seq̄: sc̄tōꝝ col-
legiū affectu ⁊ ope aspūat: ita q deo pfecte adhererit: i pio
rū pfortiū neq̄q̄ admittit. Q: ergo iueteraui quersās iter il-
licos meos ne āpli⁹ aliqd̄ vetustatis i me appeat: ne limi-
corū quersatio notā mihi puaricatiōis ifigat: vos q opamis
ni iūqtatē q culpasyfas p̄iteri negligitis: q i malis opibus
spenitētes p̄seueratis. hic a me affectu discedit. hic vos a
me opoz dissimilitudine elongate: vt q: a deo receditis hic
āio: ⁊ i futuro etiā corpore a me discedatis. Discedit eyt am-
plus nō cōice opibus vestris iniq̄s. Qm̄ exaudiuit dñs vo-
cē. ⁊ c. ⁊ Lauī pedes meos: quō inq̄nabo illos: vocē flebilem
dñs exaudiuit: qz ab omī inquinamēto carnis ⁊ spiritus me
mundauit. Quomodo autem exauditus sit ostendit.

**Exaudiuit dñs deprecationē
meā dñs orōnē meā suscepit.**

¶ Pctā dimittēdo dñs orōnez meā suscepit: p̄seuerātiā dā
do. q. d. Nō solū p pctis meis flēti delictoz mihi indulgen-
tiā ptulit: sed etiā ne eadē vlti⁹ cōmitterē. gratie sue ver-
tatē cōcessit. Dix̄ erat superius. Discedite a me oēs q opera
mini iniq̄tatē. Sed qz charitas nō querit q sua sunt. et hinc
vera esse ostenditur: cū ille diligit qui aduersat. ideo subligit

**Erubescāt ⁊ cōturbent̄ vehe-
ment̄ oēs inimici mei cōuertāt̄
et erubescāt valde velociter.**

¶ Ille vereciter charitatem habet. qui et amicum diligit
in deo: et inimicum diligit propter deum. hinc nanqz per se
metipsam veritas dicit. Diligite inimicos vestros bene-
facite hiis qui oderunt vos. Ne ergo aure surda precepta

Charitas in
quo ē facite.
Luce. vi. d.

Explanatio diuini Gregorij.

trāseat dominica: p inimicis orat anima exaudita. (Erubes
scāt ⁊ turbent.) Ergo qz ppter pctā q̄ ppetrauerā erubui:
erubescēs nō vt ea diluerē i gemitu meo laborauit: exaudis
ta veniā ipetraui. Etytinā meo exēpio erubescat: quicumqz
q̄ ad ymaginē ⁊ similitudinē dei sit fact⁹ intelligit: ⁊ qualiter
illā peccādo sedauit agnoscit. Sise circūspiciens p̄sideret ⁊
decorē quē pdidit: ⁊ obsecnitātē qua se velut quodā reteri
mo colore pfudit: de operū suoz qualitate (nisi sit lapis) eru
bescit. Nobilis aia si quas aliqñ pcti notas admiserit: vere
cundia tñ a se funditus nō repellit. Nā ⁊ illud verū est aper
te desperationis indicium si verēcūdia nō se q̄ pctm. Un̄ sub
fudee specie ptēnente aia dicit. Sfrons mulieris meretricis
facta est tibi: nolūsti erubescere. Qui enim neglecto dei t̄s
more pctā pctis accumulāt: pfecro vt meretrix frontē obdu
rat. Sed qz min⁹ est de anteacta vita erubescere: nisi q̄s eti
am studeat ea q̄ admisit penitēdo corrigere subiūgit. Et cō
turbēt̄ vehemēt̄. Quisqz pcti sui modū p̄siderās si sibi ira
tus ⁊ tra seipm grauter q̄d egit puniēdo inuenit: p cōpūctio
nis lachrymas vehemēt̄ pturbat. Quia nō p dolore p̄hile
puenit ad cōuersionē vire: ptin⁹ addit̄ (Cōuertant̄) Ille ni
mīqz ad deū quertit q̄ t̄s cogitat⁹ suos q̄ etiā opationes ad
deū semp dirigere conat̄. Et qm̄ tēpus breue est: ⁊ finis pec
catorū mors est: ne quis putaret i hoīs esse ptātē qñ vias su
as velit corrigere repetit (Erubescant) se peccasse. Erubes
scāt quersionē distulisse. Et hoc faciāt (valde velociter) Dies
ei dñi sicut fur in nocte ita veniet. Un̄ ⁊ Salomon. Ne tar
des inq̄t cōuerti ad dominū neqz differas de die in diem.

Prologus secūdi psal mi penitentialis.

Sicut supra iā dixim⁹ p dō fideis aia accipit: cui ⁊ no
mis iterptatio: ⁊ opoz magnificētia ueniet̄ ap̄tā
tur. fideis ergo aia ea q̄ in hoc psalmo dicit̄ itelli
gat ⁊ ab isto nūqz intellectu recedat. Intellect⁹ nō dō in hoc
psalmo ē v̄nemo se aī fidē de meritis suis q̄ nulla sūt esse
rat. Nemo fide p ḡfam accepta de pcti spūitate p̄sumat.
Nemo bonū q̄d facit sibi s; gr̄e dei attribuat. Nemo p desi
die torporē i bona opatiōe pigrescat. videam⁹ nūc qd̄ dicat

biere. iij.

ij. Pe. iij.
Ecclia. ij.

In septē psal. pñiales. Fo. vi
C Epositio secūdi psalini pe-
nitentialis.

Bcati quozū remisse sūt
iniquitates & quozū te-
cta sunt peccata.

Quasi dicat. Cū omnes velint esse beati: diuersi de bea-
titudine diuersa sentiunt. & desideriozū suozū errorem sectā
tes. ad beatitudi nis portum: per deuia venire proponūt. S; qd
illi estimēt istō est ratū: istō est catholicum: q; illi solū
sunt beī quozū remisse sūt iniquitates originales per bap-
tismū. Et quozū tecta sunt peccata actualia: post baptismum
cōmissa. Si tegit infirmus vulnera quō illi a medico adhibe-
tur medicina: Nōne & si celare vulnus cepit latius extēsum
introsū putrescit. Sic & peccatū nisi per cōfessionē detegat
leualiter in intimis dilatatur. Et sicut vulnus non ostensum
etiā sanā carnē putredine inficit: ita pctm̄ nisi cōfitemdo re-
ueletur etiā si qua ibi sunt bona corrūpit. Nō enim accepta
sunt deo bona que malozum admixtione maculantur. Sed
aliud est qd a pctōre hōie per obstinationē tegitur: aliud qd
miserēte deo per remissionē operitur Tegit medicus vuln⁹
sanandū med icamine: tegit de⁹ peccatū ea qua multitudi-
nē peccatorum operit charitate. Si q; ergo pctā sua tecta
esse desiderat: deo ea per vocem cōfessionis ostendat. Sūt
tñ quedā pctā: que q̄diu i hac vita viuunt: etiā a pfectis
viris aut vir aut nullaten⁹ declināt. hñt ei scī viri aliqd qd
i hac vita opire debeāt: q; oino est impossibile vt i locutiōe
aut ē i cogitatiōe nūq; delinquāt Studēt igit viri dei ocu-
loz lingueq; culpas tegere meritis vite studēt pōdere bo-
nozū operū p̄mere imoderata verborū. verū quō i electis ē
possibile eoz trāsgressiones p̄tegi. cū ab illo cui⁹ ocl⁹ a nuda
& apta sūt oīa: nō pñt abscondi: s; q; hoc qd tegit iferi⁹ ponit
& aliō aliqd supducit: vt qd est subter positū tegat. Tegere
pctā dicim⁹ q̄ q̄si subter ponētes abdicam⁹ Quib⁹ nimirū q̄
si tegim⁹ supducim⁹: dū bonoz operū nos indumēto vesti-
m⁹: pctā itaq; tegim⁹ si bona fctā malis actib⁹ supponam⁹

**Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij.
B[ea]t[us] vir cui n[on] i[m]putauit d[omi]n[us]
p[ec]c[at]u[m] nec est i[n] sp[iritu] eius dolus.**

¶ Si nosmetip[s]os iudicarem[us] non vtiq[ue] iudicarem[ur]. Si nobis peccata nostra i[m]putauerim[us] non ea nobis i[m]putat deus. Si ea satisfaciendo punirem[us]: nullum qui nos in futuro puniat inuenirem[us]. I[m]putare sibi adam peccatu[m] suu[m] noluit: quando culpam suam in creatorem refudit dicens Mulier qua[m] dedisti mihi sociam: dedit mihi de ligno ⁊ co[m]medi: vnde q[uo]d se confiteri culpabile[m] re[n]uit: mortifere d[omi]n[us] sententia[m] ad posteros misit. Iudicare autem seip[s]um nemo poterit: nisi qui virile[m] animu[m] ad vitia persequendum assumit sicut per eundem p[ro]phetam dicitur Persequar inimicos meos et comprehēdā illos: ⁊ nō conuertar donec deficiant. Qui eni[m] mollis est ⁊ dissolut[us] in opere suo frater est opera sua dissipatis. Ideo dixit. Beatus vir. Quasi dicat. Ad hoc opus nemo assurgere p[ro]ualet: nisi q[ui] sancte fortitudinis vires habet. Quid enim fortius q[uam] omnes animi sui motus rationi subigere: o[mn]ia carnis desideria sp[irit]u virtute frenare: p[ro]p[ri]as voluntates abijcere: contēptis visibilibus ea q[ue] non videtur amare: Unde ⁊ salomon ait. Melior ē patiens viro forti. et qui dominatur a[n]i[m]o suo: expugnator e[st] vrb[is]u[m] (Nec est i[n] sp[irit]u eius dolus) Illi quide[m] peccatu[m] n[on] i[m]putabitur (in cuius sp[irit]u ritu dolus mēdacti non inuenitur. Qui se iustu[m] esse nō simulat: q[ui] ea etiam que occulte deliquit non celat. In sp[irit]u publicani ad tēplu[m] ascendenti[s] dol[us] nō fuit: q[uo]d dū illu[m] quē ocula nō trāse[n]t placare voluit iudicē: cōfiteri se nō erubuit p[ec]c[at]ōre. At nāq[ue] de[us] p[ro]p[ri]u[m] esto mihi p[ec]c[at]ōri Magis ergo iustificat[us] descēdit: q[uam] q[ui] se de meritoru[m] iustificatione lactabat Deniq[ue] et iustus in principio sermonis: accusator est sui In pyrisi vero sp[irit]u dol[us] fuit: qui magis videri q[uam] esse iustus optauit. Dum ergo ea que clamare debuerat tacuit: miser q[uo]d sibi tacendum esset clamauit. Et per superbiam si qua in eo fuerant minuit merita q[ue] humiliari p[ro]tēns adauit p[ec]c[at]a. Et nos ergo exēplo huius publicani p[re]occupem[us] facie hui[us] iudicis in p[ro]fessio[n]e ⁊ effūdā[m] corā illo corda n[ost]ra leuātes puras man[us] sine ira ⁊ deceptio[n]e in hitu ordi[n]ato cō vere clidā ⁊ sobrietate. Ut q[ui] o[mn]i tēratio[n]e patētes: manū effus

Gen. iij.

ps. xvij.

Fortitudo in
q[ui] consistit.

Prover. xvij.

Luce. xvij.

In. vii. psal. psalmiales. Fo. vii.

gere non possumus iudicis per confessionem mundati conscientiam experiamur misericordis.

Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea dum clamare tota die.

Ille in cuius spiritu dolus non est: est beatus. Et contrario ille in cuius spiritu dolus est: est infelix. Et hoc michi experto credendum est (nam inueterauerunt ossa mea quoniam tacui dum clamare. per ossa nimirum virtutes accipimus: quoniam per eas animam sicut corpus per ossa sustentamus. Que profecto inueterantur quando a statu sue fortitudinis infirmantur. Sicut enim morbum infestationes corporis ossa debilitant: ita vitiosum in portione turbationes anime virtutes infirmant. Aut ergo (Inueterauerunt ossa mea) Ac si dicat. Virtutes et iusticia vel ratio et intelligentia ita in me debilitate sunt: ut nec pro me quidem vobis resistere nec aliam egram et ad yma ruentem: virtutum valeam fortitudine sustentare. Et quoniam per humilitatem confessionis ad nouum hominem peruenire nolui: per arrogantiam iactantiam in veteris infirmitate permansi. Quare autem inueterauerunt cum aperit cum ait (Quoniam tacui dum clamare tota die) Cum clamare et tacere inter se repugnant: quomodo potest fieri ut aliquis taceat et clamet. Sed ille tacet nimirum et clamat: qui peccata quidem sua silentio contegit: merita vero per vocem magnificationis extollit. Aut certe ille tacet et clamat quod peccata quidem preterita per confessionem non annunciat: et per conuersionem alia committere accepta peccandi libertate non cessat. Nam quod peccatum clamor sit. testatur scriptura que dicit. Clamor sodomorum et gomorreorum ascendit ad me. Et iterum Descendens videre vtrum clamor qui venit ad me opere compleuerit. peccatum quippe cum voce culpa est in actione. peccatum cum clamore est. culpa cum libertate (Dum clamare tota die) Tota die clamat: quod pro opere bono opere quod agit laudari affectat vel etiam tota die clamat: quod publice peccare non trepidat.

Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua conuersus sum in eternam mea dum configit spina:

Senectus. xvij

Explicatio diuini Gregorij

Sicut per noctem opera tenebrarum / ita per diem bonarum intelligimus lucem actionum. Qui ergo peccare non desinit / et ceteris se preferens per bona opera superbit: die ac nocte diuine potentie iram incurrit. Vel (die ac nocte) / i. in prosperitate et aduersitate (Grauata est super me manus tua). Quia enim et in aduersis succubui. et in prosperis me nimis erexi: iram tue potentie super me prouocavi (Conuersus sum in erumna mea dum configitur spina). Quonia manus tua que superbos humiliat: humiles exaltat / grauata est super me: me enim superbum depressit: quia non solum peccatum mihi dominari permisit: sed etiam de qua nimis gloriabar iusticiam mihi difficilem fecit. Ideo (conuersus sum in erumna mea). Qui enim de me presumens quasi diuitem me prius et nullius egentem credidi: postea ad me rediens quod sum miser et infelix agnouit. Et hoc feci (dum configitur spina). Per spinam omne peccatum ideo accipitur: quod dum confert delectationem: quasi pligendo lacerat mentem. Tunc autem penitentis anima ad lamentum ducitur / cum perpetrata nequitia in memoria fixe retinetur. In alia translatione non configi / sed confringi / spina dicitur: quia nimis mens ad luctum vertitur: ut peccati compunctio penitendo frangatur. Quomodo autem sit conuersus ostendit dum subdit.

Peccatum o[mn]i
spina dicitur.

Delictum meum cognitum tibi feci et iniusticiam meam non abscondi.

Quis omnia sunt nuda. et aperta oculis tuis: tamen quia ore confessio fuit ad salutem: feci tibi cognitum delictum: dicens illud esse meum. Mihi enim quia deli qui impuro: me solum in operum meorum prauitate culpabilem / clamor plus est delictum cognitum facere: quam delictum manifestare. Ille enim delictum cognitum facit qui non solum quod fecit annunciat: sed etiam omnem peccati causam et originem enarrat. Qui non superficie tenus peccatum loquitur: sed et quando: et ubi: et quomodo: et si vel ignorantia vel casu / vel studio deliquerit / constat. Et iniusticiam meam non abscondi. Nullum in corde meo dolositatis scrupulum retinuit: iniustum esse quicquid a me habeo in

Delictum cognitum facere plus est quam ipsum manifestare.

In. vij. psal. pñiales. Fo. viij

timauit. Omne enim datū optimū: et omne donū perfectum desirsū est. Delictū meū cognitū tibi feci et iniusticiā meā nō abscondi. Nō solū q̄ delicti que mihi faciēda fuerāt bona pretereundo aperui sed quicquid cōmissi que pretereunda fuerant mala faciendo narraui.

Jacobi. i.

Dixi cōfitebor aduersum me iniusticiā meā dño et tu remisisti impietate peccati mei.

¶ **C**onfiteri delictum meū cognitum tibi feci: q̄ iniusticias meas non abscondi: non fuit ex necessitate: vel alicuius leuitatis occasione: sed ex penitendi et confitendi premeditatione. Nam (dixi). i. in corde meo statui. (Confitebor aduersū me iniusticiā meā dño) Aduersū se cōfiteri: q̄ oīno cōfiteri q̄ aperit. Qui in peccati cōfessione sibi nō p̄sit: q̄cqd̄ peccauit nō deo imputat. Nō deo ānotat. Nō fortune attribuit. Non diabo lo. Non constellationi ascribit. In eo autē euasurum se credit. si sibi iratus se sine moderatione accusat. (Et tu remisisti impietatem peccati mei). Attende quante sit indulgētie vitalis velocitas q̄ta misericordie dei cōmendatio vt cōfiteentis desiderium committeretur venia: anteq̄ ad cruciatū perueniat penitētia: ante remissio ad cor perueniat: q̄ cōfessio in vocem erumpat. (Tu remisisti impietate peccati mei.) Tu qui solus es parcis qui solus peccata dimittis. Quis ei potest dimittere peccata: nisi solus deus: (Remisisti impietatem peccati mei.) precisti post tersū tuū oīa peccata mea. Non solum peccatum remisisti: sed etiam ipsam impietate prae sc̄z operationis intētionē. Ut iā nulla in corde meo malicie radix remaneat: ex qua pestifere actionis de cetero germen succrescat.

Confiteri aduersū se qd̄ ē.

Esa. i. xxxij

Pro hac orabit ad te oīs sanctus in tempore oportuno.

¶ **S**criptum est q̄ nemo sine peccato: nec infans cuius est vnus dies vita super terram. Et iterum Job testatur quia celli non sunt mundi in conspectu eius: et in angelis suis rep̄

Job. xxxv.
Job. xv.

S. i.

Explanatio diui Gregorij.

Rom. vii.

perit prauitatem. Quanto ergo electus quisq; maiori sci-
tate preeminet: tanto magis de his sine quibus hec vita no-
ducitur venialibus peccatis dolet. Quis autem sanctior
paulo: qui cum delectatur legi dei secundum interiorum ho-
minem: et aliam legem in membris suis: legi mentis sue vi-
deret repugnantem miserum se exclamans, commemorat:
et de se diffidens de corpore mortis illius: per dei gratiam
liberari expectat. Idem nihil sibi conscius fuerat: sed ne-
quaquam in hoc se iustificatum credebat. Sancti etenim viri li-
cet magnis iam virtutibus polleant: habent tamen adhuc
de culpe obscuritate quod feriant. Et magna iam vite cla-
ritate luceant: et tamen aliquas peccati nebulas velut qual-
dam noctis reliquias nolentes trahunt. Quod diuine pro-
fecto pietatis dispensatione agitur: vt qui ascensiones in eos
de suo disposuit: ad humiliatis celsitudinem sua melius in-
firmitate subleuatur: quatenus vnde parua reprehensibi-
lia humiliter patitur: inde verius iniusticie virtute roboret.
Et eo se in virtutis culmine erectus minimam sentiat: quo suis
viribus etiam parua que eum impediunt non expugnat. Orat
ergo pro remissione peccati omnis sanctus: quia sine peccati ma-
cula solus inuenitur homo iesus christus. Denique de ipso
solo legimus quod non haberet quotidie necessitatem: quod ad
modum sacerdotes prius pro suis delictis hostiam offerre: deum
de pro populo: verum ne aliquid intelligas transitorium ap-
peti in oratione sanctorum: adiungitur (ad te). Electi ete-
nim dei orantes vt ad deum perueniant: infirmitatis sue in-
cessanter excessus deplorant. Quis et inde refectionis intus
me dulcedinem sentiunt vnde vim suauissimi amoris per la-
chrymas emittunt. (In tempore oportuno) Ecce nunc tem-
pus acceptabile: ecce nunc dies salutis: (dicit apostolus).
Tempus opportunum tempus gratie: dies remissionis: plenti-
tudo temporis. In quo propter nimiam charitatem suam
quod dilexit nos deus misit filium suum factum ex muliere factum sub
lege vt eos qui sub lege erant redimeret: vt adoptionem filiorum
reciperem. Sed quod dicit in tempore oportuno. Numquid
et ante aduentum christi non extiterunt sancti qui orarent
pro hac sua et populi ignorantia: fuerunt plane. Sed quia
iosum carne futurum expectabant: eumque solum saluatorem
suum esse sciebant per eius nimirum fidem saluati sunt. Itaque

Cor. vi.

In. vij. psal. pñiales Fo. ix.

illud tempus oportuni in corde susceperunt: qz ad ipsum ro
to cordis desiderio nihil hesitantes suspirabant.

**Verūtamen in diluuiō aqua
rum multarum ad eum non
apporimabunt.**

¶ Aqua profunda verba ex ore viri. Et de hereticorum ad
inventionibus scriptum est. Aque furtiue dulciores sunt: p
aquarem ergo diluuium: multipliciter intelligimus do
ctrinarum. A quibus nimirum paulus nos phibet: dicens.
Doctrinis varijs et peregrinis nolite abduci. Quisquis est
hereticas et prophanas nouitates suscepit: longe a veri
tate abducitur. Et eo ad litus misericordie dei nō apporim
mar: quo inanium garrulitatum fluctibus raptus: in pcello
sam se disputationum caliginē oēs recipiens ineptias iactat
Illis ḡ tēpus oportuni nō est quia de his stulta sapiētia ins
fati: vnde deo placere debuerāt: inde eum magis per va
narū assertionum blasphemias iritant. Et excusando excus
ationes in peccatis vt ad deum veniant: non inueniunt re
medium: quem per compendium confessionis possent has
bere placatum.

Prover. ix.

heb. xliij.

**Tu es refugium meum a tri
bulatione que circūdedit me:
exultatio mea erue me a cir
cundantibus me.**

¶ Quasi dicat. Illi in diluuiō aquarum id est in multipliciter
te doctrinarum et excusationum ad te non apporimabunt
sed ego qui delictum meum cognitum tibi feci: qui iniusti
cias meas non abscondi: quia a fidei vnitāte nō exorbito: q
de me diffidens: de multitudine miserationū tuarum pres
sumo. Ad te p hūilitatē cōfessionis apporimabo: nā tu es re
fugium meū. Maledict⁹ hō q spē suā ponit i hoste: ⁊ bñdictus
B. ij.

Die. xlvj.

Explanatio diuini gregozij

homo qui p̄didit in domino. Impugnāt me carnis illecebre: circumueniunt ignominiose passiones: perturbant inordinati desideriorum tumultus. Sed eo tutius omnia despicio: quo de me vilia sentiens: in solo virtutis tue munimine confido. (Exultatio mea erue me). In diuine contemplationis claritate electorum mentes quanto grauioribus rerū temporalium tumultus tolerant: tanto in meditatione secūsus re in perpetuum felicitatis suauius exultant. Et cum ceperint eis mundane peruersitatis inequalitates amarescere: tunc primum possunt interne quietis suauitatem sentire. Et q̄ nihil de seculo nisi tristitie fructus colligunt deum solummodo suum esse gaudium dicunt. Ceterum quoniam secundum apostolum omnes qui volunt pie viuere in christo persecutionem patiuntur: ideo subiungitur. (Erue me a circumstantibus me). Sancta etenim anima diuini amoris spiculis vulnerata: cum anhelare in deum ceperit: cum ad supernam se patriam per desiderium se extendit: ad temptationem et vertitur: quicquid in hoc seculo amicum antea blandumq̄ putabatur. Quia qui peccantem amare consueuerant recte viuentem crudeliter impugnant. Voluptates nihilominus pristinae ad memoriā redeunt: et resistentem sibi graui aperti certaminis perturbatione affligunt. Orat ergo vt in his obibus liberationis p̄sidium a deo habeat: metuens ne ipso fatigationis sue tedio deuitia succumbat.

Intellectū tibi dabo et instruā te in via hac qua gradieris: firmabo sup te oculos meos.

Pendent inferiora ex superioribus. Dixerat enim propheta superius: remisisti impietatem peccati mei. Nunc vero ipsius propiciationis diuine verba interserit: in quibus significat non solum de preteritis adeptum veniam. sed etiam de futuris peccatis diuinitus sibi prouisam esse cautelam dicens. (Intellectum tibi dabo et instruam te). homo cum in honore esset non intellexit: comparatus est

q. thi. iij.

ps. xlvij.

In. vij. psal. pniales. Fo. r.

lumentis insipientibus: et similis factus est illis. Qui natura rationalis dignitatem contra auctoris nostri precepta superbiendo perdidimus: per infusam cordibus nostris spiritus sancti gratiam quam in nobis peccatum obscurauerat: intelligentie lucem confessionis humilitione reuocamus. Cum enim ad secretarium cordis accedimus: et quod discretus iudex futurus sit qui nunc est patiens et longanimis consideramus: cum ad intuenda sanctorum premia et iniquorum damnationem oculos mentis attollimus. Cum de futuris incerti et ne labamur metuimus. et ea que male egimus flendo punimus: tunc nimirum saluari a deo intellectu accepto: de cordis nostri habitaculo ignorantie tenebras effugamus. Sed quia minus est recte intelligere: nulli studeat quis recte intellecta morum honestate complere: adiungitur. *Et instrua me*) Non te permittam perfanctorie voluntatis mea archana cognoscere: sed et hoc tibi conferam ut etiam bonum quod intellexeris peragas: et qualiter id agendum sit: tanta consideratione discernas. Sunt namque nonnulli qui recte quidem offerunt: sed recte diuide re non sciunt. Quia bonum quodlibet recta intentione incipiunt: sed habere in eodem bono opere discretionis virtutem postponunt: hi nimirum quod bene inchoant: malo plerumque fine consummant. Quia inde reatum incurrunt: criminis: unde fructum habere potuerunt virtutis. Quia vero nihil est bonum quod incipimus: nisi perseveranti illud fine compleamus: recte subditur. *(In via hac qua gradiens firmabo super te oculos meos)* quod diu hic viuimus: in via sumus qua ad patriam tendimus. Maligni autem spiritus iter nostrum quasi quidam latrunculi custodiunt. Et operi nostro insidiantes: deceptionis sue ubique laqueos tendunt. Facile ergo inter laqueos ambulantes labimur: nisi sapientie dei ducatu gubernemur. In hac vero via ille non graditur: qui temporalium rerum. vel copiam cupiens: vel inopia metuens: a recte operationis studio reuocatur. Sed quoniam iam is qui spiritu dei operatur: non desidia corrumpitur: non timore repellitur: non labore lassatur: non incongrue subiungitur. *(Qua gradiens)* Quia nimirum semper de virtute in virtutem graditur: qui a sancte operationis studio

Exp[lanatio] diuini Gregorij.

Nulla antiqui hostis calliditate superatur. Super eum ergo qui in hac vita graditur deus oculos suos firmat: quia quicumq[ue] a boni propositi intentione non deficit: respectus ab eo diuine misericordie nunq[ua]m recedit. Quatenus eum semper in omnibus adiutorem habeat: ad quem efficiendis amoris desiderio incessanter anhelat: vnde et alibi per eundem prophetam scriptum est. Oculi Domini super iustos.

Ps. xxxij.

Nolite fieri sicut equus et mulus: quibus non est intellectus.

Sancti viri cum mala sua superant Cum ad superna inuenienda bonorum operum perfectius volant. nihil esse quod faciunt deputant: nisi etiam alios ab errore compecant. Scriptum enim est. Caritas non querit que sua sunt. Sollicite ergo discretionis inspectione in secretis cordium ipsam matrem virtutum charitatem exquirunt: quam profecto se non habere comperunt: nisi omnibus etiam inimicis eadem velint tribui: que sibi optant impendunt: vnde sancta anima que per confessionis vocem peccata sibi dimissa non dubitat: et ipsius promissionis diuine otaculo roborata: in eo quod superest vite: hostium insidias incurrere non formidat: ad proximos alloquendos conuertitur: et ne ipsi ab hac immunitate pietatis dei inueniantur extorres hortatur dicens (Nolite fieri sicut equus et mulus) Ac si dicat. Quonia[m] quide[m] ad nature vestre statu[m] pietas diuina nos reuocat et similitudinis sue imaginem quam inobedientia destruxerat: benignitas saluatoris nostri in nobis reformat: nolite diuinitas bonitatis dei contemnere: nolite sicut equus alienum selliorem indifferenter portare. Equus enim sicut dominum suum ad portandum recipit: ita etiam sine discretionem alios qui volunt ascendere selliorem admittit. Qui ergo timore dei postposito: (qui dominus omnium est) dyabolice se potestati subiecerit: et animam que sedes sapientie esse debuerat: fallacis domini ditioni mancipauerit: sine

I. Cor. xij.

In. vij. psal. pniales. Fo. xi.

Intellectu proculdubio sicut equus existit. Mulus vero sicut onus domini sustinet: ita se cuiuslibet extraneo onerabilem se prebet. Quisquis itaque domini illius cuius iugum suauiter et cuius onus seu precepta reiciens: grauissimas peccatorum sarcinas ferre non recusauerit irrationabilem se profecto sicut mulum ostendit.

In chamo & freno maxillas eorum constringe: qui non appropinquant ad te.

¶ Pluribus qui precepta dei aure cordis audire renuunt: percussorum & verberibus admonent: ut ad virtutis amorem penarum dolores pertrahant: quos eterne vite premia non inuitant. De quibus nimirum scriptum est. Sola veratio intellectus dabit auditui. Sepe etenim amator presentis seculi ita ab eodem que diligit mundo despiciat & impugnat ut cum eo nequaquam curere valeat: sed fructus aduersitate torpescat. Quod diuine profecto dispensatione miserationis agit: quia in hoc mundo despectus tanto celerius trahit ad deum quanto nihil habet in seculo ubi delectetur. Orat igitur fidelis anima ut lubricos peccantium curus mundana aduersitate virtus diuina coerceat: quatenus erroris sui desideria sequi non valeant: & hoc modo ad se reuertere: saltim ex difficultate & impotencia peccandi resipiscant. Possumus quoque per chamo & frenum verba diuine legis accipere: quod quod peccatoribus aliquando grauius minatur de pena: aliquando suauiter blandit de venia dum in ore fidelium venit: vagos eorum gressus more freni & chami reflectit. Maxillas stringunt: quod vocem iactantie comprimunt: dum que ex vitio superbie solebant iactare merita: per humilitatis virtutem discunt ostendi peccata. Quare autem tanto peccatorum hominum etiam inuita quersione exoptet: ostendit cum subdit.

Esaię. xvijij.
Veratio dat
intellectum.

Multa flagella peccatori sperantem autem in domino misericordia circumdabit.

Explicatio diui Gregorij.

¶ Qui et per superbiam erectus contra conditorem peccati augetur non deserit: et hic curatur aduersantium flagellis affligitur et in futuro duplici nihilominus stritione coteretur. Cui si ad iniquitatis sue cumulum peccati pertigerit exteriori periculis: hoc ipsum sibi est diuise aduersionis flagella tollerare. Quia in conspectu dei eo ipso interiorius deijcitur: quo falsa gloria in conspectu hominum exterius eleuatur. Et illius in pena stritur culpa: quia hoc ipsum fuit vere intus cadere: quod foras ostenditur proficisse. Hec quidem predicta incosidentes inueniunt. (Sperantes autem in domino misericordiam circumspecti) Diligentibus ei desit omnia cooperate despererit: nulli omnino uanitati succumbit: nulla hinc aduersitas deijcitur: nulla prosperitate corrumpitur: flagellis periculis: que per ea aut que perpetravit peccata obliterat: aut que perpetrare poterat: futura deuitat. Et sibi omnia fore existimat prospera: que a dilectoribus mundi putantur aduersa.

Roma. viij. e.

Letamini in domino et exultate iusti: et gloriamini omnes recti corde.

¶ Quasi diceret. Quandoquidem sperantes in domino misericordie diuine ne clipeo muniuntur (letamini in domino et exultate iusti.) Non est impium gaudere dicit dominus. Quis qui terrenarum rerum amore vincit: in deo nullatenus delectatur. Et quanto quis ad terrena acriori cura exarsit: tanto magis ab eternis danabili torpore frigidescit. Iustis ergo solummodo ut in domino letentur dicit: quia qui deum toto corde non diligunt: in eo letari quoduis secularibus delectari non possunt. Scriptum est enim. Quicumque amicus huius seculi esse voluerit: inimicus dei constituitur. Neque enim possumus hic gaudere cum seculo: et illic regnare cum christo. Sed iusti tamen in domino exultant: quia extra mundum facti ut nec prosperari in mundo cupiant: nec aduersa pati nullo tacti preceptum amore pertimescant. Et notandum quia non solum letamini dicit: sed etiam et exultate adiecit: et intelligas eos non posse tristari in corpore: quibus diuine claritas misericordie fulget in mente. (Et gloriamini omnes recti corde.) Illi quidem qui habent cor ad terrena distorsum: non gloriantur in domino: quia spem suam posuerunt in mundo.

Jaco. iij.

In. viij. psal. penitentialis. Fo. xij.

Vos autem qui cor vestrum secundum voluntatem dirigitis: in spe beatitudinis eterne gloriari debetis: vt qui gloriatur in domino gloriatur. Illa namque sine dubio est vera gloria quam nullius meretricie obtenebrat pena.

ij. ad Corin.
7. d.

Prologus tertij psalmi penitentialis

Sabbatum requies interpretatur. Sabbatum humanum genus in primo parente habuit: qui secundum in conditoris sui obedientiam perstritit: in susuissimo contemplationis diuine lecto requieuit. In paradiso namque primus homo delictis potitus: sicut nullam in anima poterat sentire esuriē: ita etiam omnē que ex carne nascitur ignorabat passionem. At postquam diuini colloquij peccato familiaritatem perdidit: mortis legibus succumbens: requiem felicitatis eterne amisit. Et in pcellas mundane instabilitatis corruit fluxu: quod statū rectitudinis seruare contempsit. Fidelis ergo anima requiem in primo homine perditā ad memoriā reuocās: et futurū nihilominus vite eterne sabbatū spūs agilitate contemplans. ab omni spūs et carnis optat corruptione eripi. et ad futurā indeficientis beatitudinis requiem: consummato huius vite termino: orat sine punctatione perducit. At ergo.

Explanatio tertij psalmi penitentialis.

Domine ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripas me.

¶ Quasi dicat. Scio futurū esse vt post huius vite exitum ignis purgatorij flammis expientur purgatorij: alij sententiam eterne torij est graue subeant damnationis. Sed quod illum transitorium ignē omni tribulatione estimo presenti intollerabiliore. non solū in furore eterne dānationis opto nō argui: sed etiā in ira tuis seculi. et tunc timeo correptionis purgatorij. Tu ergo dñe cui in spiritibus

Explanatio diui Gregorij

tu meo seruo: que omnium saluatorem esse cognosco: ne arguas me in furore damnationis perpetue: neq; corripas me in ira ex purgantis vindicte. De furore et ira: quia sufficienter in superioribus exposuimus: iterum tractare superfluum putamus: ne eadem repetentes: legentibus fastidium generemus. Quare autem non debeat in ira corripi: et in furore damnari: subiungit cum ait.

Quoniam sagitte tue infixe sunt mihi: & confirmasti super me manum tuam.

¶ Quanto quisq; pl⁹ ceperit qd amisit intelligere: tato pl⁹ incipit corruptionis sue sententiã quã subiuit lugere. Fidei ergo ala ppendens qd perdidit: & sideras qd inuenit: videns de paradisi gaudijs venisse ad miseras vite presentis: a societate angelor; transisse ad curas necessitatũ: pensat quod subiacet periculis: que peccãdo gloriã perdidit eterne in corruptionis. Nouit etiã quã morte nulla possit ratione euadere: que posset (si nõ peccasset) semper vixisse. Has ergo sibi sagittas infixas esse conquerit: qz tam nobis est naturaliter indictũ quod primo homini fuit p culpa vindicta illatum. Mortalitas & passibilitas sunt sagitte que nisi mirum nobis infixe sunt: qz q̃d diu in presenti seculo viuimus ab eis liberari aliqua ratione nequimus: dicat ergo fidelis anima (Quandoquidem pro originali commisso mortalis effectus magnam huius seculi miserã sustineo: pro me autem penitentiam ago: tu qui visitabis iniquitatem in virga ne impleas amaritudinibus vniuersa. Sed cum in hoc seculo peccati penam lugeam: saltẽ in futuro districte animaduersionis terrorem euadam: quod et facere debes (Confirmasti super me manũ tuam.) Sicut studiosus magister frequenter verberare puerum corripit: ita a me tue vindicte manus nunq̃ recedit. Per manum domini quam super se asserit confirmatam: miseriarum frequentiam et assiduitatem intellige. Quam ideo memorat: vt tanto facilius in futuro acquiratur venia: quanto maior hic fuit irrogata vindicta.

Mortalitẽ
& passibilitatẽ
nemo euadere
poterit.

Sagitte sunt
verba dei.

In. vij. psal. pñiales. fo. xiiij

Possumus etiā per sagittas verba dei intelligere: que corda quidem nostra transfodiunt: cū nobis altius infixā amoris dei nos vulnerē cōpungunt. Quomodo autem sit continua hec pena quam patitur: ostendit dicens.

**Nō est sanitas in carne mea
a facie ire tue: non est pax ossi-
bus meis a facie peccatorum
meorum.**

¶ Caro humana ex quo maledictionis pmeruit sententiā portare nō destitit peccati cōtinuam penā. Et qz nos eius incessanter infirmitas debilitat: ire dei faciē nobis indelē nēter representat: portamus nāqz corp⁹ mortale doloribus obnoxium: indigētis impeditū: quod nimirū te natiōes sollicitat: sollicitudines angustāt: angustie cōterit: cōtritioes affligūt. Quodqz etiā si aliquādo videatur esse validū: ipa sua validudine magis inuenit infirmū. Quid enim infirmi? q̄ assidue fame tabescere: difficultate somni languere: frīgore dissolui: estu torreri: Que autem sanitas esse poterit: ubi tot malorū multitudo concurrir? Dicat ergo fidelis anima. (Non est sanitas in carne mea) Ut videlicet corpus infirmum esse sentiat: quod tam facile passionū inequalitas permutat. Ne autem intelligas propter peccati penam nō infirmari in mente: quia dixerat sibi non esse sanitatem in carne: subiūgit (Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorū). Sicut iam dictum est per ossa virtutes accipimus: qz sine eis nullum robur in anima habemus. Omnes autem virtutes in cōspectu dei vicaria ope se subleuant: nec virtutes vere sunt: si a se invicem aliqua diuersitate, discor- dant. Una enī virtus sine altera: aut omnino nulla est: aut minima. Si enim aut castitatem humilitas deserat: vel humilitatem castitas derelinquat: cum deus derestetur tam superbiam q̄ immundiciam: quomodo oculis eius accepta erit castitas. clara: vel humilitas immunda? Non enim bona accepta sunt deo que malorum admixtione maculantur

homine nihil infirmus.

Virtutes seiscie parū proficiunt.

Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij.

Quia modicū fermētū totam massam corrūpit ⁊ qui in vno offendit: multa bona perdit. Et qui sine humilitate virtute ⁊ congregat: quasi in ventum puluerem portat. Quia et go virtutes anime aut vitij impugnantur: aut plerumq[ue] elatione deprimuntur: recte nūc dicitur. (Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum.) Quotidieq[ue] peccatorum penam patior: quasi ipsum peccatorem facie contēplo. Et quia sentio penam: recogito culpam. Vel (non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum) quis videlicet nullam anima mea potest habere requiem: donec aliquam peccati in se habeat recordationem.

Quā iniquitates mee supergressę sunt caput meū: et sicut onus graue grauate sunt sup[er] me.

Quasi dicat non est mirū si non est pax ossibus meis. nā iniquitates mee grauate sunt super me sicut onus graue. Iniquitas in talento plumbi sedet. Plerumq[ue] anima amoris dei desiderio accenditur adeo vt etiam ad summa amanda sustolli videatur. Sed quia graui peccatorum pondere premitur: eo citius ad yma labitur: quo admissorum cōscientia interius grauatur. Et quidem ascēdere ad deum ea qua potest virtute nititur: sed ipso suo conamine lassata relabi compellitur. Causam vero tante grauitatis premit: cum ait. (Quoniam iniquitates mee supergressę sunt caput meum.) Nisi enim iniquitates principale cordis mei superando transcenderent: nequaquā tanta me prauorum operum depressione grauarent. Sancti namq[ue] viri si quauis do in mēte tētationes tolerant illicitū cordis petikum mas tentationi cōsentiant nō iam cogitationū suar[um] sed serui crudelū dominorū existāt. Cū enim dyaboloicis anima subesse suasionibus ceperit: quanto se hosti calido crebrius subiicit: tanto eum sibi intolerabiliorem facit: vt ei iam in nullo resistere valeat: cui in vno sui obitu: assensum prestat. Solerter itaq[ue] vigilandum est: vt cum pulsare mentē cul-

Dyabolo cōsentire periculosum est.

In. vij. psal. pñiales fo. xliij

pa inchoat: peractam culpam quis nisi sequatur attens-
dat: ne si per male suasionis blandimenta non perspiciat:
in nequissime tenebras perpetraciones nesciens rnat.

**Putruerunt et corrupte sūt ci-
catrices mee: a facie insipien-
tie mee.**

Fidelis anima que in seipsam sibi non parcens vehitur
Deteriora adhuc de se q̄ prius dixerat confitetur dicens
(putruerunt. rē.) Super curatum vulnus cicatrix: obducit-
tur: dum signum preterite plage in resarcita cute monstra-
tur. Que nimirum cicatrix necessario corrumpitur: si caro
sanata iterum vulneratur. Ubi quanto magis extenditur
inequalitas corporis: tanto difficilius ostenditur efficacia
curationis. Sed quid per vulnus: nisi peccatum exprimi-
tur: Quid vero per cicatricem: nisi penitentie actio desin-
atur. Qui enim per penitentie lamenta peccatum corri-
pit: quasi cicatricem vulnere superducit. Quod si dimisse-
rit: nequitie mētem iterum ad delectationem pertrahunt: sus-
perducte vulnere cicatrices putrescunt. Cicatrices namq̄
putrescere est: sanata iam peccatorum vulnera rursus in-
tērationem serpere: atq̄ de eorum iteratione delectationē
sentire. Cicatrices cōputrescere est: ex peccatorum sugge-
stionibus post superductam cutem penitentie dolorem ite-
rum culpe in occulto cordis per putridas cogitationes per-
peti: tandem per opus miserum q̄si effuso fetore corrup-
ti. Quare autem hoc sibi contingit ostendit: cum ait (A fac-
cie insipientie mee) Sicut summa prudentia est: aliquem
post acceptam penitentiam sollicite sibi circumspectionis
studio in posterum perspicere: ita miserabilis insipientie
est: in istius vite s̄biguo. quasi accepta securitate dormire.
Per insipientiam ergo negligentie vulnus iam sanatum cō-
putruit. quia dum per studium vigilantie mens ingrata sibi
in posterum providere voluerit: miserabilius ea q̄ prius
abdicaerat mala commisit.

Prudentia sum-
ma in quo cō-
sistit.

Miser fact⁹ sū & curuat⁹ sū vs

Exp[lanatio] diu[ini] gregozij. q[ui] in finē tota die cōtristatus ingrediebar.

ETanto vna queq[ue] anima fit preciosior ante oculos dei: quāto fuerit despectior ante oculos suos. Quid autem infelicitius q̄ infelicitatem suam non cognoscere: et inter ipsa vite discrimina nullum infirmitatis dolorem sentire? Sicut enim frenetici mentis alienationem tolerant: cum se nō solum nihil pati sed etiam incolumes putant: ita qui mortali carne circumdatus erumnas presentis vite non senserit: a virtute sapientie alienus existit. Innumerabiles namq[ue] humane deiectionis miserie: sicut corda iustorum graui tristitie dolore conuulserant: ita iniquorum mentes ipsa sua importunitate delectant. Cum enim omni vanitati parentes sola que carnis sunt cogitant: et lachrymarum causas tripidientes peragunt: mortis sue negociū ridentes exequuntur. De quibus profecto scriptum est: quia letantur cum malefecerint: et exultant in rebus pessimis. Verum qui ad sabatum quietis eterne peruenire desiderat: circumspicere quas patitur miseriarum multitudinē seipsum humilians dicat (Miser factus sum et curuatus sum vsq[ue] in finē) Usq[ue] in finem curuatur: qui inique voluntatis studium vsq[ue] ad effectum pauli operis terrenis inhians protrahit: et ad celestia ambienda non solum per gradum operis: sed nec per in tentationis volatum assurgit. Sed quis culpam sepe sequitur penitētia: et plerumq[ue] qui cadit adiciet vt resurgat sequitur. (Tota die contristatus ingrediebar.) Cum sollicito se timore mens humana circumspiciens modo que egit. mala enumerat. modo que agere neglexit bona ad memoriam reuocat. Modo reprehensibilia esse in quibus versatur conspicit. Modo sibi recta opera adhuc deesse perpendit. Quia malorum tantorum in se remedium non inuenit tristitie intolerabilis pondere pregrauiata tabescit. Et tauro se durus in cogitatione dilaniat: q̄to terribilis esse q̄b immunet iudicium pensat. Tota autem die contristatus ingreditur qui miseriam esse deputat: si quando ei prosperitas seculi fallaciter pernicioseq[ue] blanditur: sicut in canticis

Prover. ij.

Ala sue salutis
mei: multa debet
agere.

In. vij. psal. pñiales. Fo. xv.

catocorum sponsus ad sponsam loquitur dicens. Oculi tui colambarū. Colūba enim p̄ cantu gemitū habet. Quia ergo sancti viri seculi blandimenta timētes et dolentes cum luctu et gemitu tolerant in quibus amatores mundi securi et gaudentes exultant: sancta ecclesia colūbis assimilatur: qz in se sanctus ois cū dolore ingemiscit. Unde in quos d̄sqz cū gaudio hilarescit. Unde per salomonē dicitur. R̄sum reputani erroiē: et gaudio dixit. Quid frustra deciperis? Quare aut̄ peritat? viā p̄sentis vite ingrediatur ostendit dicens

Can. i.

Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: et non est sanitas in carne mea.

In lumbis carnalis delectatio continetur: et inde nimium humana generatio propagatur. Possumus ergo per lumbos animam accipere: quia sicut ex lumbis carnales delectationes prodeunt: ita ex anima omnes cogitationes procedunt. Deinde cum illiciti operis tentatio subrepsit per vanarum cogitationum fantasmata spiritus malignus illudit. Sepe namqz sanctorum etiam virozum mentes cogitationes illicite pollunt: et ea iam ad summa tentantes terrenarum rerum delectationibus tangunt. Sepe etiam in ipso orationis tempore impotune se illis ingerit ut hoc ipsum sacrificium aliquo modo commaculare valeant: quod in odore suauitatis deo acceptum contrito corde et contribulato spiritu mactatur. Quod nobis aperte illud quod de abraham scriptum est innuit: quia circa solis occasum sacrificium offerens insistentes aures pertulit: quas ne oblatum raperent sacrificium sollicitè abigere curauit. Nos ergo si quando in ara cordis sacrificium deo offerimus: a malignis hoc spiritibus sollicitè custodiamus: ne tenebrosarum impotunitates cogitationum hoc aliquando valeant diripere: quod deo speramus vtiliter offerre. Quod autem sequitur. (Non est sanitas in carne mea) idem est quod ait apostolus. Non inuenio in me (hoc est in

Lumbi etiam representare possunt

Exp[lanatio] diu[ini] greg[orij]

**Membra om
nia ad vitium
inclinamus.**

carue mea] bonum. Omnia namq[ue] corporis membra que ad
vsum vite accepimus: ad erroris materiam inclinam[ur]. Ocu
los enim ad videndum obscena et turpia inflectimus. Au
res libenter ad audiendas destractiones accomodamus
Illecebros odoratus naribus haurire concupiscimus. In
quitatem ex celso loquimur. et inter fratres discordias se
miniamus. Salutem etiam corporis redigimus in vsum
vitiuzum. Omnia tandem quibus vti vtiliter possemus ad
dei seruitiu[m]: in prauo operis couertim[ur] instrum[en]tu[m] No[n] est in
carne nostra sanitas: q[ui] nulla pars nostri corporis intentata
remanet: per qua[m] nos peccati desideriu[m] no[n] titillet. Sequitur.

**Afflictus su[m] & humiliat[us] su[m] ni
mis: rugiebam a gemitu cor
dis mei.**

Qui enim dixerat non est sanitas in carne mea: ne forte
in anima nihil pati putaretur. subiicit (Afflictus sum et hu
miliatus sum nimis) vt intelligas in anima grauissimo in
quitatis pondere obutum: que[m] in carne vides tot miseris
te passionibus afflictum. Peccatum enim sicut peccantis
mentem rebus delectationum illaqueat: ita etiam in pli
citam quasi mole supposita grauat. vt ad sublimia leuari
iam non valeat: quoniam iniquitatis grauitudo coartat:
sicut per psalmistam dicitur. Filii hominum vsq[ue] quo gra
ui corde. Plerumq[ue] enim et que agenda sunt bona conspici
mus: et ad hec assurgere cordis desiderio non valeamus.
Et si forte mens aliquando ad bonum anhelare inchoat:
grauitas quam sustinet cogit vt cadat: quia ex pena pec
cati est: vt a bono quod per rationis iudicium clare conspici
tur: per vite meritum anima infirma pellatur. Unde fit
vt quia ad supernam lucem intuemdam non valet ascende
re peccatis exigentibus delectetur in tenebris facere. Et
quam a supernis defecit necessitas: eam in infimis illicitis
teneat voluptas. Nimis ergo humiliatus est: qui ex pec
cati pena non solum celestia non appetit: sed etiam carna
libus et terrenis cum amore et delectatione intendit. Sed
quia plerumq[ue] tanto citius ad deum anima conuertitur:

ps. liij.

In. vij. psal. pñiales fo xvi.

quanto longius se ab eo separatam intuetur: adiungitur:
(Rugiebam a gemitu cordis mei) Rugitus gemitus ē cor-
dis cum magno dolore: quia quanto vehementius penitēs
tis animum concutit: tanto velocius ad aures diuine mis-
ericordie conscendit. Et notandum q̄ dixit a gemitu cor-
dis mei: q̄ sicut dolorem carnis generat amissio pecunie &
pignorum ita cordis dolorem confert exterminatio virtutū

**Domine ante te omne deside-
rium meū: et gemitus meus
a te nō est absconditus.**

¶ Tale est desiderium meum: vt dignum sit conspectu tuo
Quia enim requiem pro qua semper est orandum desides
ro: esse cotam te desiderium meum confido. Sancti viri q̄
mundi gloriā contemntes superne claritatis lumine
illustrari solummodo cupiunt: diuine maiestatis conspectui
semper assunt. Cum enim sola celestia appetunt: vsq̄ ad
contēplandū deū per mētis desiderium ascendūt. Et quia
q̄ dulcis est dominus interius sentiunt: nūq̄ ab eo p̄ prauē
voluntatis studiū recedunt. Si enim a deo helyas p̄pheta
aliquo modo discessisse nequaq̄ dixisset: viuit dominus an-
te cuius conspectum sto. Quo contra de reprobis dicitur.
Non apparebit in cōspectu dei ois ipocrita. Ipocrita enim
nequaq̄ celos penetrat: quia per opus bonū non deum: sed
humanas laudes vel transitorios questus affectat. Et quia
ad deum desiderū non dirigit: se ab eius oculis sub nequis-
cie latebris abscondit. Qui autem per amorem spiritus ce-
lestia appetit: oculis dei intentionem suam ostendit. Despi-
ciamus ergo terrena & amemus celestia: vt possimus & nos
dicere cum propheta (Domine ante te oē desiderū meū).
Qui deū amat: ipsum solū desiderat. Qui autē eum deside-
rat: ipsum cordis voce clamare non cessat. Nisi enim de cor-
de desiderantis magis ad aures misericordie dei clamor
pcederet: nequaq̄ moysi diceretur. Quid clamas ad me:
Sicut ergo frigesceēte charitate cor a bonis silet: ita clamo-
rem emittit: cum charitas feruet. Et notādum: quia dictū:

iii. Reg. xviij.
Ipocrite sunt
reprobati.

Exodi. xvij.

C. i.

Explanatio diui Gregorij.

rus desiderium/premisit omne/ vt intelligas illud deo non posse placere desiderium: quod praue voluntatis commasculat ad ditamentum (Et gemitus meus a te non est absconditus) Omne desiderium in penam conuertitur: si non cito euenerit quod optatur: desiderium enim non sustinet: quia sicut scriptum est cupiditati ipsa celeritas tarda est et cupis si animo nihil satis festinatur. Quisquis ergo de deo in corde desiderium concipit: qz statim qd optat no obri net in gemiscit. Igitur hoc ala cu premisisset desideriu: statim adiecit gemitu dicens. (Et gemitus meus a te no est absconditus) Quasi dicat. Quia desideriu qd de te concipio per iudiciu approbas: ideo dolore que inde sustineo no ignoras. Scire enim dei approbare est: sed nescire est reprobare: moysi na qz dicit Nouite ex nomine. Et reprobis in fine dicturus est Nescio vos. Non ergo a deo absconditur gemitus: qui illi spiritui qui discretor est cogitationum existit acceptus.

Exo. xxxij.

**Cor meū conturbatū est i me
dereliquit me virtus mea: et
lumen oculorum meorum: et
ipsum non est mecum.**

Ac si dicat. No est miru si doleo. si gemo. na (cor meū conturbatū est in me) latrones eni timeo: tēporalia dāna formido. celi motus et terre perhorresco. vndiqz sollicitudinibus agustor. vndiqz angustis premor. vndiqz pressuris deūcior. Aduersitas me deprimit. successus ex tollit. conuitia mouēt adulationes demulcent. hec autē oia ideo patior. (qz dereliquit me virtus mea) humanū cor ad omnē tērationis impulsū facile cōuertit: si hēute cōstātie interioris nō firmat. Possūmus qz p hanc virtutē rationalitatē accipere: que ira in nobis per peccatū primi parentis hebetata est: vt dei in nobis obfuscatēs ymaginē: creaturas sequētes: relinquam⁹ creatorē. Sequitur (Lumen oculorum meorum: et ipsum non est meū.) Solet plerūqz anime peccanti cōtingere: vt morcum in culpam labitur: et a sui cognitione longi⁹ separari. Pctm ei ipsū qd pagit: qsi mnx quēdā oculis se mentis op

In. vij. psal. pñiales Fo. xvij

ponit: a deo: vt nec vnde ceciderit aspiciere valeat: nec bonū
quō sic q̄ritatur: sic cognoscat. volūtarijs nāq; tenebris obuo-
luta: quanto malis tenacius adhererit: tanto difficilius in-
telligit bona p̄petua q̄ amisit: lux quippe veritatis p̄uozū
culpās subtiliter examinans: si ab opere repellit: nequas q̄
in corde versatur. Districto enī et occulto agitur iudicio:
vt a quo inuenta negligitur: ab eo post modum nec amissa
requiratur. Et qui illā non seruat opere noticiā illius non
habeat in corde. Sed tunc homo lumen quodam modo in-
telligentie habere incipit: cum cecitatis sue tenebras reco-
gnoscat. Quicumq; ergo claritate luminis diuini illustrari
desiderat: ignorantie sue primitus agnoscens caliginem.
dicat. (Lumen oculorum meorum ipsum non est meū.) Nec
vacat quod ait (et ipsum). Ipsum sine quoq; cor humanum in
tenebris est: sine quo viuere non valeo: sine quo bonum a
malo discernere non queo. Sequitur.

Amici mei & proximi mei ad- uersum me appropinquaue- runt & steterunt

Sciēdū nobis est q̄ hi q̄ spiritū p̄phetie replentur. sicut
aliqñ v̄ba de se q̄si de alijs p̄ferūt: ita nōnūq; de deo q̄si de
seipsis loquunt: vt in hoc q̄s q̄ vñd cū deo sint inuāt: cū dei
opa q̄si sint sua narrant. Sic et fideles cuiq; qz in corpe xp̄i
quod est ecclesia positi membra sunt xp̄i: de eo quasi de se
ipsis aliquando loquuntur: vt dum verba capituli sui xp̄s in-
duri q̄si sint sua enunciat aliū eē: q̄ per ipsos p̄fat ostēdant.
Spūs ei sc̄tus p̄ eos loq̄tur sicut seipsa v̄itas apostolus loquēs
testat. Ait ei. Nō ei vos estis q̄ loq̄mi s; spūs p̄ris vestri q̄ lo-
q̄tur in vobis. hinc et paul⁹ ait. An q̄ritis experimētū ei⁹ q̄
in me loq̄tur xp̄s. Ipse est ei q̄ dixit. Ap̄i os tuū ⁊ ego adim-
plebo illud. Ipse et ait. Ego ipse q̄ loq̄bar: ecce assū. Cū ita
qz nō p̄phetas: sed se locutū eē denūciat: p̄fecto qz ipse in
eis loq̄ret aff̄rmat. Non autē admirādā ē: si de seipso aliqñ
loquit q̄ intus p̄sider: qñ qd ē ipse est q̄ os ⁊ animam p̄ offi-
cium obsequentis. adūplet. Sic ergo et in hoc loco enume-
ratis aliqñ hūane infirmitatis miserijs passionē suā cōme-
C. ij.

Mat. x.

i. Cor. xiiij.

ps. lxxx.

Isa. liij.

Explanatio diuini gregozij

30. xv.

motat: vt capiti congruere quod conuenit membris ostendat. Et fiat nobis magnum consolationis remedium: si illum etiam passionis nostre fidei participem cognoscimus: quem laborum quos patitur futurum remuneratorem speramus sicut etiam alias loquitur. Si me persecuti sunt: et vos persequentur. At ergo. (Amici mei et proximi mei: aduersum me appropinquauerunt et steterunt) quasi dicat. Non solum membra mea illis quibus predictum est mortis conturbantur: sed etiam ego vt virtutem in primo parte perditam eis restituiam: conturbationem auferam, lumen nihilominus amissum reddam. solus inter mortuos liber factus sum obediens patri vsq; ad mortem. In qua morte. (Amici mei et proximi mei aduersum me. &c.) Multi ex iudeis amicos se christi dicebant. multi eum miracula facientem sequebantur. Multi eum dominum multi vocabant magistrum: sicut legis doctor: qui cum vellet eum capere in sermone dicebat. Magister scimus: quia verax es: et via dei in veritate doces. primos quoque eosdem appellat iudeos: sed in carnis sibi cognationem propinquos. Neque enim fratres eius credebant in eum qui omnes appropinquauerunt christo: non mente sed corpore: non passibus fidei: sed processu nequicie. Non voluntate sequendi: sed intentione nocendi: quod factum est quando segregati in atrio principis sacerdotum qui dicebatur. Cayphas. consiliu fecerunt vt eum dolo caperent et occiderent. Aduersus eum steterunt quoniam constaret accusabant eum: et quando clamantes dicebant crucifige crucifige eum.

Matth. xxij.

Matth. xxvi.

Mar. xliij.

Et qui iuxta me erant de longe steterunt: et vim faciebant qui querebant animam meam.

Matth. xlvj.

Ibidem

Johā. xix.

Scriptum est enim. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. Et iterum. Sabant autem noti eius de longe (Et vim faciebant qui querebant animam meam) volente pylato christum dimittere: iudei clamabant. Si hunc dimittis non es amicus cesaris. Omnis qui se regem facit: contradicit cesari. vim ergo faciebant: qui iudicem iniuste iudicare minis et cla-

In. vii. psal. pnia. Fo. xviiij.

moribus vigeant. Animā christi iudei querebāt: non vt in eū crederent: sed vt illū pderent. Velociter (vīm faciebāt) q̄ sua vī et potestate christo mortē inferre putabāt. S; ipse eis dicebat. Nemo tollit a me aiam meā: s; ego pono eā: et iterū sumo eā. Et iterū. potestatē habeo ponēdi aiam meā

Joh. x.

Et qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates: & dolos tota die meditabantur.

Mala christo principes sacerdotum inquirebant: quando falsum testimonium contra eum (sicut euangelica lectio testatur) querebant. Et omnibus inquisitis locuti sunt vanitates. Dicit enim euangelista: quis non erat conueniens testimonium ipsorum: sicut illorū qui dicebant. hic dixit. possum destruere templum dei et in tribus diebus reedificare illud (Et dolos tota die meditabant). Nō casti aut ignorantia peccauerunt: qui cōscienter mendacia cōstrerunt. Strasia peccatorum ergo pena plectuntur: quia eorum delicta qui ex precipitatione corruunt exquisita per studium peccata trāscendunt: sicut in eadem passione suaveritas ait: propterea qui me tradidit tibi: maius peccatum habet. Et alibi. Si non venissem & locutus eis fuisset: peccatum non haberēt nūc autem excusationem non habent de peccato suo. Et iterū. Si opera non fecissem in eis que nemo alius fecit: peccatū non haberent: nunc autem et viderunt et oderunt: et me et patrem meum. Tribus namq; modis peccatū admittitur. Aut ignorantia incurrit: aut infirmitate cōmittitur: aut studio ppetratur. Sed sicut grauius est infirmitate q̄ ignorantia delinquere: ita peius est studio q̄ infirmitate peccare. Ignorāter quidē paulus peccauerat q̄ dicebat. Qui prius fui blasphemus & psecutor. Sed misericordiā psecutus sum quia ignorans feci. Per infirmitatem vero petrus cecidit quādo menti sue edificii fidei fundamento turbate pculsus. Et q̄ subire mortem pertimuit: ad ostiā vocem: vitam negauit. Unde post fletum, amaritudinis a domino respicitur.

Matth. xxvi.

Joh. xix.

Joh. xv.

Peccatū tripliciter committitur

i. Thi. i.

c. iij.

Explanatio diuī Gregorij

tur: quia electi quibz eo citius miserat ionis diuine diuiti-
as inueniūt: quo se si qñ p carnis infirmitatē deliquerunt:
duri⁹ ⁊ amari⁹ affligūt. Ex industria aut iudei peccauerūt
qui eū quē inaudita miracula facientē videbāt. execrabilis
inuidie facib⁹ accēsi: vt mori traderēt cōsiliū querebāt. vñ
excusationē de pctō suo nō habēt: qz ⁊ si malū sit bona non
agere: tamen nequius est bonorum doctorum acta odisse

**Ego autem tanq̄ surdus nō
audiebam: ⁊ sicut mutus nō
aperiens os suum.**

Disce q̄ maledicta ⁊ irrāsiones pateris: in oibus seruari
patiētiā: ⁊ obrectantis linguas audire. Dissimula ne si tu
p̄tuelijs cōiuitis retuleris: a doctrina christi extorris iue-
niaris. Medistor nāqz dei ⁊ hominū homo christus Iesus:
q̄ ad hoc venerat: vt hūilitatis ⁊ patiētie preberet exēplū:
nō solum iniurias sustulit: sed nec cōiuitantib⁹ respōdit: nos
in hoc instruēs: vt cū perfidorū iniurijs impetimur: etiaz si
vera dicere possumus ad cōtumelias reddēdas nō erūpa-
mus: ne misterium correptionis in arma vertamus furoris

**Et factus sum sicut homo nō
audiens: et non habēs in ore
suo redargutiones.**

Sicut hō nō audies erat: cui nihil ad obiecta rñdenti: p̄-
lat⁹ dicebat. Nō audis q̄ta aduersus te dicūt testimonias?
Qui cogitationes iniquoz nouerat: blasphemātū voces nō
audiebat. Nulla ei blasphemia eū mouere poterat: q̄ peni-
tus oēm mutabilitatē ignorat. Et q̄ posset eis vera p̄ falsis
rñdere: vt adimpleret qd̄ de eo p̄ p̄phetā scriptū est. Tāqz
q̄ ouis ad occisionē duct⁹ ē: ⁊ sicut agn⁹ corā tondēte sese
ne voce: sic nō aperuit os suū. Redargutiones ei in ore suo
christus nō habebat vnde eos reprehēderet: nihil in cordi-
bus: nihil in actib⁹ eoz laudabile videbat. In ore redargu-

Matth. xxvij

Esa. liij.

In. vii. psal. pniales. Fo. xix

tiones non habebat: qui vnde eos reprehenderet in prom-
ptu habebat. et in suo ore habebat vnde posset eos redara-
suere: ex quo nullus vnq̄ potuit mendacium audire.

Quñ in te domine speraui: tu exaudies me dñe deus meus

¶ Quasi dicat. Ideo omnia patienter sustinui: ideo ad eos-
rum contumelias non respondi. (Quoniã in te domine spe-
raui) Tibi enim domine reuelauit causam meã. In te spera-
ui. Non in sapientia seculi: non in diuitiis mundi: nõ in viri-
bus corporis: non in nobilitate carnis: non in tutamēto prin-
cipum: non in presidijs amicorũ. Verba sunt hec christi. se-
cundum humanam naturam. Sic ergo et membrum christi
si quando persecutionibus affligitur: et si flagellis atterit:
si conuictus prouocatur: illum qui propositus est nobis for-
ma iusticie in omnibus imitetur: non deficiat si causa sua nõ
auditur apud terrenum iudicem: sciens quoniam conscium
habet in excelsis regem celestem. Speret. quia si in hoc se-
culo inmerito accipit damnationis sententiam a deo acci-
piat in celo coronam. Sciat quia retributionis eterne gau-
dium nequaquã in celo colligitur: nisi prius in terra cum fle-
tu et gemitu et amaritudine seminetur: sicut scriptum est.
Euntes ibant et flebãt mittentes semina sua. Veniētes au-
tem venient cum exultatione: portantes manipulos suos.
Sicut enim carne quiescente spiritus deficit: ita ea laborã-
te conualescit & quemadmodum carnem mollia nutriūt: ita
animum dura ad alta sustollunt. Illa namq̄ delectationib⁹
pascitur: hec amaritudinibus vegetatur. Deniq̄ illã leuis
refouent: istam vero aspera erercent. Et rursum sicut car-
nẽ dura conuincunt: ita spiritũ mollia necãt. Et sicut carnẽ
laboriosa attenuant: ita spiritum delectabilia angustant.
Nos ergo quanto grauiora in hoc mundo tentamenta pfe-
rimus: tanto spet nostre anchoram in deo immobilius figi-
mus: vt dicere veraciter cum capite nostro possimus. Quo-
niam in te domine speraui: tu exaudies me dñe deus me⁹.

C. iij.

ps. cxv.
Carnis & ani-
me diuersa
sunt alimēta .

**Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij.
Quia dixi nequādo sup[er] gau-
deāt mihi inimici mei & dum
commouentur pedes mei su-
per me magna locuti sunt.**

Causi sunt iudei occiso christo: sed non sunt ei sup[er]gauri: q[ui] in causa mortis ei[us] ip[s]o sunt inferiores inuēti. Qui em̄ v[er]o morte redimeret hoīem: mortis legib[us] subiicitur tertia v[er]o die victoriosissime a mortuis surrexit. hoc est q[uo]d ante om[n]ia secula clemētissime disp[en]satiōis moderamine sapiētia dei statuerat: hoc est q[uo]d caro sine cōtagione peccati assumpta euidenter rogabat cū diceret. pater clarifica filiū tuū. hoc est multo an[te] tēpore per p[ro]phetā manifestauerat dicens. Non dabis sanctū tuū videre corruptionē. Ipse em̄ dixit et facta sunt: sequit[ur]. (Et dū cōmouentur pedes mei sup[er] me magna locuti sunt) pedes dicti sunt apostoli: q[ui] sicut pedes corpus deserūt: ita apostoli christū in om[n]i gentiū noticiā detulerunt: iuxta quod scriptū est. In om[n]ē terrā exiit sonus eorum. Qui nimirū cōmoti sunt: q[ui] eum quē pari viderūt esse filium dei dubitauerūt: sicut ille qui dicebat. Nos sperabamus q[uo]d ipse esset redēpturus israel. Pedibus ergo cōmotis super christum inimici eius magna locuti sunt: q[ui] apostolis cōturbatis & fugiētibus: iudei illū reū esse in iudicio rūt. Possunt quoq[ue] hec verba fidei anime cōuenire. Habet namq[ue] fidelis aīa inimicos suos in hac vita: habet qui cōtra eā interius dimicent: habet etiam qui eam extrinsecus impugnet. Sed super eā inimici gaudere nō valent: q[ui] cōsiliū spiritū & fortitudinis repleta: & suggestiones dyabolice abdicat: & rabie persequentis calcit. Cui[us] affect[us] si timore aliquo senserint qui persequit[ur] arcem intentionis p[ro]posito p[ro]moueri: vel si cognouerint inuisibiles hostes p[re]sentes eam suggestionibus delectari: tanto grauiores tentationes ingerunt: quanto magis de victoria p[ro]fidentes: quas si vnum ingrediendi aditum inuenerint. Difficile enim inimico resistitur: si p[er]suasionibus illius anima delectat[ur]. Ideo

Johan. xvij. a

ps. xv.
ps. xxxij.

Apl[ostolus] dicitur
pedes xpi.

ps. xvij.

Luce. xvij.

In. vij. psal. pniales. Fo. xx.

non supergaudeant mihi inimici mei confido.

**Quoniam ego in flagella pa-
ratus sum & dolor me⁹ in con-
spectu meo semper.**

¶ Malo ei occidi q̄ vinci. Flagella libēter patior: psecutio-
nes amplector: visitationes desidero: correptiones ꝓcupisco.
Sācti viri in hac vita flagellari desiderāt vt. flagellis cor-
recti & imminētes culpas videāt: & cōmissas añ oculos po-
nāt. Sepe ei delinquētis oculos flagella aperūt: quos iter
vicia insolētie & securitatis tenebrę ꝓcludūt. Sepe torpētis
animus ꝓcussionibus tāgīt vt excitet: quaten⁹ q̄ status sue
rectitudinis ꝓ securitatē ꝓdidit in afflictione cōsideret quo
Puenit. Sequit. (Et dolor me⁹ in cōspectu meo semp) Sicut
causam reddidit quare visibiles inimicos nō timeat: quasi
imputer beneficio qđ ipsi inferūt. ꝓ tormēto: ita etiā quare
ꝓsuras dyaboli nō timeat subdēdo maifestat (Et dolor me-
us iꝓspectu meo sp) Scriptū est ei. Cor qđ cognouit amari-
tudine aie sue: in gaudio illi⁹ nō miscebit extrane⁹. Nā qui
omnis vite ꝓntis erūnas frequenter cogitat: queq; sunt trā-
quilla que ꝓdidit: q̄ cōfusa in quib⁹ incidit ꝓsarat: q̄ super-
ne patrie desiderijs accēsus: mūdo neq; & ꝓcupiscētis. eius
morit: nullis vanitatis mūdane delectationib⁹ occupatur.

Oculi fla-
gellis aperit
tur.

**Quiniquitatē meā annūciabo:
et cogitabo ꝓ peccato meo.**

¶ Qui ꝓctm suum ꝓfitendo annūciat: & ꝓ eiusdem peccati
sanctificatione cogitare nō cessat: q̄ nullam in mūdo inue-
nit requiē in cōspectu suo semp habet dolorē: vñ cū dixisset
(dolor me⁹ in cōspectu meo semp) quasi quō hoc fieri possit
quererem⁹: subiecit dicēs. (Qm̄ iniquitatē meā annūciabo)
hec sunt nāq; vere humilitatis testimonia: & iniquitatē suā
queq; cognoscere: & eognitā voce ꝓfessionis nūciare: et nū-
ciatā ꝓnitētie satisfactione delere. At ꝓtra omne ꝓraouiū

Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij

hominum vitium est: et peccatum labendo committere: et
comissum negando abscondere: et vulgatum defendendo
multiplicare. Sciendū tñ est qz peccata sua sepe et reprobi
cōfitendo aperisūt: sed qz noue vite habitū immutare despi
ciūt: ea ipsa que p̄stentur flere obstinati cōtemnūt. Electi
vero culpas suas nō solum voce cōfessionis denunciant: sed
etiā districte animaduersionis eas fletibus abolere procu
rant. Ad penitētie nāqz se lamenta incitantes oculia se in
crepatione dilaniāt ⁊ futuri iudicij timore perculsi: si qua in
eis adhuc male gesta lateant diligenter inuestigant. Sepe
enim quod torpentes latuit: flentibus innotescit. Et qui rea
tum suum securi nesciunt: hunc in se contra se erecti depres
hendunt. Cogitemus ergo et nos pro peccato nostro: et as
māra illud penitētie inuentione persequamur: ne dū cul
pas nostras pensare negligimus: peccati pondus per ne
gligentiam augeamus. Sequitur.

**Inimici autē mei viuūt ⁊ con
firmati sūt sup me: ⁊ multipli
cati sunt q̄ oderūt me inique.**

Occulti dispēratione p̄siliū cōditor noster ⁊ culpas mortalū
inspicit ⁊ spacia vite disponit: vt diutius vite tēpora qui
bus iustus vititur ad bene operādi auxiliū iniquus accipiat
ad dānationis augmentū. Si ei accepta quis penitētie tē
pora diuertit ad culpā districtus cū venerit iudex indulta
mie spacia cōuertit ad penā. (Et cōfirmati sunt sup me) Ad
hoc nāqz oīs deus aliqñ pueros parit diutius viuere: ⁊ vt
ipsi male viuentes praua quotidie opera augeāt ⁊ p̄cepto
res seculi ex eorū nihilominus p̄secutione clarescant. Qui
fastu supbie tumētes: eo se graui⁹ aduersus electos erigūt
quo in mūdo eis cūcta ad votū succedūt. Nec intelligit qz
in vite sua plerumqz bona iuali recipiant: ⁊ ideo eos aut ra
ro aut nunqz aduersa cōturbant. Nā ⁊ iniquitatū suarū fau
tores pditos quosqz eo citius hū tales inueniunt quo mūdi
gloriam questu ⁊ muneribus querunt. vnde et subditur (Et
multiplicati sunt qui oderunt me inique) Nil est iniquius

In. vij. psal. pñiales. Fo. xxi

¶ odiū pro dilectione reprehendere: mala p bonis retribuere. p correptione iniurias respondere. Quod plerunq; mali faciūt: cū iustos qui eorum saluationē appetunt: ex-
crabilis nequicie p̄cussionibus affligūt. Atq; ideo subūgit

Qui retribuunt mala pro bonis detrahebāt mihi: quoniā sequebar bonitatem.

¶ Qui reddit mala p bonis bonus nō est. Qui non reddit bona p bonis ingratus est. Qui autē reddidit mala p bonis iniquus est. Solēt nāq; p̄fidi hoies bene viuētibus inuidio se detrahere: aut notā eis excogitati criminis infingere: aut pure vite innocentiā simulationē vocare. Quare aut hoc faciant ostēdit cum ait. (Quā sequebar bonitatē) Bonitatem sequit: q̄ xpm imitat. Cuius imitatores tāto in hac vita grauiora tentamēta pferūt: q̄to longius corde a mūdo discedunt. Dicit enī ap̄tus. Omnes q̄ pie volunt viuere in xpo: psecutionem patiuntur. Et alibi scriptum est. Multe tribulationes iustorum. Iusti namq; qui ea que dei sunt tota intentione desiderant: et supra mundum facti mundana omnia quadam virtute dominationis conculcant: non solum in occulto cordis dyabolicas infestationes tolerant: sed etiam p uerborum distincte maliciam sue conuersationis inflammāt. Verunq; ad superandum nullus inuenitur idoneus nisi qui fuerit virtutis diuine fortitudine roboratus qui persecutorū flagellis atteritur: q̄ detrahētū dentib; mordeat p̄sentia et: auxilium diuine maiestatis. expostulat vt eius fultus p̄sidio: contra oia que patitur aduersa, cōualeseat. Ait ergo

i. Thi. iij.
ps. xviij.

Ne derelinquas me dñe deus meus: ne discesseris a me.

¶ Illos proculdubio dominus reliquit: quibus constantiam in tribulatione non tribuit. Necessario enim sequitur vt omni tentationi sit subditus: quicumq; a deo fuerit derelictus. Qui ergo tentamenta dyaboli metuit: qui pati in hoc seculo aduersa pertimescit: ad deū tota virtute se cōuertat

Explicatio diui Gregorij.

clamet ad deū medullis cordis et dicat. (Ne derelinquas me dñe de⁹ meus) Quod verbū si cū affectu ⁊ desiderio sepe replicare studuerit: puto q̄ quandā in eo dulcedinē sentiet: quā sermo noster explicare nō valet. Sequit̄. (Ne discesseris a me.) Sancta sia q̄ solū deū perfecte desiderat: precatur vt nec ad horā deus ab illa discedat. Nouit em̄ q̄ inter inimicos gradit̄: nouit q̄ omni tempore dyabolus sibi aduerfatur. Quia ergo omni tēpore intelligit sibi imminere pericula: etiā immomenta tēporis nō potest esse secura.

Intēde in adiutorium meū: Domine deus salutis mee.

Quasi dicat. Tu qui es adiutor in oportunitatibus: in tribulatiōe: noli me velut alienum negligere noli velut extraneum s̄dicare: immo intende in adiutorium meū: tuq̄ me inter letifera tentationis iacula protege: tu ab omni inimicorum incursione defende: tu in corde meo intelligentie lucem illumina: tu me omni auxilio tue virtutis circunda quod bene debes facere: quia tu es dominus meus. Te em̄ solum habeo dominum: te solum confiteor deū. Congruum ergo videtur vt qui es restitutor salutis in primo parēte per dite. sis ⁊ cōseruator eiusdem in me p̄ gratiam restitute.

Prologus quarti psal- mi penitentialis.

Quota est hystoria de qua titulus iste sumptus est: dauid enim captus pulchritudine berfabee vxoris vrie nō solum cū es carnaliter cost sed etiam occiso viro eam sibi in cōiugium copulauit. Postea vero cum venisset ad eum nathan propheta: eumq̄ suo iudicio inducta de ouibus similitudine condemnasset non solum peccatum celare vel defendere noluit: sed etiam confessus quod fecerat ad dura se penitente lamenta cōuertit. In psalmo tamen nulla fit de hystoria mentio: sed magna cognoscitur animi dolentis affectio. Admonemur autem in hoc psalmo prospera metuere

q̄. reg. xl.

prospera
sunt metuenda.

In. vij. psal. pñtales. Fo. xxij

et contra oēm seculi felicitatē acri⁹ vigilare. Sepe nāq; p̄se-
tia gaudia sequuntur perpetua lamenta. Sicut enim per-
fletus ad gaudia ducimur: ita per gaudia ad fletum perue-
nitur. Ille nempe qui dicit. Beati qui lugent: quoniam ipsi Mat. v.
Luc. vi.
consolabuntur. Ipsemet ait. Ne vobis qui ridetis nunc quia
plorabitis et flebitis. Quis sanctior dauid qui cum saulis
p̄secutionibus vigeretur: non solum persequentem voluit:
sed ipsi persecutori cū ipsum occidere posset pepercit. Tan-
to enim in domini misericordiā spem suam firerat q̄sto mi-
serabilius infirmitatem sue tribulationis sentiebat. Verum
vbi deuictis hostibus pressuris caruit hominidum adules-
centis incaute securus adiecit. Admonemur etiā in hoc psal-
mo carnales cupiditates restringere: ⁊ de dei misericordiā des-
perare. Quisq; ergo desperans de venia agere penitentis
dubitat: dauid: penitentiā ad animū reducat. Audiam⁹ ⁊ nos
dauid clamantē: et nos cū eo clamem⁹. Sementē ⁊ cōgemī-
scamus. Audiam⁹ flentem: ⁊ conlachrymemur. Correctū:
et collemur.

Expositio quarti psalmi peni- tentialis.

Miserere mei deus scōz
magnā misericordiam tuam.

¶ Ponamus ante mētis oculos aliquem gra-
uiter vulneratū: et vix tam vltimos huius vitalis aure tras-
hentē anhelitū: qui et nudus in sterquilinio iaceat: ⁊ vuln⁹
non dum ligatum ostendat: aduenientis medici desiderio
conficit: et agniti⁹ vt sui misereatur precari. Vultus enim aie Esaie. i.
peccatū est de quo dicitur. Vultus ⁊ liuor: ⁊ plaga tumens:
non est circumligata: nec curata medicamine: nec fota oleo
Agnosce interius vulnera detege. Audiat cordis tui semitum:
cui omne patet cogitationis archanum. Moueant illum la-
chryme tue: et quadam illum importunitate querendi sem-
per ad eum alta de profundo cordis suspiria educito per

Explanatio diuini Gregorij.

ij. Regū. xij.

ueniat ad eum dolor tuus: vt dicatur etiam tibi Transiit
dominus peccatum tuum. Clama cum dauid: vide quid ipse
se dixerit (Miserere mei deus: secundum magnā misericor
diam tuā.) Quasi diceret. Ingenti vulnere periclitor quod
nullus medicorum curare valeat: nisi medicus ille qui est oī
potens succurrat. Omnipotenti enim medico nihil est in
sanabile: qui sicut medetur sine precio: ita salutem restituit
verbo Desperarem ergo de vulnere si non p̄sumerem de
omnipotente (Miserere mei etc.) Querant paruam miseri
cordiā qui ignoranter cōtrahunt culpam. Ego autem sicut
grauius cecidi: ita etiam scienter peccaui. Sed tu omni
potens medice et contemptores corrigis: et nescientes instruis
et confitentibus ignoscis. Utinam domine iesu. ad me mise
ricordiā motus digneris accedere: qui descēdens ab hieru
salem in hierico prouens. s. de summis ad infima: de vita
libus ad infirma: in angelos tenebrarum incidi: qui non so
lum gratie spiritualis mihi vestimentum abstulerunt: sed
etiam plagis impositis seminiuum reliquerunt. Utinam
peccatorum meorum vulnera: data mihi recuperande salu
tis fiducia aliges: ne deterius sentiant si sanari desperant.
Utinam oleum mihi remissionis adhibeas: et vinum com
punctionis infundas. Quod si in iumentum tuum me im
posueris. De terra inopem et pauperem de stercore suscita
bis. Tu es enim qui peccata nostra pertulisti qui pro nos
bis que non rapueras exsoluisti. Si in stabulum me eccle
sie tue duxeris: corporis et sanguinis tui me refectioe dita
bis. Si curā mei egeris: nec p̄cepta tua p̄tereas: nec fre
mentum rabiem bestiarū incurro. Custodia enim tua indi
geo: q̄ diu carnem hanc corruptibile porto. Audi ergo me
samaritane spoliatū et vulneratū: flentem et gementē inuo
cātem et cū dauid clamantem (Miserere mei deus secundū
magnam misericordiam tuam).

Luce 7.

ps. cxij.
6 pe. ij.

**Et secundum multitudinem
miserationum tuarum: dele
iniquitatem meam.**

In. vii. psal. pñiales. F. xxiii.

Peccata mea magna sunt et multa: et ideo nō solum magnam misericordiam expeto sed etiā multitudinē miserationū tuarum requiro: ne pro alijs quod metuo subeam supplicium si vnū solum non deleat peccatum: per misericordiam misericordis affectū intelligim⁹: per miserationē vero ipsam misericordie exhibitionem signamus iuxta quod scriptum est Misericors et miserator domin⁹. Superfluum enim esset vtrūq; ponere nisi esset varietas in significatione. Scire debemus quia nemo est insanabilior eo qui sibi sanus videtur. Illud enim est clarum venturae salutis iudicium: si incipit homo cognoscere semetipsum. Semetipsum autem dauid cognoscebat: cum multitudinē miserationum querebat: discat et peccator cū eo. (Secundū multitudinē miserationum tuarū dele iniquitatem meā). Imensas et innumerabiles mundo exhibuisti misericordias quādo genus humanū de seruitute diabolice tyrannidis eripuisti et a peccatis suis in sanguine tuo electos lauisti: lauet sanguis iste peccatorum meorū maculas: q̄ totius mūdi potuit delere offensas. Nō postulo a te auris: nō lapides preciosos: nō laboribus ⁊ naufragijs exquisita cōmercia: nō peregrinas merces de remotis terrenarū regionū multo ad nos discrimine delatas que etiā fortitū sepe virozū mētes effemināt: ⁊ false pulchritudinis imagine illectas captiuāt. Tertū quod oibus his est pretantius ⁊ pretiosius: remissionē peccatorum expeto. Que tunc vera esse pbabitur si addito fructu penitentie gratie tue muneribus cumulatur. Quid enim mihi prodest malorum que feci impunitas: nisi etiam bene operādi subsequatur facultas.

Mis ⁊ misera-
ratio differre

ps. cx.

Ampli⁹ laua me ab iniquitate mea: ⁊ a peccatō meo mūda me.

Quid iniquius q̄ alienam contrectare uxorem: virum eius nec scientem nec lachrymantem occidere? Et hoc quidem fecerat propheta de gregibus ouium sublatus: de post fetantes ad regni gubernacula assumptus: corporis fortitudine peditus spiritualis gratie donis illuminatus

Exp[lanatio] diu[ini] gregori[us]

P[er]t[er]m[us] p[re]lati
grau[is] est q[ui]
subditi.

Qui tanto grauius ceciderat: q[ui]sto celsius ⁊ regni gloria et
excellencia virtutu[m] ceteris p[re]eminabat. Glorie namq[ue] p[re]ce-
cederis p[re]conium/sequentis culpe adauxit reatum. Tans-
to enim quisq[ue] grauius corruit. q[ui]sto anteq[ua]m caderet in cons-
pectu dei alius ascendit: dicat ergo. (Amplius laua me
ab iniquitate mea). Prosit mihi disse q[ui] cecidi. Lauatur cu[m]
hac macula nocte delictorum: quas hactenus neglexi. Se-
pe na[m]q[ue] dum quedam male gesta plangimus: ipsa vi ama-
ritudinis ad discutiendos nos excitati: alia in nobis plang-
genda inuenimus. Que admissa eo facilius obliuioni tra-
dimus: quo ea vel nulla vel leuis putamus. Sed succe-
scens amaritudo penitentie non solum maiora peccat a cor-
di nostro congerit: sed etiam minima queq[ue] ad memoriam
reducit. Que omnia tanto abst[er]natius p[ro]sequimur: q[ui]sto
omne malicie germina vigilantius extirpare de corde co-
namur. Lauatur ergo amplius: cui non solum quod in se
punit peccatus dimittitur: sed etiam aliaq[ue] abduerat obli-
uio nihilominus delentur. Aque quibus diluitur iniquitas:
dona sunt sancti spiritus: que quasi torrens de supernis ve-
nientia: sicut electorum corda vt germinet irrigant ita etia[m]
ab omni inquinamento carnis et spiritus emundant. De hoc
quippe torrente scriptum est fluminis impetus letificat ci-
uitate[m] dei. (Et a peccato meo munda me) Inquinauit me sa-
cinozu[m] collumies: polluit peccati contagiu[m]: sed ad fonte[m] co[n]su-
gio mians: potes es me ⁊ ab iniquitate abluere ⁊ a peccato
mundare. Inique ego innocentem opprimens: peccatus feci
mihi ipsi non parcens. Sciebat enim propheta: quia quicum-
q[ue] molitur ledere alium: prius p[ro]prio iaculo percutit semet
ipsum. Quid crudelius q[ua]m semetipsum occidere? Si os men-
tietis occidit aliam: q[ui]sto magis gladius ferientis extinguit
vita[m]. Unde scriptum est. Miserere anime tue placet deo.
Et iterum. Qui sibi neq[ue] est cui bonus erit.

ps. xlv.

Eccle. 3.

Q[ui]m iniquitate[m] mea[m] ego cognos-
co: et p[er]t[er]m[us] meu[m] co[n]tra me e[st] sp[iritus]

¶ Quasi diceret. Scio quem inuocem, Iustum inuoco qui

In. vii. psal. pñiales. F. xxiiij

et peccata odio habet: et ista impunita non dimittit. Sicut eius misericordiam expeto: ita etiã iusticiã ipsius attendo. Non sic postulo misericordiã accipere: vt velim ab eo iusticiam suam auferre. Nolo vt pctm̄ meum remaneat impunitum. Sic misericordia est vt peccanti ignoscat: sic iusticia est vt peccatũ impunitum non trãseat. Sed qz peccatum meum ego ipse paueo: ideo vt tu me non punias tam vehementer exoro. Ideo agnosco vt tu ignoscas. Ergo miserere mei laua. munda. Quoniam iniquitatem meam ego agnosco: (Et peccatum meum contra me est semper.) Nō posui sup dorsum quod feci: non intueor alios oblitus mei. Non affecto de oculo fratris festucã eijcere: et trabem que in oculo meo est non considerare: (peccatum meum cōtra me est semper). Quiscũqz misericordiã dei inuenire desiderat: necesse est vt tam grauitè peccata agnoscat: puniat culpas fletibus: faciem domini: in confessione pteueniat: ponat ante cordis oculos et culpas operis: et vltimè terrore animaduersionis p̄satis: q̄ discretus iudex veniat: qui ideo peccatores sustinet: vt eis conuersis minus inueniat quos condemnet. Ascendat tribunal mentis sue: constituat se ante se: videat feditatẽ suã vt corrigat: ne volens tandẽ videat et erubescat. Sit sibi iudex incorruptus: torqueat eũ timor erubescat confessio: vt cum propheta possit dicere deo: (iniquitatem meam cognosco.)

Mat. vii.
et Luce. vi.

Tibi soli peccaui & malũ corã te feci: vt iustificeris in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris.

Homo homini non peccat: quia eum aut par aut grauior culpa inquinat. Deo solus iuste pctã vscicit: qz ipse solus est in q̄ nõ p̄t inueniri quod puniat. Qz q̄ solus deus pctit: solus iuste iudicat: ipsum solum offendit qui peccat. Quo enim se quisqz peccando dissimilem deo facit: eo tremendam super ni iudicis maiestatem offendit. Clamet ergo ad deum peccator clamet iniquitatum suarum conscius: clamet medullis cordis et dicat (Tibi soli peccaui) qz tu solus es sine peccato (Et malum coram te feci) Ab alijs quidem pctm̄ meũ

D. i.

Explicatio diuini Gregorij.

ignozari ponit: te autem latere nequit. Penetrabilior enim omni gladio ancipiti penetras vsq; ad diuisionem anime et spiritus: artuum quoq; et medullarum: et discretor es cogitationum cordis. Nulla creatura in conspectu tuo est inuisibilis: quia omnia nuda et aperta sunt oculis tuis. In tantum es sine peccato: vt etiam iustificeris in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris. Scribit apostolus dicens. Est autem deus verax: ois autem homo mendax. Sicut scriptus est. Iustificeris in sermonibus tuis. Si deus verax est: necessario in verbis suis iustus est. Nam si in sermonibus suis falsa veris infereret: iustus omnino non esset. Sed absit a fidelium cordibus: vt esse in deo mendaciu putem. Fidelis enim est in oibus verbis suis et sanctus in oibus operibus suis: sicut ipse etiam ait. Celi et terra transibunt: verba autem mea non transibunt. deus ergo veritas iustificat: hominem vero mendacium condemat. Sequitur. (Et vincas cum iudicaris) preuidebat propheta deum in carne venturum: qui humano condemandus esset iudicio vt eterne mortis homo careret tormento. Ideoq; ait. (Et vincas cum iudicaris) quasi diceret. Omnes qui iudicati sunt: etiam si multum fuerint in virtute puecti: non oim iuste subierunt iudicium: q; ante q; iudicarentur aliquo modo comiserunt peccatum. Tu vero cum mortis iniuste sententia acceperis: q; solus homo inter hoies ab oibus peccatis es immunis: vincas ergo oes iudicatos cum iudicaris: vel tu deus pater in filio: vel tu deus verbu: in hoie assumpto. Quod tamen intelligi aliter potest. Quasi dicat. Ideo vt miserearis precor: vt laues: vt mundes: vt iustificeris in sermonibus tuis. i. verax appareas in promissis: pmisisti enim iustis regnum eternu: et pntu amatorib; vite eterne brausu pparasti. Si nisi me et alios iustifices: no poteris inuenire qs dānes. Iustificas q; me vt tu iustificeris in sermonibus tuis: et vincas cum iudicaris. Iudicas te q; negat p lapsu reparatione fieri: et remissionē peccatorum danda astruit. Quos si mihi peccata remiseris: velut fabricatores mendaciu et peruersor dogmatu cultores supabis. Vel iustifica me: vt iustificeris in sermonibus tuis. pmisisti enim q; de stripe mea carne sis assumptus: sed si me de tanto no emundes scelere de cuius semine carnem assumas videor indignus. Tu enim es q; dixisti. De

Rom. iij.

ps. cxliij.

Matth. xxiiij

In. viij. psal. pñiales. F. xxv.

Ps. cxxx.

fructu vētris tui ponā sup sed ē tuā. Laua ergo me ab ini-
stuita te ne sim fraudat⁹ a promissione (et vincas cū iudica-
ris) Judicat⁹ dñs vicit: qz vñ in passione succubuit: inde ma-
torē sui gloriā resurgendo manifestauit. Judicatus vicit:
quia quorum ad tempus iudicium moriendo subiit eos in
fco iudicio cōdēnatos eterna morte mulctauit.

Ecce enim i iniquitatibus cō-

ceptus sum: et in peccatis concepit me mater mea.

¶ Opus est dñe vt misereris: qz ab ineunte vite primor-
dio in peccata foueā incidit: z concupiscentie carnalis sordi-
bus inquinata natiuitatis mee initia contraxi: non in me
illa quā nouiter admisi sola viget iniquitas: habeo in me etiā
ex veteri qd ignoscas. (Ecce eni in iniquitatibus conceptus
sum). Nō ideo homines in peccatis concipiunt: qz peccati
sūt coniugibus commiseri. hoc eni opus castum: nō habet
culpā in cōiuge: qz nupriale sed⁹ nō exorbitat a fide. Deus
eni copulā maritalē instituit qñ masculū z feminā p̄cipio
creauit. Qui qdē sine pctō filios ederēt si in paradiso positi in
cōditoris obediētia p̄stitissent. S; qz a statu rectitudis pri-
mus hō peccādo corruit: peccati penā ad filios misit. Car-
nal ei delectatio pena peccati ē q̄ ex radice pcti ita contra-
hit. vt null⁹ absqz illa in mundo generet. S; sicut in adam
oēs moriunt: ita z i xpō oēs viuificabūt. Cōfitear ergo pe-
nitens de culpa qd meruit: vt p̄seqz valeas d̄ veniat qd cupit.

¶ Monium
dicitur castus

i. Cor. xv. c

Ecce enim veritatē dilexisti :

in certa et occulta sapientie tue manifestasti mihi.

¶ Ideo vias a p̄ncipio arguo: peccata mea ego ipse cō-
demno: quia veritatē dilexisti. Veritatē deus diligit: Peccata nisi
quia sine vitione delictum non deserit. Aut enim hoc ho- hic puniatur
mo in se puniens persequitur: aut postmodum deus distri- in alio seculo
cto exanime vlciscit. Siue ḡ sit magna siue parua iniquitas seuissimam
nisi puniatur ab homine penitente: puniet a deo iudicans sentient pctō
te: sicut per quendam sapiētē dicit. Sciens qz qz nō p̄ceres res vitionem
delinquenti. Delinquenti enim non parci: qz sine vindicta

D. ij.

Explanatio diui gregozij

peccatum non relaxatur. Verū tamen itaq; deus diligit: q; iustum iudicium non p̄mittit. (In certa et occulta sapientie tue manifestasti mihi.) Qui nō est securus de munere venie: nō est vehemens in executione vindicte. Et quidē ante aduentum xp̄i incertum fuit: si grauiter lapsi possent habere veniā: et peccatorum remissio q̄ plures latuit: sed dauid qui redemptorem mundi vt peccata tolleret futurum p̄viderat: de peccatorum indulgentia non dubitabat. Non ignorabat opus sapientie dei a seculis absconditum: ante oīa t̄pa dispositum: exhibitum in finem seculorum. dei n̄q; sapientia filius dei est: de quo scriptum est. Christum dei virtutem et dei sapientiam: ipse est p̄ quē omnia facta sunt: et sine quo factus est nihil. Ipse est de quo p̄pheta dicit. Oīa in sapientia fecisti: dignum autē fuerat: vt p̄ eum fieret remissio per quē facta fuerat creatio: et ipse esset largitor gratie: qui fuerat oībus auctor nature. Quā remissionem sicut in t̄pe gratie consentientibus tribuit: ita ante aduentum suū eū expectantibus p̄rogauit. hec sunt incerta et occulta diuine dispositionis cōsilia: oībus gētibus p̄ dei sapientia vltimis t̄pibus reuelata. Que q; dauid p̄ spiritū cognouerat: de dei confidenter misericordia presumebat. An non nimis incerta erāt: q̄ penitētiā agentes sup̄ predicatione hec sitando dicebant. Quis scit si conuertatur et ignoscat de?

Joh. 4.
ps. cii.

Johel. ij. d.

Asperges me domine yfopo:

et mundabor: lauabis me et super niuem dealbabor.

ysopus ē herba christi humilitatem significans.

Cysopus est herba humilis saxo q̄dē adherēs: et parū vtilitatis in seipsa sui facie ostendēs. q̄ tñ pulmonis inflationē deprimat et stutis sue acrimoniā si p̄terat ostēdit. Quid ergo p̄ ysopi: nisi xp̄i humilitas designatur: Ipa est enī que omnē in nobis rep̄nit contumaciā: sicut herba illa pulmōi inflato adhibet medicinam. Quis etenī tam dedignetur in mūdo se p̄ deo abijcere: cū audiat dei filii opprobria et derisōes subisse: Quis suppliciu p̄ deo perpeti arbitretur de decus: cū ipse rex regū et dñs dominantū morte turpissima p̄pter nos sit condemnatus: p̄sertim cum ipse sit nobis positus forma iusticie: cuius et audire imperia: et sequi debeamus exempla: sicut ipse in euangelio ait. Discite a

Matth. xi. d.

In. vij. psal. pñtales. f. xxvj.

me: quia mitis sum et humilis corde. Juxta legis quoq; te
stimonium inquinatos mundabat eiusdem herbe fasciculus?
vacce rufe cruore intinctus. quid autē per vaccam / nisi ad
sacrificium assumpta incarnationis dominice infirmitas de
signatur? Sicut enim per masculinum sexum solet fortitu-
do intelligi: sic et per femininū potest infirmitas designari
et de eo scriptum est Quia et si mortuus est ex infirmitate:
Et visit ex virtute dei. ipse est enim sumus pontifex noster: q̄
in ara crucis pro totius mundi sanitate sui corporis hostia
am obtulit: pontifex videlicet futurorum bonorum: qui per
propriū sanguinem in sancta eterna redemptione inuen-
ta semel intravit. hic autem vacca rufa dicitur ut in ea san-
guinis christi rubor evidenter demonstretur. De quo in cā-
ticia canticorum sponsa loquitur dicens. Dilectus meus
candidus et rubicundus. Candidus nimirum ex divinita-
tis specie: rubicundus ex passionis cruore. hoc itaq; yfopo
ille solummodo aspergitur: qui vias dñice passionis imita-
tur. Sāctificatur vero aspersus sicut p̄ paulum dicitur. Si
enim sanguis taurorum et vitulorum et cinis vitule asper-
sus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: q̄to
magis sanguis christi qui p̄ sp̄m sanctum semetipsum ob-
tulit immaculatum deo / emundabit conscientiam nostram
ab opibus mortuis ad servendum deo viventi. Sequitur
(Lauabis me et super niuē dealbabor). Quemadmodū cor-
pus aqua lauat a squalorib⁹ sordidū / ita gratia sancti sp̄s
animam purgat a maculis peccatorum. Quod vero ait.
Et super niuem dealbabor / ostendit quia nulla pulchritu-
do que inest corpori: valet decori sancte anime comparari
Quid nāq; in corporib⁹ niue candidius? Et tamen q̄ vias
passionis xpi sequit̄: super niuē dealbat. De sanctis etenim
scriptū est. Iusti fulgebūt sicut sol i regno patris eorū. Quis
vero ignoret solē niue cādidiorē: p̄terea cādor niuis p̄terit
cito: decor autem sanctorum in eternum manebit.

Audi tu meo dabis gaudiū

et letitiam: et exultabunt ossa humiliata.

¶ Tunc qdē verū et inestimabile gaudiū habēturi sūt sācti
cū ipsi eterna morte mulctatis: et i horredā p̄petui crucia
d. ij.

Vacca huma-
nitatem xpi si-
gnificat.
ij. Cor. xij.

Canti. v.

Heb. ix.

Mat. xij.

Exp[lan]atio diu[ini] Gregorij

Mat. xxv. c.

Mat. xxv. c.

Esai. xlii. ii

Apo. vi. c.

Esai. xlii. ii

Esai. xlii. ii

tus voras inem per extreme damnationis sententiã missis:
audituri sunt. Venite benedicti patris mei: percipite regnũ
quod vobis paratũ est ab origine mundi. In eo aut qd ait:
gaudiũ & leticiã: duplicem sanctorũ venerationẽ intellige:
q̃ visione claritatis dei in illa die q̃tum cogitare nõ possu-
mus illustrati: sicut a numax p̃fruentur beatitudine: ita etiã
corporis vestient incorruptione. De ipsis enim scriptum est
In terra sua duplicia possidebũt. Sancti etenim viri mudi
glorian metis de spectu calcãtes: oes in se carnales volu-
ptates mortificãt: vt in deo postmodum p̃hẽmiter yuãt.
Qui qm̃ mundi miserias p̃ deo pati mitime refugit: bes-
titudinis eterne retributionem acquirunt. Que nimirũ bes-
tudo et animabus eorũ ante resurrectionem tribuitur. et
corporib⁹ nihilominus post iudiciũ p̃feret: sicut in apocali-
psi Johãnes ap̃ls scribit dicens. Vidi sub altari des ansas in-
terfectoꝝ: p̃pter x̃bum dei: & testimoniũ quod habebant:
& clamabũt voce magna dicẽtes. Usq; quo domine sanctus
& verus nõ vindicas sanguinẽ nostrũ: de his qui sunt in ter-
ra. Et date sunt eis singule stole albe: & dictũ est illis vt re-
quiescerent tẽpus adhuc modicũ: donec implet numer⁹ co-
seruozũ & fratrum ipsoꝝ: qui interficiendi sunt sicut et illi.
Quid nãq; est singulas illis stolas albas tribuere: nisi ani-
mabus eorum beatitudinis eterne immortalitatem confer-
re: Quid vero est donec electozum numerus impleatur re-
quiescere: nisi future resurrectionis gloriam expectare: In
qua nimirũ iterum singulas stolas albas accipient: q̃a im-
mortalia et incorruptibilia corporum suozum vestimenta re-
sument. Quia ergo sancti viri ad eterne felicitatis premia
non solum anima: sed etiam corpore post iudiciũ transeũt
recte de eis dicitur. Quia in terra sua duplicia possidebũt.
huius incrementa felicitatis propheta intuens ait. (Audite
tu i meo dabis gaudium & leticiã & exultabunt ossa humili-
liata.) Animarum nostrarum ossa virtutes sunt: que nimirũ
in hac vita humiliant: quia assiduis tentationũ impu-
gnationibus indefinenter turbant. Tentatio est vita hois
super terram. In eterna autem vita non solum inuicte po-
testatis accipient fortitudinem: sed etiam nullam vitioꝝ
aduersantium sentent impugnationem.

In. vij. psal. pnia. Fo. xxvij.
Auerte faciē tuā a pctis meis
& oēs iniquitates meas dele.

¶ Quia peccata sua semp habent pre oculis: merito rogat
vt deus faciē suā auertat ab ipsis. Superius nēpe ppheta
dixerat: peccatū meū cōtra me est semp. Qui ergo pecca-
tū suū semp videbat: cōtinuū p eo dolorem in corde gesta-
bat. Et ideo oculos ab eius pctō deus auertit: qz ipse illud
sine cessatione asiduertit. Nō em̄ deus eoz pctā vlciscitur
qui in occulto cordis de prauoz operū memoria affligitur.
Qui nimirū ad hoc semetipfos iudicāt vt terribile oipoten-
tis iudiciū euadāt. Iuxta illud apli. Si nosmetipfos diuidi-
carem⁹: nō vtiqz iudicaremur. At cōtra reprobī: qz ea que
cōmiserunt nequa q̄ cōspiciunt: actus suos cōspectu iudicis
nō abscondūt. Et q̄to magis errores suos ipsi cōsiderare re-
fugiūt: tanto magis eos cōspectui diuine maiestatis oppo-
nūt. Delinquentiū aut mala de⁹ videt: nō vt approbet: sed
vt adēnet. nō vt foueat: sed vt puniat. nō vt semp patiat: sed
vt in iudicio vlciscat. Deniqz oculi dñi sup facientes mala:
vt pdat de terra memoriā eoz. Stans vltio nō solū de ter-
ra mala faciētes expellere: s; etiā omnē penit⁹ memoriā
eoz abolere. Cōsideremus ergo mala q̄ fecimus ⁊ ea ante
mētis oculos sine intermissione ponam⁹: ne cū ante iudicis
illius cōspectū venerim⁹: tūc pūmū quicquid gesserim⁹ no-
lentes videam⁹. Impenitēti es de⁹ terribiliter mihi dicēs
Existimasti inique q̄ ero tui filius: arguā te: ⁊ statuā ptra fa-
ciem tuā. Similis tui essem: si pctm̄ tuū impunitū dimitte-
rē. Tu ei illud nō solū nō vis punire: s; et post tergū p hīs
ne possis videre. Ego autē qui illud video: qd faciā nūquid
ipunitū dimittā: Iudex sum ⁊ iust⁹: iudex suū ⁊ vltor iniquita-
tū. Quō ergo iniuste iudicabo: quō vritatē mēdacio muta-
bo: Tacui: nunquid semper tacebo. Tacui: qz misericordiā
p̄rogavi. Iniquitatē tuam dissimulaui: tēpus penitētie in-
duli. Sed nunquid semper tacebo: immo arguam te: ⁊ sta-
tuam contra faciē tuam. Arguam quidē te de mendacio
quando cordiū consilia manifestabo. A peccatis tuis auer-
tis oculos tuos: ⁊ quandā tibi vane sp̄i securitatē promit-

D. iij.

i. Cor. xi.

ps. xxxij. i.

ps. xlii.

Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij.

tis. Et q[ui]a ip[s]e te n[on] vides: q[ui]a nec ego te videam suspicaris. putas q[ui]a te n[on] vides fornicat[ur]: qu[od] video adulteriu[m] cogitan[te]. Et hoc itaq[ue] te argua[m]: et statu[m] c[on]tra facie[m] tua[m] si n[on] vis hic att[en]dere facie[m] tua[m]: factu[m] vt agnoscas miseria[m] tuam. (Et o[mn]es iniquitates meas dele) p[ro]phetam d[omi]n[u]s dicit. Ego sum q[ui] deleo iniquitates tuas: et memor n[on] ero. Tu autem memor esto: et iudicemur. Audi qua[m] p[ro]diti[one] iniquitatu[m] tuarum se esse immemor[em] dicat: videlicet si tu memor fueris. Caue ergo ne vnq[ui]s quod deliquisti a memoria tibi excidat: aut alit[er] qua obliuione pct[ati] tua obliu[er]es: ne si carnaliu[m] voluptatu[m] illecebris captus: iniquitatu[m] tuaru[m] memor non fueris: dicatur tibi in t[em]p[or]e necessitatis: p[ro]iecasti serm[one]s meos retrorsu[m]

Esa. xliij.

ps. xlix.

Cor mundu[m] crea in me deus: et spiritum rectum innoua in visceribus meis.

2Dat. v.

¶ In eu[ang]elio scriptu[m] est. Beati mundo corde. Si illu[m] q[ui] ab omni pct[ati]o[n]e m[un]dus est in cordis nostri hospicio habere volumus: op[er]e p[ri]o vt illud ab omni vitio[rum] sord[e] purgem[us]. Ems[er]emus ergo interiora me[m]bris n[ost]ris et dilig[en]ter peccato[rum] nostroru[m] secreta scrutemur: ne ex affectu n[ost]ro pct[ati] delectatio pullulet: ne turpe desideriu[m] cor in occulto titillet: ne passio[n]u[m] ex eo p[ro]diti[one]s p[ro]deat: ne puer[um] cogitatio[n]u[m] disp[er]sati[one]s aliq[ui] erupant. T[em]plu[m] ei dei n[on] p[otes]t e[ss]e pollutu[m]: quia scriptu[m] est. T[em]plu[m] dei sanctu[m] est q[uo]d estis vos. Uex quis gloriabit[ur] m[un]du[m] se habere cor: aut immun[us] e[ss]e se a pct[ati]o[n]e? Si p[ro]pheta pollutu[m] labiu[m] se esse asserit: cui[us] os seraphin carbone[m] que[m] suscep[er]at de altari purgauer[unt]: q[uo]d dicturi sum[us] nos q[uo]s luxuria inq[ui]nat: i[n]iustitia angustat: ambitio p[re]cipitat: supbia exaltrat. N[on] ei e[st] p[ro]tut[us] h[ab]ere: ita ab illicitis morib[us] m[un]dare sim[us]: vt p[ro] strepitu[m] voces n[ost]ras n[on] sentiat cogitatio[n]u[m]. S[ed] q[ui]a deo nihil e[st] impossibile: clamem[us] ad deu[m] tota p[ro]tute. (Cor mundu[m] crea in me de[us]: et sp[iritu]m rectu[m] innoua in viscerib[us] meis.) Vide ordinem. p[ri]o cor m[un]du[m]: deinde sp[iritu]m rectu[m] p[ro]pheta a deo req[ui]rit. P[ro]p[ter] q[uo]d ei abrenunciandu[m] tibi e[st] o[mn]i pct[ati]o[n]e: et o[mn]i a corde vitio[rum] feditas eliminanda: vt omne q[uo]d agit aut dicit puru[m] i[n] aspectu

i. cor. iij.

In. vij. psal. pnia. Fo. xxviii.

dei ac lucidū appareat: quo ex bone intētionis origine qua si de puro quodammodo fonte emanat. Quō em poterit esse pspicū: qd in ipsa origine fuerit vitiatū? Scriptū est ei bonus hō de bono thesauro p̄fert bona: et malus hō de malo thesauro p̄fert mala. Oibus igit carnalib⁹ desiderijs a cor de exclusis: pete a deo vt spiritū rectū renouet: ne forte spiritus ille immundus inueniēs domū de qua exiuit vacātem assumptis alijs septe nequioribus se cū eis habitet: et fiant nouissima tua peiora priorib⁹. hec est aut spūs recti innouatio vt oēm mundi gloriā mēte despicias: mentē medullit⁹ in cōditorio tui amore infigas: illaris cōtumelijs patiētiam custodias: et custodita patiētia dolorē a corde repellas omnibus te per humilitatem inferiorem deputes de morte inimici nullatenus exultes. Aliena nō ambigas ppria egentibus distribuas: amicū in deo: ⁊ inimicū ppter deū diligas in afflictione. primum te ipsum per cōpassionem affligas. hec quidē est illa spiritus innouatio quā psuadet ap̄tus dicens. Renouamini spiritu mentis vestre: ⁊ induite nouū hominē qui secundū deū creatus est: in iusticia ⁊ sanctitate vitatis. Et iterū. Si qua igitur in xpo noua creatura: vetera trāsierunt: ⁊ ecce facta sunt noua. At veterem quippe hominem pertinet mundi huius gloriā cōcupiscere: animum a deo auertere: patientiam nō seruare: oportunitatem vindicte exquirere: melioribus quibusq; despectis superbire: aliena diripere: propria retinere: nullum propter deum diligere: de inimici morte gaudere. hec autem omnia ille respuit: q̄ deum induit: quiq; in nouitate vite ambulare contendit.

Ne p̄icias me a facie tua: et sp̄m sctm̄ tuū ne auferas a me

¶ A facie dei p̄icit: cui spes venie post pctm̄ negat. Qui enim peccauerit in sp̄m sanctū: nō remittet ei neq; in hoc seculo neq; in futuro. Quis est aut q̄ peccat in spiritu sanctū: nisi qui nō credit remissionē pctōr: Remissio ei pctōr op⁹ sp̄s factū ē. Nā ⁊ de baptismo xpi in q̄ remissio pctōr danda erat dixit Iohānes. Ipse vos baptizabit in spū sancto et igne. Cū etiam super baptizatum dominū in colūbe specie Johan. i.

Mar. xij.

Sp̄m sctm̄
re quid est.

Ephē. iij.

homo vetus
quid facit.

Explanatio diui Gregorij.

spūs sc̄tus ascēdit: vt ex hoc aperte ostēderet: qz spūalis gr̄a p lauachrū baptismatis credentis corda mūdaret. An non in spm̄ sc̄tm̄ cayn nō peccauit: qm̄ dixit maior est iniquitas mea q̄ vt veniā merear. Et qz de veniā desperauit: ideo dixit. Ecce eiciis me a facie tua. De quo r̄ postea subdit: q̄ egressus sit a facie dñi. Vides quē admodū ille q̄ in desperationis foueā labi: a facie dei p̄iciat. (Et spm̄ sanctū tuū ne auferas a me.) Attēde qualiter postulat: ne spem venie post pctā amittat. Ubi spū sancti presentia est: ibi desperatio eē nō p̄t. fides ei i spū dat: sicut ap̄ls ait. Deniqz ipe postulat p nobis gemitib⁹ inarrabilib⁹. Et nemo i spū dei loquēs: dicit anathema iesu. Nā in eo clamam⁹ abba p̄r: qz scriptū est. Veri adoratores adorabūt p̄rem i spū r̄ veritate.

Cayn peccauit in spiritu sancto
Sen. iij

Ro. viij

i. Cor. xij. a.
Rom. viij. c.
Joh. iij. c.

Redde mihi letitiā salutaris tui & spū p̄cipaliter cōfirma me

¶ Letabatur p̄pheta de aduētū filij dei ante q̄ peccaret: et cert⁹ q̄ de suo nascitur⁹ erat semine: ante q̄ laberet gaudebat. S; post q̄ vxoris v̄rie amore deceptus modū in peccādo nō habuit: ne sibi de⁹ hoc offensus subtraheret: q̄ ante placatus p̄miserat formidauit. Ideoqz ait. (Redde mihi letitiā salutaris tui.) Salutaris quis est nisi dei hominū: qz mediator. De quo iste idē p̄pheta in persona dei patris dixerat. Propter miserā inopū r̄ gemitū pauperū nūc exurgam dicit dñs. Pōnā in salutari: fiducialiter agam in eo. Exurgere ei dicit deus paterclū filiū mittit: qui quasi iacere v̄sus est cū seruos misit. Illi em̄ neminē saluare poterūt: sed filius hoīs venit querere r̄ saluū facere q̄d perierat. Ideoqz p̄fectā r̄ manētē saluationē in eo se posituz astruit r̄ in eo fiducialiter se dicit agere: quē constat nihil omnino peccati habuisse. Qui em̄ grauiū sibi cōscius est delictoruz: nō potest fiducialiter agere: qz poterit eum vel ille quē corripit reprehendere. vel cōscientia p̄pria remordere. Redēptor hō n̄ eō libere loq̄ potuit: q̄ nūqz pcti maculam ex nauitate: vel etiā ex opatione cōtraxit. Un turbis iudeoz et principib⁹ sacerdotū inuidētib⁹ r̄ detrahētib⁹ ipe dicebat. Quis ex vobis arguet me de pctō. fiducialiter ergo ale

Salutaris est mediator dei et hominum.
Is. xi.

Johā. viij.

In. vij. psal. pñiales. f. xxix

bat: quē in nullo pñiētia accusabat. Nā & de eo scriptū est: q̄ erat docēs tāq̄ potestātē habēs: & nō sicut scribe & pharisei. huius ergo salutaris sibi reddi letitiā dauid postulat in quo oīs ante aduentū ipsius elect⁹ sperabat. (Et spū pñcipali pñfirma me) Solet quibusdā pñtingere: vt dū se purgatos p̄ satisfactiōē deputāt: ab interne mētis custodia anīmū resoluāt. Qui quidē ipsa sua elatione deptessi eo deterrūs corruūt quo sibi de indulgētia blandiētes vane spe se curitate pñmittunt. Inde est q̄ ppheta exorat dicēs. Letet cor meū vt tūneat nomē tuū. Nō dicit letet vt securū sit: sed letet vt tūneat. Ac si aperte dicat. Ita me correctū facito gaudere de venia: vt tū nūq̄ desinā esse susceptus de culpa. Sic & in hoc loco postq̄ sibi reddi salutaris dei letitiam petūt: ne sibi dimissus ad deteriora prueret: illico adiūxit. (Et spū pñcipali pñfirma me) Sciebat em̄ qz infirma est omnis aīa: nisi sancti spiritus fuerit pñtute firmata. Nā & de apostolis dictū est. Verbo dñi celi firmati sunt: & spiritu oīs eius oīs virtus eoz. Quid enim celoz nomē: nisi sancti apti designāt. Qui nimirū verborū ymbrib⁹ terrā cordis nostri inebriant: v̄turi indicij mints & terroribus inonāt: miraculorum signis & operū sanctitate coruscant. Deniqz ipsi sunt qui enarrant gloriā dei: quibus profecto tūc spiritus virtutem: tribuit cum in igneis linguis apparens in cordibus eozum diuini flammās amoris accendit. Qui quidem aperte cognoscere possumus si quales ante quales post aduentum sancti spiritus fuerunt perpendamus. Qui enī ad passionem tendentem magistrum fugientes reliquerant: postmodum per adiunctam sancti spiritus gratiam roborati: cōstanter et publice nomen christi predicabant. Nam (vt reliquos pretermittamus) ipse apostolorum pñnceps qui mori metuens vitam negauerat: cum facto cōuentu celis apostolis sacerdotes & scribe ne in nomine christi loquerent̄ prohiberent aiebat. Obedire oportet deo magis q̄ hominibus. Celoz igitur pñtus de spū sancto est: qz p̄ infirmam sancti spiritus gratiā facti sunt in xpi pñfessione fortes apostoli q̄ prius fuerant ex fragilitate carnis infirmi. Nisi enī promissa charismatum dona illi dominici gregis pastores susciperēt eozum corda nullo pñtutis decore claruissent. hec nāqz p̄tē spi

Ps. lxxxv.

Ps. xxxij.

Apostoli celi nomine representantur.

Actu. v.

Explana tio diu i Gregorij.

ritus sicut ab omni penarū et mortis timore quos repleuerit efficit liberos: ita ab omni dyabolice reddit tentationis incurſu ſecuros. Merito ergo cui ſalutaris dei in remiſſionem peccatorum letitia redditur: poſtulat vt in vera innocentiſ ſpiritus principalis virtute confirmetur.

Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te conuertentur.

illos diuina clementia a peccatis per remiſſionem efficit liberos: quos prouidet vtilitati eccleſie poſt cōuerſionē pfuturos. Unde ananie de ſaulo dixit. Uade qm̄ vas electionis mihi eſt iſte: vt portet nomen meū coram gentibus & regibus & filijs iſrael. Magno igitur fructu dimiſſa ſunt illi a deo peccata: qui prius blaſphemus et perſecutor ac iniurioſus extitit: poſtmodum plus omnib⁹ laborauit: ppheta ergo qui deleri iniquitates ſuas et ſpirituſancto cōfirmari a domino poſtulat: & non ſine fructu hoc ſit futurum affirmat dicens. (Docebo iniquos vias tuas.) Uniuerſe vie domini miſericordia et veritas. Miſericordia eſt: qua ſine vllis precedentibus meritis penitentibus veniam tribuit. Veritas qua poſt gratiam vocationis & venie: peccata impenitentium punit. Ille ergo cui peccata dimittūtur vias dei iniquos docet: cum & peccantibus ſi reſipuerint exēplo ſui ſpem tribuit venie et in cōuertibilibus (niſi ad viā redeāt) infert timorem geheme. (Et impij ad te cōuertentur.) O q̄ vtilis eſt peccatorum remiſſio: que conuerſos non ſolum a peccatis liberos efficit: ſed etiam alios a via impietatis et iuſticie retrahit: flamma charitatis accendit. hec eſt enim charitas euidentis probatio: vt cui per gratiam dei contigerit a peccatorum vinculis eripi: ipſe ex zelo iuſticie ſtudeat ad ſpem venie delinquentes hortari. Nullum quippe tam gratū deo eſt: ſacrificiū: q̄ zelus animarū. Exerceat ergo ſe in via dei cui deus peccata dimiſit: & exēplo ſuo pctōres quoſq; ad penitentie cōfugere remedium admoneat. Non ſit arbor infructuoſa: aut ocioſus operari⁹: ſciens quia non ſolum mane venientibus a d vineā merces p̄mittit: ſ; etiaſ circa vñdecimā horā vocatis vite eterne denarius p̄bet.

Paulus vas ē
electionis
Act. ix. c.

Matth. xx.

In. vij. psal. pñiales. Fo. xxx
Liberam me de sanguinibus deus
deus salutis mee: et exultabit li-
gua mea iusticiam tuam.

¶ Nisi primitus me a peccatis liberaueris: non potero alijs esse exemplum conuersionis: libera ergo me de sanguinibus: desiderijs uidelicet carnalibus: que militant aduersus animam. Caro enim et sanguis regnum dei non possidebunt. (Deus deus salutis mee). Nota in repetitione nominis: magnum affectum cordis. Quasi dicat. Merito te ut me salues inuoco: quia tu solus es auctor salutis mee. Nam dominus est salus. A te solo est salus: quia ab omnibus alijs est infirmitas. Vanitas vanitatum et omnia vanitas.

¶ Non saluatur rex per multam virtutem et gigas non saluabitur in multitudine virtutis sue. Denique fallax equus ad salutem. Ex quibus verbis colligitur quod nec ex diuitijs temporalibus nec ex corporali fortitudine salus acquiratur. (Et exultabit lingua mea iusticiam tuam). Iusticia dei fides est: sicut scriptus est. Credidit abraham deo: quia iustus ex fide uiuit. Si ergo iusti uita fides est: consequens est tandem fidem esse iusticiam si ne qua quisque esse iustus non potest. hanc itaque dei iusticiam ille cum exultatione enunciat qui mundi huius copiam nec cupiens: nec inopia metuens omnem hereticam prauitatem impugnat. Uel iusticia dei est quod non uult mortem peccatoris homini nepe iustum uideatur ut sua uiciscatur iniuriam. Dei uero iusticia est consistere relaxare offensam.

Dñe labia mea aperies: et os
meum annunciabit laudem tuam.

¶ Non aliter iusticiam tuam proferre potero: nisi tu labia mea aperias. Tu es enim qui ora supborum obstruis: et linguas infantium disertas facis hactenus os meum ego ipse aperui: et ideo ex uaniloquio peccatum contaxi: nunc uero ut tu aperias desidero quia nihil nisi quod suggereris loqui concupisco. Illius labia deus aperit qui non solum quid loquitur sed etiam quando et ubi et cui loquatur

i. Petri. ij. b.
i. Cor. xv. f.

Ecccl. xij. c.
ps. xxxij.
ps. xxxij.

Seri. xv. b.
Uide carens
iustus esse non
potest.

Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij

attendit. Sapientia n[on]q[ue] dei dicit. d[omi]n[us] dedit m[hi] linguay
eruditā. q[ui]n oporteat sermonē dicere. Merito ergo sapiens
est quis accepit a d[omi]no: quo tēpore sibi loquendum sit. Un-
de nō inconuenienter ait scriptura. homo sapiens tacebit
vsq[ue] ad tēpus. h[inc] rursū scriptur[us] est. Qui tui tuo fac ostiū ⁊
vectē ⁊ in verbis tuis iugum ⁊ staterā. Et fortasse hoc ostiū
sibi propheta postulabat a domino cum dicebat. pone d[omi]ne
custodiam ou[em] meo: ⁊ ostium circūstantie labijs meis. De-
bemus enim os nostrum claudere ⁊ diligentius obseruare
ne quis in iracundiam excitet vocem nostrā: ⁊ cōtumeliam
rependamus contumelie. Iugum etiam in verbis nostris
esse ⁊ statera precipitur: vt omne quod loquimur ⁊ humili-
tate condidatur: ⁊ in mensura ponderetur. Proferamus ergo ⁊
sermone examina: os libra iusticie vt sit grauitas in sen-
su/modus in verbis. pondus in sermone. Nec prius loquē-
do os aperiamus q̄ expediat: sed examinemus verba nos-
tra: si tacendum hoc/ si dicendus aduersis hunc: si tempus
sit sermonis huius. Postremo si a virtute modestie non dis-
sentiant: nihil indecens. nihil inhonestum nihil inuidum
sonans erumpat. Verumq[ue] ad hec omnia ydonei esse non
possamus: nisi hoc a largitore omnis gracie percipiamus
exclamandū est nobis cum propheta. Domine labia mea
aperies: et os meum annunciat: laudem tuam. Non est
speciosa laus in ore peccatoris. Ideoq[ue] propheta indulgen-
tiam peccatorum primum a domino expetit: et postmodū
laudem se dei annunciat: esse promittit: nobis paten-
ter innuens qui illi soli laudis dei possunt sentire dulcedi-
nē/ qui peccatorum suorum meruerint percipere remissio-
nem. Unde scriptum est. Rectos decet collaudatio. Quid
autem laudabilius in deo q̄ misericordia. Scriptum namq[ue]
est. Confitentur domino misericordie eius: deniq[ue] misere-
rationes eius: super omnia opera eius. q̄uis enim lauda-
bile sit q̄ hominem de limo terre condidit: laudabilius ta-
men est: q̄ perditum p[ro]p[ri]i filij sui morte redemit: deniq[ue]
illud potestatis est: hoc gracie. (Et os meum annunciat
laudem tuam.) Sunt enim pleriq[ue] qui non suo ore laudant
deum. Numq[ue] suo laudat ore deus auarus. Numq[ue] suo ore
laudat luxuriosus. Nonne quasi alienum os tibi videtur

Ecc[lesiasticus]. xx. a.
Ecc[lesiasticus]. xxviii.
ps. cxl.

ps. xxxij.
ps. cxliij.

Gen. i.

In. vij. psal. pñiales Jo. xxxi

assumere dum ea conatur que in corde non sentit proferre. De quibus profecto scriptum est. Cor eorum longe est a disciplina: propterea non exultabunt. Quia nimirum eorum laus ad omnipotentis dei aures nequaquam extollitur: quorum cor a semita iusticie per prave intentionis studiū elongatur. Tales erant illi de quibus dñs dicebat, Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est a me.

Quam & is
curiosus ore
suo deū non
laudant.
Job. xvij.
Matt. xv. et
Mar. viij.

Quā si voluisses sacrificiū de dissem: utiq; holocaustis non delectaberis.

Siebat propheta per spiritum illa legalia institutorum sacrificia: ad inuisibilis esse oblationis intelligentiam trāferenda nouerat. Quia illud verum et acceptabile est sacrificium' q' aliquis puro corde laudat deum. Unde & alio in loco dicit. In me sunt deus vota tua que reddam laudatōes tibi. Et itē Imola deo sacrificiū laudis. Et rursum. Sacrificiū laudis honorificabit me. Cū ergo dixisset: os meū annuntiabit laudē tuā. ilico subiūxit (Quā si voluisses sacrificiū dedisse) Ac si dicat Laudis tibi offerā sacrificiū: scis enī q' carnaliū nobis obseruātū ceremoniarū. (Quā si voluisses sacrificiū dedissem utiq; holocaustis nō delectaberis.) Nō nolo pñdere in carnalis ritu sacrificij: q' scio te hyrcorū et arietū occisione non delectari. Tu es ei q' dixisti. Nō accipias de domo tua vitulos neq; de gregib' tuis hyrcos.

Sacrificium
deo acceptas
bile est ipsius
puro corde
laudare.
ps. xliij.

Sacrificiū deo spiritus cōtri bulat': cor cōtritū & humilia-

liatum deus non despicias. Neq; vere pñiam agit: q' ex pctōz suoz recordatōe quā dā spūs tribulationē nō sentit: q' dē reprobis familiare ē q' & si aliqñ pctā sua confiteat: ea tñ districte aīa duerfionis fletibus nō sequitur. Electi vero etiam si minima sint q' in se puniēda inueniūt: zelo rectitudinis cōtra se erecti ad penitētiē se laments studiose succedūt. Qui dñi scē contēpla-

Explanatio diui gregozij

tionis pennis ad celestia se intuenda erigunt: eo subtilius si quid in seipsis vitiosum latebat inueniunt: quo ad diuine lucis claritatem vicinius accedunt. Tantoq; eis displicet quod infirmum ex carne tollerant: quanto eos delectat quod ex incorruptibilis vite suauitate degustant: vñ sit q; graui in seipos: vel pro occiosis verbis: vel pro vanis cogitationibus iniectione deseuient. Et que leuis ante credit: derant: mox vt grauis mortifera perhorrescunt: beneficia sibi diuinitus collata conspiciunt: culpas nihilominus ante actas ad memoriam reducunt: vite huius corruptibilis erummosa necessitates enumerant: quanta sit celestis glie felicitas in meditatione pertractant. A qua q; per carnis fragilitatem retrahi se sentiunt: validissimi in seipos interius vulnere doloris transfigunt: Dum ergo hec omnia ante mentis oculos intenta consideratione recolligunt vehemensissime tribulationis igne intrinsecus inardescunt. hec est illa spiritualis sanctorum tribulatio: quam in cordibus eorum generat penitentie et desiderij dilati amaritudo: hanc nimirum iob sentiebat cum dicebat. Loquar in tribulatione spiritus mei. Electorum etenim linguas tribulatio spiritus commouet: vt reatum prauis operis vox confessionis impinet. (Cor contritum et humiliatum deus non despicies) Multi habent cor contritum: qui non habent cor humiliatum. Sunt enim pleriq; q; et peccata sua flectibus puniant: pauperes tamen opprimere potestatis sue dominatione non cessant: hi nimirum nequaquam purum sacrificium deo offerunt: quia detestabilis superbie illud admixtione corrumpunt. Vel sic vt beatus hieronymus huc locum exponit: illi cor conterunt: sed non humiliant: qui peccata quidem que commiserant desunt: sed tamē eadem committere etiam post fletus non timent. Dum enim errorum suorum consideratione reuocati ad ea que dimiserant redierit se contra conditorem suum per opera prauitatis extollunt. Et superbie namq; vitio est timorem dei continere: conditoris precepta prauae actionis transgressione calcare: celestis vite gaudia mansura negligere: dānationis perpetue infinita supplicia non timere. Illorum ergo sacrificium deus non accipit: qui lachrymis quidem se compunctionis ab-

Cor contritū
sed non humili
atum quidā
habent.

In. vii. psal. pñiales F. xxxij

luunt: sed eisdem quibus ante mundati esse videntur peccatorum maculis: in idipsum reuerentes: sordescunt. De talibus scriptum est. Qui baptizatur a mortuo: et iterum tangit mortuum: quid prodest lauatio eius? Ille quippe lausatur a mortuo: qui per penitentiam mundatur a peccato. Quem si contigerit eadem que punierat iterando peccata committere nihil contulisse videtur adhibita satisfactio: nis lauatio: quem maculauit inhonestius iterata facinorosis turpitudine. Quia igitur scriptum est. Deus superbis resistit humilibus dat gratiam: illos qui superbiendo ad peccata redeunt: diuina iusticia respuit. Illos vero qui contentendo et humiliando post tergum non respiciunt: clementia dei non despicit: quia scriptum est. Prope est dominus his qui tribulato sunt corde: et humiles spiritus saluabit.

Eccle. xxiij.

Ja. iij.

psal. xxxij.

Benigne fac domine i bona

voluntate tua syon: vt edificentur muri ierusalem. **S**yon speculatio inter: pñat: p qua sancta significat ecclesia. Que in eminentioribus virtutibus et scientie locata vestigijs et celestem patriam a longe prospicit: et irruentes spualium inimicorum cuneos: interiori intuitu deprehendit. Cui deus tunc benigne fecit: quando filium suum in mundum misit. Veniens autem filius dei: quem de dyabolica potestate eripuit: sanctam sibi ecclesiam in unitate spiritus confederauit. De quo iohannes ait. qui spsam sponsus est. Quid autem benignitas q̄ filium dei seruilem formam induere: mortis legibus subiacere: proprio sanguine nos redimere: eterne vite aditum quem culpa obstruxerat aperire corpore suo nos pascere: et de tenebrarum potestate erutos ad celestem gloriam: et ad regnum nos lucis trãsserre? Quid deniq̄ benignius: q̄ q̄ deus tradidit filium: vt redimeret seruum. Benignitatem nihil minus dei quotidie sentit ecclesia: cum illam deus claritate sue cognitionis illuminat: inter seculi turbines fluctuantē sp̄s sui virtute confirmat: suauitatis intine delicias reficit: atq̄ p eã peccãtibus pctã dimittit. Et notãdũ q̄ ait (in bona voluntate tua) vt intelligas nihil pfectũ h̄eri posse ex merito: s̄ tñ pferri gratuito munere diuine miserationis (Ut edificentur muri ierusalem) per

Syon ecclesiam significat.

Jo. iij.

Perfectus nihil cõsequimur ex meritis

L. i.

Expianatio diui Gregorij

hierusalem q̄ visio pacis interpretatur sancta aia accipit: q̄ futurā sanctorum pacē mentis intuitu cōspicit: et oibus in se mortificatis hostibus: illicitoꝝ motū spūgnationē nō sentit. Cuius muri virtutes sunt: quos ille nimirum edificat: q̄ ex operibus iusticie et pietatis: spūale p̄struere edificium non cessat. Unusquisq̄ autem hierusalē aut babilonis ciuis est. Sicut eni per amorē dei sanctus quisq̄ hierusalē ciuis efficit ita p̄ amorē seculi omnis iniquus in babilonie structura operatur. Ad cōstruendum autē hui⁹ spūitūalis babilonie edificij peruersi quiaq̄ illius antiqui babel imitantur exemplum. Cuius teste sancta scriptura ciuitatis auctores et p̄ saxis lateres: et pro cimento bitumen habuisse legunt. Per q̄ intelligit q̄ mundi anatores: et carnalis vite cōstruūt municipiū: q̄ ad vim ventorū et impet⁹ flūij: facili impulsu velociter est subruendum. Notandum vero est: q̄ illi de quibus agitur de oriente venisse: et in campo sēnaar habitasse perhibentur. Cum ei x̄ps vere sit oriens p̄pheta attestante qui ait. Ecce vir oriens nomē eius. De oriente veniunt: quia x̄pi cōsortio male viuendo recedunt. Sēnaar interpretat̄ excussio dentium: siue fetor eorū. In cāpo ergo sēnaar habitant: q̄ positi non in celsitudine virtutum: sed in planicie vitiorum: et detractionū moribus p̄rimos lacerant: et in ociose vite volutatio iacentes: et infamie sue circūquaq̄ fetorem exalant. Quorum dentes tunc omhipotes excutit: cū illorum facta simul et verba confandit. Unde per prophetā scriptum est. Dētes peccatoꝝ contruisti. Et itez. Dñs cōteret dētes eoz in ore ipsoꝝ: molas leonū cōfringet dñs. Nā de fetore eoz p̄ aliū p̄phetā scriptū est dicit dñs. Cōputruerūt iumenta in stercore suo. Cōputrescere ē: carnales hoīes in fetor luxurie vitā finire. et Esaias ait Et erit pro suauī odore fetor pro zona funiculus. Quia nimirum hi prauī operis fetorem emittunt: qui abiecto cingulo castitatis funiculum interunt la sciuse. De quibus dicitur per prophetam. Ne qui trahit peccata sicut restem lō zam. Merito ergo qui in sēnaar habitant: de lateribus ciuitatem edificant: quia qui terrenis dediti sunt: voluptatibus carnis inseriunt: de fragili materia mentis mutatio

Ciuis est qui
libet hierusa
salem aut ba
bilonis.

3ac. vi.

Sēnaar q̄d
representat.

ps. lvij.

Joel. i.
Esa. iij.

Esaie. v.

In. vij. psal. pñia. Fo. xxxij.

nem attollunt. Ceterum qui eos contempta terrenarum
opum cupiditate: et carnalis vite abdicatis illecebris: per
opera sanctitatis virtutum in seipsis sanctificationem ac-
cumulant: hi profecto lateres in lapides mutant. Et neq;
in harena mundane confidentie spirituales structuram
erigunt: sed in petra fidet q̄ christus est atria nulli excidio
obnoxia: ad similitudinem euangelicellius parabolę con-
stitunt. Tales nimirum recte cum Esaiā possunt dicere. *Esaię. lx.*
Lateres ceciderunt: sed quadris lapidibus edificabimus
Sicomoros succiderunt: sed cedros immutabimus. La-
teribus quippe cadentibus lapidibus quadris edificat:
quicunq; carnis lasciuiam discipline stercois rigore casti-
gat. Qui membrorū legem mētis lege superat: qui corpo-
ris fortitudinem spiritus virtute commutat. hinc namq;
per prophetam dicitur. Qui confidunt in domino muta-
bunt fortitudinem. Qui dñm non dixit accipient sed mu-
tabunt: aperte ostendit: quia alta est fortitudo que depo-
nitur: et alta, que nouiter inchoatur. habent enim sancti vi-
ri suam in hac carne positi fortitudinem. cum vel pro fide
certantes: tormenta omnia constantie virtute despiciunt:
vel tentationes dyabolicas armis spiritualibus protecti
repellunt. De eis namq; per salomonem scriptum est. In
lectulum salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissis
mis israel. Lectulum quippe salomonis fortes ambiunt:
quia intinam nostri redemptoris requiem: sancti quicq; in
desessa desiderij sedulitate cōtemplantur. hinc de sancta
ecclesia electorum dicitur. Fortitudo et decore indumentum
eius. Qui enim ita se in virtutibus decorum exhibet: ve-
tum tentationum impugnationibus non repugnet. hic ni-
mirum decore ad tempus induitur: sed fortitudine nequas
q̄ vestitur. Quia vero sancti dei et ex operibus iusticie ful-
sidi: et ex aduersariorum apparent impugnationibus ve-
stiri: recte de eis sub typo ecclesie dicitur. Fortitudo et de-
cor indumentum eius. Quisquis ergo infirma carnis forti-
tudine cōtemptra: in virile spiritus robur animum excitat:
q̄si lateres in saxa quibus muri hierusalē edificentur cō-
mutat. Possim⁹ quoq; p̄ hierusalē illā sc̄as ciuitatē acci-
E. ij.

Esaię. lx.

Esaię. xl. g.

Can. iij.

Prouer. xxxi

Ibidem.

Explanatio diuī Gregorij

Sal. iij. d.

Apo. xxi.

i. Jo. i. b.

Apo. xxi. a.

pere q̄ ex viuis lapidibus in celis cōstruitur: et sicut spōsa ornata viro suo a deo paratur. De illa nāq; dicit apostol⁹. Illa autē q̄ sursum est hierusalē libera est: q̄ est mater nostra. Que merito dicitur libera: qz ab omni corruptionis molestia immunitur aliena. Nec incongrue hierusalem dicitur: q̄ verā in seipsa pacē sine defectu experitur. Illa est enim ciuitas pacis: in quā nullus hostis ingreditur: et ex qua null⁹ ciuis egreditur. Ciuitas inquam cuius platee auro mundo struntur: et in q̄ canticum leticie indefinenter cātatur. Que quidem (sicut scriptū est) non eget soie neq; luna: qz cum illam deus presertis sue claritatis illuminet: impossibile est vt eā aliqua caliginis obumbratio obscuret: de⁹ enī lux est sicut ait in epistola sua. Johānes apostulus: et tenebre in eo non sunt vllē. Quod si tata est claritas solis: vt totam ortu suam terram illuminet: quanta estimanda est dei claritas q̄ et ipsum solem condidit: et ei ad vtilitatem nostram hanc quam cernimus luminis venustatem infudit: huius igitur hierusalem muri edificant: cū fideles ad vitā predestinati ad pfectionem iusticie deducūtur. Figurā autē huius ciuitatis illud salomonis templum gestauit: in cui⁹ edificatiōe lapidibus extra maei sonitus audit⁹ non fuit. In sacris enī edificatiōe p̄māsurū adhuc foris per flagella tundimur: vt in tēplo dñi post modū sine aliā p̄cussione discipline disponamur: q̄ tenus q̄cqd in nobis superflū aut distortū est mō p̄cussio refecet et tūc sola in celesti edificatiōe: con cordia veritatis liget. Nec mirū si tēplū eadē ciuitas dicar q̄ ē tabernaculū: dicit sicut scriptū est. Ecce tabernaculū dei cū hoībus.

Tūc acceptabis sacrificiū iusticie oblatiōe s̄ holocausta:
tunc imponent super altare tuum vitulos.

¶ Edificata celesti hierusalē sacrificiū dūtaxat iusticie acceptū erit dño: qz ibi nō erit op⁹ offerri sacrificiū p̄ peccato. In hac est vita qz i mltis q̄tidie delinquim⁹: optet: vt cōtriti cordis et cōtribulati spūs deo sacrificiū offeram⁹. In resurrectione at cū corruptibile hoc iduerit incorruptione: et mor-

In. vij. psal. pñā. Fo. xxxiiij

ale hoc induerit immortalitate: nec vll^o scōrū peccare post
modū poterit: nec q̄s̄ ad deū p̄ pctō orabit. In tantū nāq̄
pctm̄ delevitur: vt etiā pena pcti om̄o destruat: si cut scriptū
est. Ascripta ē mors a victoria: vbi ē mors victoria tua. vbi
est mors acule^o tu^o: Stimul^o enī mortis peccatū ē. Necessa
rio ibi pctm̄ deesse cōvincit: vbi mortis acule^o nō inuenitur
Nō igitur oportet ibi offerri p̄ pctō sacrificiū: vbi nec in co
gitatiōe admittit delictū. Sacrificiū itaq̄ iusticie sancti in
eterna vita deo offerēt: qz solo in cōditoris amore intēti: in
defessas remuneratori suo in leticia cordis laudes dicent.
Vñ scriptū ē. Beati q̄ habitāt in domo tua dñe i secula secu
lorū laudabūt te. Eriterū. Vox exultatiōis ⁊ salutis in taber
naculis iustorū. Tunc electorū suorū oblationes de^o acce
ptas habebit: qz sanctas eorū meditatiōes nullius prauita
tis admixtio cōmaculabit. holocausta nihilominus eorum
accipiet: qz totū q̄bī eis erit flāma diuie charitatis accēdet
Et tūc iponēt sup altare tuū vitulos) Altare dei fili^o ē: de q̄
ipe dñs ait. Altare de fra facietis mihi. Quid ē ei aliū alta
re de fra facē: nisi de dei filij incarnatione nō dubitare: Ipe ē
nāq̄ cui i hac vita cordiū nrorū sacrificia iponim^o. ⁊ in q̄ co
gitatiōes illicitas ne qualescāt mactam^o vñ scriptū ē Stūs
q̄ tenebit ⁊ allidet puulos suos ad petrā. Ad petrā q̄ppe
puulos nros allidim^o: cū oriētes mor^o illicitos inuitatiōis
xpi intētiōe mortificam^o. Scriptū ē ei. Petra autē erat xps
Ipe ē est petra ad quā cogitatiōes nras tenem^o: ipe altare
cui^o clemētie pctōrū victimas iponere psumimus. Deniq̄
pctā nra ipe portauit. Sup ipsū ergo vitulos in eterna vita
scripsit ipos iponēt: qz p grām dei liberari a lege pcti ⁊ mor
tis: q̄ nulli iugo legis postmodū erūt subacti: totū attribu
ent grē filij dei. Nullus est hoim i celū ascēderet: nisi filius
dei p salute nra carnē sumpsisset. Vel certe vitulos sup al
tare iponēt: cū deposita primi hominis vetustate ⁊ mortali
bus exuti exuuijs: facti vituli. i. immutati ⁊ puri iperpetuū
vīuēt. Qd si (vt pmissū ē) sz moralē intelligentiā edificatio
nē hūm accipere volum^o: hūc qz versū eidē intellectui hoc
nō veniēt aptam^o. Dicitū ē de regia dño. Nō tu edifica
bis mihi domū: qz vir s̄ignū es: postea vero fili^o ei^o ⁊ no
mine pacific^o: ⁊ parietē gratiā a dño vltra mortales obti
E. iij.

i. Cor. v.

ps. lxxxij.
ps. xcviij.

Exodi. ij. d.

psalmo.
cxxxviij.
i. Cor. x. b.

i. Petri. ij. d.

Celū nemini
pateret: nisi
filius dei car
nem sumpsi
set.

i. Paralipo.
xviij.

Explanatio diuī Gregorij.

nuit: et templum mirifici operis (sicut liber hystoriarū arte statuer) deo israel edificauit. In quo datur intelligi: quod dum cum hostilibus virtuosū cuneis: virtutum oppositione consurgimus: domū sapientie nequaquam edificare valeamus: ubi vero superatis aduersariorū agminibus: et passionum depulsa barbarie: pacē in nobis factam omnibus mēris imperius carne iam tēperante senserimus: tunc cordis nostri inuisibile rēplū dño cōstruimus: in quo et sacrificiū quod ex zelo iusticie veritate p̄dicantes offerimus: deus accipiet et oblationes sanctarū meditationū et igne feruētis desiderij ardentium orationum holocausta assumet. Sup̄ altare quoque cor diuī nostrorū ponemus vitulos: si cornua p̄ducentes et vitulas: et hereticorū sententias: vtriusque testamēti auctoritate nouerimus cōminuere: et virtutes a vitijs per studiū discretionis separare. Per vitulas enim vitulorū que fundunt discretionem accipimus: per cornua vero vtriusque testamēti p̄cepta notamus: vel certe cornua p̄ducimus: si etiam in his que carnis sunt deo placere studeamus. Cornu namque cū de carne sit: carnem superexcedens durefcit. Quisquis ergo carnis infirmitate deposita: et tiam per carnis obsequium opera virtutis effecerit: quasi cornua de carne producit.

Titulorū vngule discretionē signant:

Prolog⁹ quartī psalmi p̄nā.

Ratio pauperis cū anxiat⁹ fuerit: et corā dño effuderit p̄cem suā. Quis est iste pauper: cuius in hoc psalmo notat orō nisi ille de quo ait apostolus. Qui cum esset diues: pauper p̄ nobis fact⁹ est. Ipse enim vt nos diuitiarum suarum efficeret participes: paupertatis nostre suscepit necessitates. Exinanuit namque semetipsum formam serui accipiens: in similitudine hominū factus: et habitu inuentus vt homo. hūiliauit semetipsum fact⁹ obediēs vsque ad mortē: mortē autē crucis. Sicut autē pauper p̄ nobis fact⁹ ē: ita et p̄ nobis anxiat⁹ est. Denique et p̄ nobis est morti tradit⁹: et p̄ nobis in ligno suspēsus. Mortuus est ei (vt ait ap̄tus) p̄pter delicta nostra: et resurrexit p̄pter iustificationem nostram. Ex humana autē natura habuit vt anxiaret: ex oua habuit etiam vt moreretur. Orat ergo caput nostruz in psalmo hoc vt illuc reducamur per gratiam: Unde per primū parentis

Xp̄us quare voluit esse pauper: Philip. ij. a.

i. Cor. xv. a.

In. vij. psal. pñia. Fo. xxxv.

cecidimus culpam. potest etiam hec oratio conuenire vnicuique qui pauper se esse intelligit: et suam miseriam necessitatem agnoscit: qui fallaces esse diuitias seculi istius considerat: et quod horrendum sit in manus dei uentis incidere pensat. Qui post tergum reductis oculis cogitat vñ ceciderit: et circumspectis omnibus que imminet: quas inuenerit calamitates accedit. Hec itaque omnia ante mentis oculos ois pauper cogitat: et pauperem christum pro nobis anxiatum considerans miseriarum suarum multitudinem attendat. Quanta in gloria adam fuerit creatus recolligat: et in his omnibus anxiatius non in oculis hominum: sed coram domino precem suam effundat dicens.

Cogitatio
unicuique salu
tatis,

Explicatio quinti
psalmi penitentia:
lis.

Domine exaudi orationem meam: et clamor meus ad te veniat.

In hac oratione quam exposituri sumus quedam ipsi attribuantur capiti: quedam nostre conueniunt infirmitati. Nec mirandum si ea que nobis solummodo congrunt quasi sint sua christus pronunciat: vñ quippe corpus est tota sancta vniuersalis ecclesia: sub christo iesu suo videlicet capite constituta. Unde ait apostolus. Ipse est caput corporis ecclesie qui est principium: primogenitus ex mortuis. Ipsa est enim que per prophetam iocundatur et dicit. Nunc exaltauit caput meum super inimicos meos. Pater enim filium qui est caput ecclesie: super inimicos eius exaltauit: cum destructo mortis imperio: in sue illum maiestatis equalitate constituit: cui et dixit. Sede a dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Christus itaque cum tota sua ecclesia: siue que adhuc habitat in terris: siue que cum eo iam regnat in celis:

Col. i.
ps. xxvi.

ps. cix.
Christus cum
sua ecclesia est
vna persona

E. iij

Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij.

vna persona est. Et sicut est vna anima que diuersa corpo-
ris membra viuificat: ita totam simul ecclesiam vnus spiri-
tus sanctus vegetat: et illustrat. Sicut namq[ue] xps qui est ca-
put ecclesie de spiritu sancto conceptus est: sic sancta eccle-
sia que corpus eius est eodem spiritu sancto repletur vt vi-
uat: eius virtute firmatur: vt in vnus fidei & charitatis co-
page subsistat: vnde dicit apostolus. Ex quo totum corpus
per nexus & coniunctiones subministratum et constructum:
crescit in augmentum dei. Istud est corpus extra quod non
viuificat spiritus. Unde dicit beatus Augustinus. Si vis vi-
uere de spiritu xpi: esto in corpore xpi. De hoc spiritu no[n] vi-
uit hereticus: non viuit scismaticus: non viuit ex communica-
tus: non enim sunt de corpore. Ecclesia autem spiritum viuifi-
cantem habet: quia capiti suo christo inseparabiliter ad-
heret. Scriptum est enim. Qui adheret domino vnus spiri-
tus est cum eo. Pro membris itaq[ue] orat caput in hoc psal-
mo: vt corporis sui orationem deus pater exaudiat: & vt ei[us]
clamor ad diuine maiestatis aures ascendat. Quotidie em[en-]
dum orat christus p[ro] ecclesia: de quo testatur apostolus Paulus:
quia sedens ad dexteram patris interpellat pro nobis. De-
niq[ue] & ipse est propiciatio pro peccatis nostris. Potest aut[em]
hec oratio vnicuiq[ue] conuenire fidei: quia et a deo postulat
in bono perseverantiam: & tam sancti desiderij: q[uo]d etiam in
remisse operationis emittit clamorem. Clamore autem ali-
quando in bona: aliquando in mala significatione accipitur.
Clamat enim iustus cum operatur iustitiam ex desiderio.
Clamat & impius cum peccatum adiungit peccato. Clama-
bat moyses cum populum de egyptiaca seruitute liberatu[m]
ad terram promissionis per desertum deduceret. Clama-
bat & populus gomorreus: cu[m] ex frequentissima peccati per-
petratione deum ad iracundiam prouocaret. Deniq[ue] & moy-
si tacenti dictum est a domino. Quid clamas ad me? Et de
illis ait dominus. Clamor sodomorum & gomorreorum ascen-
dit ad me. Unde quidam nos admonet dicens. Auferatur
clamor de medio vestrum. hic autem pro inremissa opera-
tione clamor accipitur cu[m] dicitur (clamor me[us] ad te veniat.)
¶ Notandum vero est q[uo]d cum premisset exaudi orationes
meam statim adiecit: et clamor meus ad te veniat. Illi em[en-]

i. Cor. vi.
Col. iij.

Clamor e[st] bo-
nus & malus.

Exodi. cxlij.

In. vij. psal. pnia. Fo. xxxvj.

a domino exaudiri merentur: qui diuini zelo amoris accen-
si: omnia que possunt bona operantur. Nam qui peruersis
actionibus assuetus: operibus iniquitatis inuigilat: neque:
q̄ dignus est exauditione cum orat. hinc namq̄ per seinet
ipsam veritas ait. Non omnis qui dicit mihi dñe domine: **Mat. vij.**
intrabit in regnum celorū. Si volum⁹ igit̄ vt aures dei no-
stra perueniat oratio: studeam⁹ (neceffe est) vt ab omni ad-
mixtione prauitatis nostra mundetur operatio: vt possim⁹
deo cum propheta dicere: clamor meus ad te veniat.

**Non auertas faciem tuam a
me: in quacunq̄ die tribuloꝝ
inclina ad me aurem tuam.**

CAd similitudinē dñorū dictū est: qui cū p̄ alicuius suoz cul-
pa grauius offendunt: solent eū a cōspectu suo expellere:
et a familiarū assistentiū collegio separare a supplicāte fa-
cie auertere: roganti veniā denegare. De⁹ vero licet cū si-
perbiēdo ab eo auertimur: a nobis p̄ iustitiā auertat tñ cuz
hūilitate ad eū quertimur: ad nos p̄ miām cōuerti nō dedi-
gnat. Ipse est ei q̄ dicit. Cōuertimini ad me et ego cōuertar
ad vos. Et itez. Si impius egerit p̄niam ab oib⁹ pctis suis
q̄ opatus est: et fecerit iudiciū et iustitiā: vita viuet et nō mo-
riet. Cū iniquitatū ei⁹ quas operat⁹ est nō recordabor:
in iustitia sua quā operat⁹ est viuet. Ecce patet nobis sūus
misericordie dei. Quare miām dei a nobis excludim⁹: qua-
re vocationem ei⁹ audire dissimulam⁹? Nō ei solū a cōuer-
sis nō auertit: sed etiā auersos vt cōuertantur horat. hinc
est enim quod p̄ pphetam dicit. Si dimiserit vir vxorē suā:
et illa recedens duxerit virū aliū nunquid reuertet ad eam
vtra? Nunquid nō polluta et cōaminata erit mulier illa?
Tu autem fornicata cum amatoribus tuis multis tamē re-
uertere ad me dicit dom inus. Mulieris derelictę et forni-
catis similitudinem adducit: vt ei⁹ cognoscamus pietatem: et
sciamus eos nos illū grauius offendere quo non cessat nos
etiā post delictū vocare. hoc autē vocationis dei clemētia
parte exprimit cum homini auerso p̄ alium pphetā dicitur

Dñs in suos
iratus quid
facit.

Misericordia
dei est beni-
gnissima.
Esa. xlv.

h̄tere. iij.

Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij.

Et erūt oculi tui vidētes preceptorē tuū: aures tue audiēt vocem dei tergum momentis. Ille enim coram positus verba dei percipit: qui anteq[ue] peccatum perficiat: voluntatis eius precepta cognoscit: quasi enim adhuc ante faciem eius stare est: nec dum eū peccando cōtemnere. Ceterum si abiecto timore dei iniquitatē operari cepit: quasi tergum in facie eius mittit. Sed et post tergū subsequens deus abscedentē admonet: q[ui] etiam nequitia perpetrata ad se eus reuerti persuadet. Audiamus ergo vocem post tergū morientis: et ad inuitantē nos deū (saltem post peccata) reuerſamur: vt si iustitiā vindicātis formidare negligimus: saltē vocantis et miserentis pietatem erubescamus. (In quacuisq[ue] die tribulor inclina. ꝛc.) Ecce iam caput nostrum sedet a dextris dei: et tū se dicit tribulari. Ubi ergo tribulat: nisi in corpore? Nā q[ui] in corpore tribulaf manifeste ostendit cum saulo persecutori dixit. Saule saule quid me persequeris? Et petro ait. Venio romā iterum crucifigi. Qui enim in se ipso iam pridem crucifixus fuerat: in petro iterū se crucifigēdū dicebat. Quāuis sit in electorū cordibus etiā ase tribulatio quā in eis generat continua penitentie amaritudo. Qui enim mala que commisit ante mētis oculos cōgerens pro singulis quibuscumq[ue] compungitur: in archano cordis magna et amara doloris et metus anxietate contribulatur. Solent namq[ue] electi virtutē ad ea quorum sibi sunt cōscij peccata mentis intuitum reducere: et modis eorum cauta singulata consideratione perspectis singula queq[ue] desistere: vt hoc modo cordis sui preparant habitaculum dū pervenit quodq[ue] erroris sui deplorant excessum. hic namq[ue] hieremias ait. Divisiones aquarum deduxit oculus meus. Divisiones quippe aquas ex oculis deducere: est dispersitas lachrymas vnicuiq[ue] peccato tribuere: et iniquitatis gaudia satisfactionis doloribus compensare: quatenus dum nunc hui[us] nunc illius delicti memoria mens acrius tangitur: simul de omnibus in singulis cōmota purgetur. Quod vero ait (inclinā ad me aurem tuam) tale est: quasi dicat. Eger sum nō possum me erigere ad te: quia nō est hominis dirigere viā suam. Sed tu more fidelis medici inclina ad me aurē tuam Inclina aurem: quia non erigo ceruicem. Scio enim: quia

Act. viij.

Consuetudo
bona viri electi.

Tren. iij.

In. vij. psal. pnia. F. xxxvij.

si me erexero longius discedis: humili auero. ppi^o accedis
Sicut enim humiliato appropinquas: ita te ab elato elon-
gas. Ideo ergo tribulor: vt ad me inclines aurem tuam.

In quacūq; die inuocauero te/velociter exaudi me.

Cō nō s̄ terrenus terrena desidero: sed a p̄ia captiuitate
liberat^o celestia cōcupisco. Exaudi me ergo orantē non pro
diu. t̄is seculi: nō p̄ gloria tēporali: nō p̄ feditate pignoz:
nō p̄ morte inimicōz: velociter aut̄ exaudi vt in me adim-
pleas q̄s dixisti: adhuc loquēte te: dicam: ecce assum. Adul-
t̄i vocāt deū: sed nō inuocāt qz labijs tantūmodo nō cordis
affectu: ozare p̄curant. Qui vero deū toto corde desiderat
fidēter clamat (in quacūq; die inuocauero te: velociter ex-
audi me) In die inuocat q̄ in mētis puritate deum exorat.
Cuius iustitia cū vias suas dño reuelauerit sicut lumē edu-
citur ⁊ iudiciū (sicut ait p̄pheta) tanq̄ meridies illustratur
Uñ ⁊ scriptū est. Sentite de dño in bonitate ⁊ in simplicita-
te cordis querite illū. Cordis ei simplicitas dies est: quam
fraus nō obnubilat: nō obtenebrat mēdaciū: nō obscurat in-
uidia: nō obfasciat dol^o: quā lux v̄itas illuminat: p̄ntie diuine
claritas illustrat. Scriptū est ei. Cū simplicib⁹ sermocinatio
ei⁹. Deo aut̄ sermocinari ē: p̄ sue p̄ntie illuminationē h̄sa-
nis mētib⁹ volūtat̄is sue archana reuelare. Cū simplicib⁹
igit̄ de⁹ sermocinari ē: qz illoz mētes s̄ archani celestib⁹ sue
Ispiratiōis claritate illuminat: q̄s n̄llā caligo duplicitat̄is ob-
umbrat. Quo p̄tra: de nō simplicib⁹ ē. Uñ s̄ā guinū ⁊ dolo
sū abominabit̄ dñs. Et salomō ait. Sp̄s̄ctūs discipule effu-
siet fictū: ⁊ auferet se a cogitaciōib⁹ q̄ sūt sine intellectu. Cō-
stat ḡ qz istos inhabitādo illuminat illos recedēdo execat.

Sap. i.

Prover. xvi.

ps. v.

Sapiē. i. b.

**Quia defecerūt sicut fumus
dies mei: et ossa mea sicut cre-
miū auerunt.**

Exp[lanatio] diu[ini] G[er]gorij.

¶ Spectat hoc ad id quod dixit: velociter exaudi me: quasi diceret. Opus est vt velociter me exaudias: qz dies mei defecerunt videlicet ad defectum velut fumus deuenerit. Per dies suos hic vult intelligi omne tēpus quo mandata dei postposuit: ⁊ funestis periturarū rerū accensus desiderijs: sibi non deo militans carnaliter vixit. habet enī in hac vita diem suam anima perversa que transitorio gaudet in tempore ⁊ letifera carnalis delectationis perfruit iocunditate. hinc est q saluator noster p[re]uaricatrici hierusalem: destructionis sue iustum excidium cōminans ait. Et quidē in hac die tua que ad pacem tibi. Diē etenim suam ille tūc populus habebat: quia in rerum labentium opulentia confidens quiete ⁊ successu gaudebat. Quorum nimirū oculos prosperitas clauferat: vt nec uisitacionis sue temp[or]e cognosceret: nec imminētium malorum cōtritionem videret. Sicut enim cordis oculos flagella aperiunt: sic mētis aciem aliquotiens succensus prosperi retundant: adeo vt seipsam mens cognoscere non valeat: quam prosperitatis mundane oblectatio captiuat. hinc namq salomon ait. Auersio paruulorum interficiet eos: ⁊ prosperitas stultoz p[er]det eos. Ibrahelicum ergo populum prosperitas perdidit: cuius i die sua oculos ne futuri excidij vastitates cognoscerēt clausit: hec est dies: de qua hieremias ait. Diem hominis non desiderauit. Dicat ⁊ fidelis anima. Defecerunt sicut fum[us] dies mei: sicut est omnibus notum in altum qui dē se impudens erigit: sed cito deficiens quasi nō fuerit euanescit. Sic nimirum sic humana superbia cum rerum opulentia intumescens se in altum extulerit: a statu sue celsitudinis corruens ad yma ruit. hinc namq per semetipsam uelitas ait. Omnis qui se exaltat humiliabit. et qui se humiliat exaltabit: hinc per pphetam scriptum est. Vidi impiū sup[er] exaltatū: ⁊ eleuatum sicut cedros libani. Et trāsium ⁊ ecce non erat: quesui eum et non est inuentus locus eius. Quia in re pensandum est peruersotum potētia qualiter destruitur: quorum nec locus quidem post modicum inuenitur. Sequitur. (Et ossa mea sicut cremum aruerunt.) Per ossa rationem et intelligentiam possumus accipere: que quasi siccate manent: dum facturum virtutum pinguedinem nō

Antia puerfa.
h[ic] h[ic] die sua

Prover. i.

biere: xvij.

Luce. xiiij

ps. xxxvi.

In. vij. psal. pñia. f. xxxviij.

habent. De qua profecto pinguedine dicit propheta. Si-
cut adspe & pinguedine repleatur anima mea. Vel per ossa
fortiores qui sunt in ecclesia accepimus: quia sicut per ossa
corpus nostrū vegetatur: ita per illos corpus christi quod
est ecclesia regitur et sustentatur. habet enim et corp⁹ chu-
sti carnem suam: infirmos. s. virtutum carentes fortitudine
qui perfectorum indigent sustentatione. De hac carne in
persona christi recte per Job dicitur. Pellis mee consum-
ptis carnibus adhesit os meum. Quod nimirum in passio-
ne christi impletum est: quando discipulis fugientibus mu-
lieres steterunt: & vsq; ad crucem persecute sunt. Scimus
enim quia in corpore hominis pellis exterius eminet caro
vero ossibus introversus adheret. Pellis ergo consumptis car-
nibus os christi adheret: quia fugientibus et dubitantib⁹
apostolis qui ei familiarius astiterant mulieres que qua-
si remotiores esse videbantur: nec a cruce suspensi: nec a se-
pulti monumento discedebant. Quia vero sancti viri imp-
fectis delinquentibus condoleant: & eorum infirmitatis cōpa-
tiuntur: recte nunc dicitur (ossa mea sicut cremum arue-
runt) Quod euidenter ostēdemus: si vnum exemplum ad
medium deducamus. Videamus vnum de ossibus christi
quomodo cum infirmantibus infirmetur: cum dolentibus
doleat cum arescentibus arescat. Ait enim. Quis infirma-
tur: & ego non infirmor. Quis scandalizatur: & ego non vici-
o. Uides quomodo omnium in se infirmitates transfulerat
omniū casus velut proprios desiebat. Ideoq; ait. vt lugeā
oēs qui peccauerunt: & nō egerit penitentia. Meritoq; & oib⁹
oia factus est: vt oēs lucrī faceret. Ossa ergo sicut cremum
consumpto adipe arent: cū perfecti quoq; carnalium infir-
mitatibus condolent et se quasi spūali pinguedine estināt
vacuos: dū illos aspiciunt virtutū auxilijs destitutos. Cui⁹
infelicitatis cām manifeste aperit: cum subiungit.

**Percussus sū vt fenū & aruit
cor meū quia oblitus sum co-
medere panem meum.**

Job. xix.
Pellis mee cō-
sumptis. &c.
nōbills expō

ij. Cor. xi.

i. Cor. ix. d.

Explanatio diuini Gregorij.

Esa. xl.
hō feno com
paratur.

Job. xliij.

Roma. v. b.

**Panis primi
hominis**

**Panis noster
est verbū dei
Luce. iij.**

Scriptū est in esaiā. Omnis caro fenu: et oīs gloriā eius
quasi flos agri. Et rursum. Vere fenum vt populus. homo
nāq; feno cōparabilis est: qz per natiuitatē viuet in carne: p
tinentiū candescit in flore: per mortē aret in puluere. Ipse
est enim (iob attestāte) qui quasi flos egreditur et cōteritur
hec sūt mors et contritio: que ad oēs homines ex iuste dan
nationis sententiā peruenit: ex primū hominē peccatū itrauit
et per peccatū mors: et ita in omnes hoies mora ptransiit
homo ergo qui si in creatoris obedientiā pstruisset: posset
in eternū viuere propter inobediētē culpam percussus est
mortalitate. De qua nimirū percussione in hoc loco dicitur
(Percussus sum vt fenum et aruit cor meum) Quia ergo pr
mus homo peccando mortē incidit: pro paga generis hūm
ni successio a rationis intime viriditate cōsequēter exaruit
Quare sūt cor humanum ab illo aruit virore in quo cōdit
tum fuit subdendo manifestat. Vt enim (Quia oblitus sus
comedere panem meum) panē suum in paradiso primū hō
conditus habuit: qd in cōcussē mentis vestigio: condito
ris sui pcepta seruauit. Panis autē eius fuit visionis dis
uine delectatio: verbi dei satietas interne quietis gaudij
lucis inaccessibilis splendor. sapientie resectio. angelorum
societas amor dei iubili spūritus. contēplationis suauitas.
collocationis desiderij. securitas mētis presentia creato
ris. Quē panē tunc profecto perdidit. cū serpentis sugges
tioni consensit. Tangēs enim vetitū: oblitus est pceptum
Uñ factū est vt qui tenebat arcem beatitudinum: in lacum
incideret miseriarum. Et qui intime reficiebatur suauitate
dulcedinis panem postmodū manducaret doloris. Quicū
q; ergo illius portat imaginē. factus est de terra terrenū
panem suum comedere obliuiscitur: quia terrene volupta
tia captū illecebris: in verbo dei non deliciauit: panis eter
nim noster verbum dei est. hinc namq; per semetipsā ves
ritas ait. Non in solo pane viuit homo: sed in omni verbo
quod procedit de ore dei. Sequatur ergo obliuionem com
memoratio et esuriam resectio comitetur: et panem illum
qui de celo descendit manducantes: et penam euadamus
mortis perpetue: et vite participem⁹ eterne: sicut domin⁹

In. vii. psal. pñtia. Fo. xxxix.

ait in euangelio. Si quis manducauerit ex hoc pane uiuet Johā. vi. in eternum.

A voce gemit⁹ mei: adhesit
OS meum in carni mee.

¶ Crescente corde ppter panis ⁊ uini inopiā ⁊ obliuionē
vor gemitus emittitur: q̄ ubi a desiderio uite eterne defe-
cerit intentio consequenter de corde pcedit malarum cogi-
tationū uociferatio. In qua nimirū os adheret carni si ra-
tio subigitur delectationi. Que nimirum vor gemitus di-
citur: quia per eā ad tristitiam peruenitur. Aut enī in hac
uita generat dolorem penitentie. aut in futuro cruciatum
parit vindicte. Possumus quoq; per uocem gemitus uocē
serpentis accipere: qua p̄m̄is hoībus ut de interdico gu-
starēt persuasit: eosq; deos futuros fraudis sue dolositate
p̄m̄isit. Illa ē ei vor gemit⁹ p̄ quā oēs peccatum⁹ p̄ quā mor-
tales ⁊ passibiles facti sum⁹. Uox p̄ quā a celestib⁹ gaudijs
cecidimus ⁊ in ualle lachrymarum exulamus. Per hāc uo-
cem os carni adhesit quia adam eue consensit. habet in se
vnusquisq; adā ⁊ euam. Sicut enī in illa p̄ma hominis
transgressione suggessit serpens: delectata est eua: consen-
sit adam: sic ⁊ quotidie fieri uidemus dum suggerit dyabo-
lus: delectatur caro: consentit spiritus. Nos quoq; cum tē-
tamur: plerumq; in delectationem: aut etiam in cōsensum
labimur. Sicut autem peccatum illud subsecuta est mors
sic ⁊ peccato consentiens moritur anima quia a uita sua q̄
deus est separatur. Mortui enim sumus quando implemur
offibus mortuorum. Mortuus est sermo malus: qui ex ore
nostro procedit. Scriptum namq; est. Sepulchrum patēs
est guttur eorum. habemus autem portas per quas mors
tui efferimur: corporis uidelicet sensus de quibus ait. pro-
pheta. Qui exaltas me de portis mortis: hec sūt enim por-
te per quas mors ingreditur: et per quas mortuus effer-
tur. Nam q̄ per illas mors igrediatur: testatur alijs p̄phe-
ta q̄ ait. Intrauit mors p̄ fenestras n̄ras. Qui ei uidit mille
rē ad cūpiscēdā eā mortē p̄ octoz fenestras admisit. Qui

Adam ⁊ eua
vnusq; h̄s.

ps. v.

Porte mortis
sūt sensus nos-
tri.

hiere. ix. f.

Mat. v. d.

Exp[lan]atio diu[ini] gregori[us]

vero seminat inter fratres discordias: et iniquitate in excelso loquitur: per oris portam mortu[us] effertur. Et quidem mihi hoc significare videtur iuuenis extra ciuitatis portam delatus: quem suscitauit iesus. Signat enim hominē delectatione mortuum: et per prau[us] operis iudicia tam extra portas perlatum. Obsecro domine iesu vt cunctas mee ciuitatis portas iusticie facias vt ingressus in eas cōfitear nomini tuo: tueq[ue] maiestati cū iustis p[er] eas intrāti: vt mors tibi aditum ingressum locum nō habeat: passio non dñetur sed occupet salus muros eius et portas illius laudatio.

Similis factus sum pellicano solitudinis: et factus sum sicut niticorax in domicilio.

Pellicanus auis est amans solitudinem: in qua venentis animalibus vescitur: et ideo per eam pctōr[is] designatur qui in deserto huius mundi corde habitans: erūnōsis istius vite captus illecebris veneno delectatur dyabolice per suasionis. Nocticorax: qui alio nomine bubo dicitur: in dirutum domum edibus moratur. Solet autem nocte cantum cantare: per q̄d notant hi qui in tenebroso tripudiant opere: et in mentium suarum exultant destructione. Sed q̄r sagens ecclesie missa in mari presentis seculi non solū malos pifces colligit: sed etiam bonos trahit: recte nunc dicitur.

Vigilauit et factus sum sicut passer solitarius in tecto.

Apoca. cxi. Vigilat qui ad aspectū veri luminis mentis oculos apertos tenet. Vigilat qui seruat operando q̄d credit: sicut scriptum est. Beatus qui vigilat et custodit vestimenta sua. Vestimentum fides tua est vestimentum tuum operatio tua est. Custodi ergo ne diripiant alieni laborem tuum: ne denudens et appareat ignominia tua. Esto sicut passer solitarius in tecto. per passerem que cauta et querula auis ē in domibus nidificat. recte homo intelligitur: qui in excelsis

Passer hōi[is] tē
prudētē notat

In. vij. psal. pñtales. Fo. xl.

lis habitans: et solitudine incolens: pro peccatis suis clamare non cessat. prudentis enim et circumspecti viri est et in alto nidum ponere: et pro peccatis plorare: et solitudinem inhabitare: quatinus et in opere terrena non appetat et in lamentis ventam acquirat: et in habitatione insanum strepitus cogitationum effugiat: ut possit dicere cum propheta. Elongavi fugiens et mansi in solitudine. Vel etiam castus nostrum pellicanus fuit solitudinis: quando natus est in iudea que erat sola civitas plena populo: prophetis vis delicti et in iustis orata: et spiritus sancti virtute destituta. Nicticoz ar. extitit: quando his qui in tenebris erant regnum dei evangelizavit. De illo namque scriptum est. Quia lux in tenebris lucet: et tenebre eam non comprehenderunt. Si enim cognovissent: nunquam dominum glorie crucifixissent. Per domicilium iudeos intelligim⁹: quod ex parte dicitur et erat: et ex parte stare videbatur pro eo quod circumcissione tenet eos: legem et prophetas habere: sed in eis quem propheta in carne venturum predixerant: nequaquam credebant. Stabant quidem in eis parietes carnis observantie: sed contruerat tectum fidei et discipline. Occiderunt ergo vitam mortui: et lucem tenebre extinxerunt. Sed quid ultra fecerit audiamus. (Uigilavit et factus sum sicut passer: solitarius in tecto.) Uigilavit: quia a mortuis resurrexit. Qui enim dormiit in morte vigilavit in resurrectione. hinc namque ait. Ego dormivi et somnum cepi et resurrexi. hinc iacob in benedictione ait. Catulus leonis iuda ad predam filii mihi ascendisti. requiescens accubisti ut leo: et quasi leona. Quis suscitavit eum? Quis est iste catulus leonis: nisi ille de quo in apoca. ad Johannem dicitur. Uicit leo de tribu iuda. Qui ad predam ascendit: quia fortem armatum fortior superuens expugnavit. Arma eius abstulit quia iure illo quod in hominibus habere videbatur eum privavit. Ille enim dum ambigit illicita: perdidit acquisita. Spolia quoque eius distribuit: quia vasa ire fecit vasa misericordie. hic ergo leo requiescens accubuit: quia mortem spore subiit. Sed nullus eum suscitavit: quia per divinitatis sue potentiam ipse a mortuis resurrexit. Et quia post resurrectionem suam in celum ascendit: recte cum premisset vigilavit: subiecit et

ps. liij.

Tren. i. a

Joh. i.

i. Cor. ij. c.

ps. ij.

Gen. xlij.

Christus dicitur catulus leonis.

Apoca. v.

Expianatio diui Gregorij

Joh. ij.
Pellicani.
natura.

Dever. xxxij.
Osee. vi.

Mat. x.

ait. (Vigilavi et factus sum sicut passer solitarius in tecto.)
Quia solus inter mortuos liber cum patre regnat in celo.
Unde. Nemo ascendit in celum nisi q̄ descendit de celo.
filius hoīs q̄ est in celo, ferunt philosophi q̄ pellicanus si-
lios suos statim vt nati sunt interficit: postea vero per tri-
dium multo dolore se afficit: eisq̄ quodammodo nature
affectum ostendit. Postea vero mater seipsam vulnerat:
eosq̄ sanguine suo resuscitat. Quis vero p̄r noster et iustus:
nisi meditator: dei et hominū homo christus. Jesus qui oc-
cidit in nobis omnē iniquitatē: vt meliorem inuentam⁹ res-
urrectionē: sicut ipse ait. Ego occidam ego viuere faciā.
Et de eo per prophetā scriptum est. Unificabit nos post
duos dies: in die tertia suscitabit nos. Clamat adhuc i soli-
tudine caput nostrum. Vel membrū eius cum eos vocat:
qui nondum agnouerunt veritatem: clamat in domicilio:
dum eos ad penitentiam qui inciderunt multat. Clamat
in tecto: cū admonet vt foras mittamus timorē. Cū in euā-
gelio discipulis ait. Que in aure auditis: p̄dicare sup̄ tectū

**Tota die exprobrabant mihi
inimici mei: et qui laudabāt
me aduersum me iurabant.**

Iudeorū ma-
licia.

Luce. vij.

Mat. xxij.

Quid iniquus: venerat filius hominis querere et sal-
uum facere quod perierat. Venerat inq̄ vt auferret se-
mitū dolētū vt reconciliaret nos deo: sed iudei quos iniqui-
tatis sue castigo cecauerat: pro nobis mala retribuētes il-
lum quasi hostem oderant: eisq̄ maledictionis conuicia et
probantes inferebant cum dicerent. Demonium habes:
et cetera insanie deliramenta que euangelizatorum liber cō-
tinet. Qui et si ei aliquando extrinsecus blandirentur: in-
trinsecus seuebant: sicut hi qui eum capere in sermone vo-
lentes dicebant. Magister scimus quia verax es: et vlam
dei in veritate doces et non est tibi cura de aliquo. Ma-

In. vij. psal. pñiales. Fo. xij.

gistrum eum vocabant qui venerant non discendi intēio-
ne: sed nocendi cupiditate. Nam q̄ ita se res habeat veri-
lis manifestat: cum tentatores eos et ypocritas vocat.
Quasi ergo aduersum eum iurauerant: qui ex consilio cō-
tra eum mendacia confisgebant. Toto etiam vite huius
tempore/veritatis inimici ecclesie dei exprobant cum eā
heretica prauitate aut morum dissimilitudine impugnāt.
Pleriq̄ autem in causa dei sub dolo et fallaciter intenden-
tes: et esse se in corpore christi simulant: et pacem ecclesie
dei occultā machinatione perturbant. De quibus pro-
fecto hic dicitur. (Qui laudabant me aduersum me iu-
rabant) hi sunt qui veniunt ad vos in vestimentis ouium
Intrinsicus autem sunt lupi rapaces. Cui in verbis qui-
dem socialem videntur habere mansuetudinem: in corde
vero hostilem gestant furorem. Talis erat iste symon ma-
sus ab apostolis baptisatus: sed postea ab apostolorum
principe propter nephande venalitate ambitionem re-
probatus. Unde et dictum est ei. Non est tibi pars in ser-
mone isto. Dum enim spiritus sancti gratiam precio com-
parare voluit: a doctrina christi miser se alienauit. Ipse
namq̄ preceperat dicens. Gratis accepistis. gratis date.
Hec est inq̄ heresis: que ipsa nascentis ecclesie rudimen-
ta tentauit: et ante alias hereses primā apparuit. Cuius
erroria vesania licet ex tunc damnata fuerit: postea ta-
men in ecclesia germine pestifero pululauit. Nostris ve-
ro maxime temporibus malicie sue virus exercuit: et totius
ecclesie pacem scismatica infestatione turbauit. Concita-
uit enim aduersus ecclesiam dei non solum innumerabile
populi multitudinem/verum etiam regiam (si phas est
dicere) potestatem. Nulla enim ratio fuit vt in res reges
habeatur: qui destruit potius q̄ regat imperium: et quod
cuiq̄ habere potest peruersitatis sue socios eos consortio
christi efficit alienos. Qui turpissimi lucri cupiditate ille-
ctus: sponsam christi captiuam cupit abducere: et passionis
dominice sacramentum ausu temerario contendit euacua-
re. Ecclesiam quippe quam sui sanguinis p̄cio redēptā sal-
uator noster voluit eē liberam: hāc iste potestatis regie iu-
ra transcendēs facere conatur acillā. Quāto melius foret

Mat. vij.

Simon ma-
sus fuit ab a-
postolis bap-
tistatus.

Actus. viij. d

Mat. x.

Regis iniqui
condiciones.

Expianatio diui Gregorij

sibi dominam suam esse agnoscere: eius religiosorum principum exemplo deuotionis obsequium exhibere: nec contra deum factum extendere dominationis: a quo sine dominus accepit potestatis. Ipse est enim qui ait: per me reges regnant. Sed immense cecatus cupiditatis caligine: et diuine (vt patet) ingratus beneficio: et contra deum factum terminos quos posuerunt patres nostri: contempto diuino timore transgreditur: et contra catholicam veritatem sue furore tyrannidisefferatur. In tantum autem sue temeritatem extendit vesanie: vt caput omnium ecclesiarum romanam ecclesiam sibi vendicet: et in dominam gentium terrene ius potestatis usurpet. Quod omnino ille fieri prohibuit qui hac beato petro apostolo specialiter commisit dicens. Tibi dabo ecclesiam meam. Obstruatur ergo os loquentis iniqua et ois hereticorum acies obmutescat: or nullas vires huius mendacium: quod ipsius voce veritatis inuenit destructum Sequitur.

Quia cinerem tanquam panem manducabam: et potum meum cum fletu miscebam.

Ex hoc maxime scribe et pharisei redemptorem nostrum criminabantur: quia publicanos et peccatores non solum non respuebat: sed etiam cum illis in cibo et potu communicabat. Unde quidam eorum indigne ferentes dicebant. Quare cum publicanis et peccatoribus manducat et bibit magister vesper? Sed ille qui non iustos sed peccatores vocare venerat quod dicebat: Non est opus sanctis medicus: sed male habentibus. O immensam dei clementiam. O inestimabilem gratie charitatem. Illos volebat curare qui salutem nobilem habere: qui aduersis salutem suam armati et frenati eorum more medicum recusantes: volebant potius ex infirmitate mortem incurerre quam vitam ex salute inuenire. Sed cineres redemptor noster manducabat: quando in corpus suum eos traiecit. Cineres namque erant: quia dum principem tenebrarum magis quam auctorem sequerentur luminis: in eorum cordibus quasi extinctus fuerat diuini proci ignis amoris. Cineres

Prover. v.
4. q.

Mat. xvi.

Mat. ix.

Mat. ix.

Judei erant
cineres.

In. vii. psal. pñtales. Fo. xliij.

res inq̄ erāt videlicet nullo apti vsui: sine charitatis gl
tino omnino dissoluti. Quis non has miretur misericordie
dei diuitias? Quis iam de remissione peccatorum despe
ret? Quis non credet se si conuertatur veniam cōsequi: cū
audiat etiam incredulos tanta benignitate admitti? Unde
ait apostol⁹. Si enī cū inimici essemus reconciliari sumus
deo per mortem filij eius. multo magis saluterimus ab
ira per ipsum. Quia ergo redēptor noster in mundum veni
ens vasa ire se cit vasa misericordie: et omnibus ad se veni
entibus pietatis sue sinum aperuit: recte nunc dicit. Quā
nerem tanq̄ panem manducabam: et potum meum cū fle
tu miscebam. Que autem esurtes eius vel sitis et⁹ fuerit ip
se euidenter ostendit: cum ait. Deus cibus est vt faciā vos
luntatem patris mei qui misit me. Et iterum. De oportet
operari opera patris mei qui misit me donec dies est. Ne
nit nox qñ nemo operari potest. Que sūt hec patris opera
que in die dicit et non in nocte operanda: nisi salutifera a
gri intellectualis cultura? Ipse est enim homo qui semina
uit bonum semen in agro suo: ad cuius culturā postea ope
rarios destinabat: cum diceret. Messis quidē multa: opera
rii autē pauci. Rogate ergo domūm messis: vt mittat ope
rarios in messes suā. Quis sit ergo iste ager ipse ostēdit cū
agrū mūdū ⁊ semen dixit esse verbū dei. Seminauit ergo
vt meteret: messit vt māducaret. huius agri fructū quoti
die colligit: et quasi eo pascitur cū electorū profectibus de
lectatur. Unde sponsus in canticis cānticoꝝ dicit. Comedi fa
num cum melle meo. habet iste homo et vineam/ sāctam
videlicet ecclesiaz: ad quam excolendam primo mane ope
rarios misit/ et postea singulis quibusq̄ temporibus mitte
re non cessauit/ patet ergo qz sicut agrum excoluit vt come
dat: ita vineā plātauit vt bibat. Bona vinea que vuarū de
corata colubus/ et dilectionibus ac perseuerantie palmi
tibus propagata/ regi omnīū suauē in fructib⁹ suis hau
stum prebet. Bona inq̄ vinea q̄ pōt dicere vinea sui paci
fico/ in ea q̄ habet populos. Que est illa q̄ habet populos/
nisi sancta ecclesia p totum orbē diffusa. Illa nāq̄ habet po
pulos/ qz ex oi parte terrarū recte credētes trinet. In hac
ergo solū mō elect⁹. q̄sq̄ vinea efficit/ qz nullū aliqñ fructū

Ro. viij.

Joh. iij. e.
Joh. v.

Math. ix.

Can. v.

ff. ii.

Explanatio diui Gregorii.

ferre poterit: qui ab unitate ecclesie discedit. Eo enim deo poculum subtrahit: quo hereticorum inepte garrulitati cōsentit. Quid enim sicut deus nisi fidem nostram? Unde et a muliere samaritana quesitum bibere: de cuius eum non legimus aqua bibisse. Sed spiritualem potum ei mulier obtulit: cum mundi eum saluatorem agnouit. In cruce quoque posirus sitiebat et penitētiā peccantium et fidem exoptabat perfidorum. Sed vinea domini sabaorh in patribus a deo plantata: et doctrine aratro et verbi ligonibus per manus prophetarum exculta: nouissime in amaritudine versa: dū ei vinum letitie ferre debuit feralis inuidie acetum potere: plerumque etenim bonum vinum corrumpitur: et in acetum mutatur. Quia ergo ille populus et in patribus sanctus et in filiis nequam extitit: quasi primo vinum postmodum vero acetum fuit. Fuerunt tamen aliqui etiam inter illos qui hunc omnium saluatorem crediderunt: fuerunt et qui de peccatorum profundo ad misericordiarum se patrem se uauerunt. Quis enim pluribus aut maioribus criminibus unquam obligatus extitit quam mulier illa peccatrix de qua scriptum (ut ait euangelista) demonia eiecit? Nam et zacheus publicanus et raptoribus publicanus ipse et raptor presuit et tamen ad ipsius hospitium dei filius diuertit. Sed et symon indigne tulit de admissione mulieris: et turba murmurauit de hospitio peccatoris: poculum namque suum cum fletu miscuerat. et ideo sibi inimicorum proteruitas exprobrabat. Quod quotidie in ecclesia fieri cernimus: cum peccatores pro peccatis suis plangeres christum induit: et ad ipsius intrare unitatem videmus. Uel certe poculum deo cum fieri miscere est alios ab exterioribus introitus trahere: alios ab interioribus exterius iactare. Scimus enim quia potus ab exterioribus interius trahitur fletus ab interiori exteriori deriuatur. Quia ergo conditor noster occulta nostra examinat: et non solum opera: verum etiam intentiones radicatus pensat: occulto eius iudicio sit ut quosdam qui in oculis hominum: iusti esse videntur: reprobet: quosdam criminibus reos per penitentiam correctos saluet. Et cum iuxta apostoli sententiam: neque volentis: neque currentis sed miserentis sit dei: alios qui corruerant miseris

In. vij. psal. pnia. Fo. xliij.

corditer erigit: alios qui stare videbantur cadere iuste per
mittit. Ex peccato nāq; primi parentis accepimus: vt nec
in ipsa iustitia stabiles esse possimus: sed aut contra deum
nobis bonum quod facimus imputando erigimur: aut con- **Ro. ix.**
tra proximos in superbiam leuamur: vnde et subditur.

**A facie ire indignationis tue
quia eleuans allisisti me.**

Quia iuste dominationis sententia primus homo peccā
do pertulit: quam postmodum nepotum successio cōsequen
ter incurrit. Ideo christus Iesus venit in mundum pecca
tores saluos facere: et ab ea qua tenebantur damnatione
liberare. Ecclesia vero que corpus eius est cui claues res
sni celorum tribuit: et ligandi atq; soluendi potestatem de
dit: ideo peccatores quotidie suscipit: quia illaz ire dei sen
tentiam agnoscit. Quis enim per faciem personam agnos
cimus hominis: recte per faciem ire damnationis: intelli
gimus cognitionem. Nam q; iram indignationis agnoscat
manifeste ostendit: cum subiungit. (Quis eleuans allisisti
me.) Creatis ceteris animalibus homo pre cunctis eleua
tus fuit: quia et libertate extitit arbitrij peditus: et ratio
nis lumine illustratus. Cui etiam datum est vt non sicut ce
tera animātia terram semper aspiceret: sed vt ipso situ cor
poris celos erectus videret: vt et hoc quoq; aperte cogno
sceret: quia et intentionem ad summa dirigere et mentem
deberet ad deum leuare. Nam et terror eius et tremor om
nibus animantibus incubuit: quia diuina voce eis prelatas
fuit. Nollet quos nequaq; incurreret: si diuinis preceptis
obediens nunq; peccaret. Sed conditoris sui mandata tras
srediens: tanto grauius corruit: quanto anteq; caderet. al
tius steterit. Cadens igitur allisus est: quia peccare nō me
tuens: et pro salute infirmitates pertulit: et pro vita mor
tem suscepit.

**Dies mei sicut vmbra decli
nauerūt et ego sicut fenū arui**

f. liij.

Explanatio diuī Gregorij.

Stans in alio p quā lux in tenebras vertitur: et in ariditate mutatur. Die namq; primus homo habuit qñ se a facie cōditoris abscondit. Nam inter opaca nemorum late re voluit: vt ex hoc quoq; patēter oñderet: quas cecitatis vmbrias interius ptulisset. Si em̄ in vmbria nō esset deū esse localem nō crederet: nec ab eius oculis putaret se absconditū: a quo sciret etiā cordis occulta videri. Quæsiuit ergo vmbra corporis: qui prius incurrit vmbra mētis. Dies namq; ei⁹ inclinata fuerat: ⁊ ideo illi lumen sapientie interi⁹ non fulgebatur. Sol etenim dū inclinat maiores vmbrias efficit: ⁊ calor sui magnitudinem paulatim subtrahit. Vñ post meridiē adam a deo vocatus esse describitur: vt ab exteriorib⁹ agnoscam⁹ quid interius gereret. In meridie enim lux ē purior: aer limpidior: estus feruētior. Quasi ergo meridies in adam pectore inerat: dum lumine diuīne contemplationis illustratus: amoris summi facibus ardebat. Sed hūc miser meridiem perdidit cum peccauit. Ibi enim amoris refrigerium incendium: caligauit caritas: defecit visio. Veniens autem in mundum lux vera dei filius: hanc nobis claritatē reddidit: cum cordis nostri tenebras presentie sue illuminatione fugauit. Unde scriptum est. Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam. Magna lux remissio peccatorum: donū grātie: intelligentie claritas: cōtemplationis gaudiū: collatio virtutū. Dedit enim nobis (vt ait ap̄ postolus) pignus spūs. gustauimus bonū dei verbū: virtutes q̄ seculi supuenturi: hi sunt dies grātie: quos nobis cōtulit excellentia bonitatis dei. In quibus si noctē nequitię ptemimus: ad celestis regni hereditatē inoffenso itinere ambulamus. hinc etenim saluator ait. Si quis ambulauerit in die nō offendit: qz lucem huius mūdi videt. Sed hi dies in nobis sicut vmbra declināt: cū pctōz nostrorū nebulas ppiationi diuine opponētes ⁊ mētis parimur caliginē: ⁊ diuine extinguimus charitatis ardorem. Scimus autē qz sole ad occasum vergente: vmbre crescunt donec nox veniat: et lumen omnino diei deficit. Sic nimirū cū in reproborum cordibus sol iustitie occidere ceperit: cecitatis vmbra vehemēter excrescit: adeo vt diuino nō illuminetur lumine: sed mortifera noctis inuoluatur obscuritate. Sequitur. Et ego

Adā vocatus
est post meri-
diem.

Esaię. ix.
ij. Cor. v. b.

Joh. xi.

Explanatio diui Gregorij.

Uivere ⁊ per
manere mul-
tū differunt.
Job. xliij.

ps. cxliij.
homo mira-
biliter cōdit⁹
est: sed mira-
bilis redem-
ptus.

Cum eo vnum simus: sicut ipse ait. Nemo ascendit in celū nisi qui descendit de celo: filius hoīs qui est in celo. Et notandum qz non dixit viuis: sed pmanēs in eternū. Homo etiā si multo tpe viuat nō tamen vno die permanet: quia vt semper mutet ex cōditione mortis habet. De quo quidā sapiēs perhibet dicens. Qui quasi flos egredit ⁊ cōteritur ⁊ fugit velut ymbria ⁊ nūq̄ in eodē statu pmanet. Deus vero q̄ solus vere eternus vere immortalis est: in eternū permanet: quia in eo nihil est transitoriū: nihil mutabile: nihil qd̄ aliter num sit a sempiternis eius diuinitate. (Memoriale tuū in generatione ⁊ generationē.) Quid magis memoriale in deo q̄ mīa: De illa namq̄ scriptū est. Misericordias ei⁹ sup oīs opera eius. Misericordia domini ab eterno vsq̄ in eternū sup timentes eū: licet ei hoīm mirabiliter cōdiderit: mirabilis tñ perditū p filij sui mortē redemit. hec memoriale dei mīa in generatione ⁊ generationē pmanet: q̄ oībus p tempoz curricula viuētib⁹: vsq̄ in finem seculi patet.

Tu exurgēs domine misereberis syon: qz tēpus miserendi eius quia venit tempus.

Syon notat
iudeos ⁊ gen-
tiles.

¶ Si syon ad litterā accipimus: iudeoz in hoc loco ⁊ gentium uocationem notare ualem⁹. Et videbit hoc mō quasi pcedentis sibi expositio: vt cū duas generationes nominat: qualiter in generatione ⁊ generationē mīa dei sit pmanens ostendat. At ergo (Tu exurgēs misereberis syon.) per filij deus pater exurrexit: qz q̄ antea nō cognoscebatur per eū in hoīm noticiam venit. Unde ⁊ vbi patris ⁊ splendor dicitur: qz p eū ⁊ voluntas dei agnoscit: ⁊ ipsa diuinitatis essentia declaratur. Syon vero. i. iudaici populi misertus est qz de eoz pgenie nasci voluit: et prius eos ad fidē vocauit: (Tempus miserendi) tēpus plenitudinis intellige: qz iuxta apostoli sententiam vbi venit plenitudo tēporis: misit de⁹ filium suum natum ex muliere: factum sub lege: vt eos qui erant sub lege redimeret. Quod vero ait quia venit tempus (tempus nimirum gratie vult intelligi: de quo domi-

Sal. liij. a.

In. vij. psal. pñtia. Fo. xlv.

nis per prophetam dicit. Tempore accepto exaudivi te: ij. Cor. vi. 3. et in die salutis adiuvi te. Quod exponens apostolus ait. Ibidem. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis.

Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius: et terre eius miserebuntur.

Per lapides syon apostolos intelligere possumus qui de iudaico nati populo ecclesiam demum ex seipsis edificauerunt. Qui profecto lapides seruis dei placuerunt: cum quales futuri essent: prophete per spiritum viderunt: nisi enim prophetis apostoli placuissent: nequaquam de eis esaias diceret. Qui sunt isti qui vt nubes volant: et quasi columbe ad fenestras suas. Et iterum. Quam speciosi pedes euangelizantium pacem: euangelizantium bona. Qui sunt pacem euangelizantes: nisi apostoli xpm predicantes? Ipse est enim par nostra vt ait apostolus: qui fecit vtraque vnum. Unde etiam ipso nato hominibus pacem redditam angeli pastoribus nunciauerunt: quam postea apostoli omnibus gentibus publicae predicauerunt. Per pedes vero euangelizantium affectus intelligimus apostolorum: qui quidem speciosi erant: quando non sua commoda sed auditorum vtilitatem querebant. Speciosi inquam erant: qui terreni lucri inquinamenta ex ipso operationis sue incessu: non contraherant. Tunc namque cor: poteros pedes habere speciosos dicimur: quando nulla scenose vie labe fedamur. Quia ergo ex predicationis officio terrenas diuitias apostoli non querebant: recte de eis dicitur quia pedes eorum speciosi erant. Hinc namque Anna de deo pselhetant dicens. Pedes sanctorum suorum seruabit. Quia ergo quales futuri essent apostoli per spiritum sancti prophete viderunt: recte nunc dicit: quia seruis dei lapides sui placuerunt. Qui porro lapides terre miserti sunt: quippe penitentiam agentes a peccatis absoluuerunt. Per terram quippe peccatores accipimus: vnde serpenti a domino dictum est. Terram comedes oibus diebus vite tue. Antiquus ei hostis terra comedit: quia peccatores quosque in ventre sue malis

Apostoli dicuntur lapides syon.

Esa. lx. b.

Ro. x. c. Ephe. ij. c.

Pedes speciosos habere debemus.

i. reg. ij. b.

Peccatores vicunt terram. Gen. ij.

Explanatio diuī Gregorij.

cie abscondit. Itē hominum perditionem desiderans quos
dammodo reficitur: dum prauis eorum operationibus de-
lectatur. Terre ergo syon apostoli miseri sunt: quando iu-
deos ab errore conuersos a peccatis absoluerunt. Ecce cō-
structus est vnus paries domus dei que est ecclesia. Paries
inq̄ ex circuncisione: veniet paries ex prepuccio: vt duo
parietes in vnum iuncti lapidem angularem: vnā cōstru-
ant ciuitatem. Vide amicus ergo quid sequatur.

**Et timebunt gentes nomen
tuū domine: et omnes reges
terre gloriam tuam.**

Quasi dicat. Non solum misereberis: iudeos vocando:
sed etiā genti eas ad fidē couertendo. Que quidē nō resi-
stent euāgelio: sed agnita veritate timebūt gentes nomē
tuū domine. Timebūt inq̄ nō timore seruili sed casto & li-
bali. Timuerūt gētes deū: quando spreta ydoloz cultura:
& antique cōtemptis superstitionis erroribus: baptismo sunt
mundati penitētie & christiane susceperūt instituta doctri-
ne. In quibus verbis notandū qd nō ait syon timebit nomē
tuū domine: sed gētes timebūt nomen tuū. Quia & si missus
sit christus ad oues que perierūt: domus israel tñ illis ver-
bum dei repellentibus: & indignos se eterne vite iudicariū
ouerū sunt ad gētes apostoli que nomē christi euz gaudio
susceperūt. hinc namq; apostolus ait. Dico christum iesu
ministrū fuisse circūcisionis ppter veritatem dei ad cōfir-
mādas traditiones patrum. Gētes aut sup misericordia ho-
norare deū: sicut scriptum est. Propterea p̄tēbor tibi in gēs-
tibus & nomini tuo cantabo. hinc rursus ait. Quod quere-
bat israel non est consecutus: electio autem consecuta est.
(Et omnes reges terre gloriam tuam) Infirma mundi ele-
git deus: vt cōfunderet fortia. Ignobiles vocauit: vt nobi-
les vinceret: piscatores elegit. vt reges subiugaret. Ecce
impletus est quod de xp̄o predictum est. Omnes reges ter-
re timebunt gloriam tuam. Omne enim culmē seculi ad re-
uerentiam christi flectitur. Omnis dignitas humane con-

Ro. xv.

ps. cvij.

In. vij. psal. pñiales. f. xlvi.

ditionis ad obsequium christi inclinatur: sicut ait apostolus. **Philp. ij.**
Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem mortem
autem crucis. propter quod et deus exaltavit illum et do-
navit illi nomen quod est super omne nomen ut in nomine iesu
omne genu flectatur celestium terrestrium et infernorum. gloria
christi resurrectio est: pro qua a dyabolo regnum abstulit et mor-
tis destruxit imperium. Qui enim in morte visus est infirmus
in resurrectione apparuit gloriosus. unde dicit apostolus.
Et si mortuus est ex infirmitate sed vivit ex virtute.

Quia edificavit dominus syon: et videbitur in gloria sua.

Causa est quare gentes et iudei ad fidem vocentur. Ex utro-
que enim populo edificata est syon spiritualis: que in celsitu-
dine virtutum posita terrena deserit: celestibus intendit fus-
tura quidet hostium incursum non timet: huius fundamen-
ta in montibus sanctis sunt: quia sicut ait apostolus. Jam
non sumus hospites et advenae: sed cives sanctorum et dome-
stici dei: superdificati super fundamentum apostolorum et
prophetarum. In hac civitate deus homini coniungitur
sicut scriptum est. Ecce tabernaculum dei cum hominibus: et habita-
bit cum eis. Synagogam ei reprobavit: ecclesiam elegit. **Apoca. xxi. s.**
scriptum est. Diligit dominus portas syon: super omnia tabernacula **ps. lxxvi.**
in iacob. Illa nepe de tabernaculo deseruit syon vero: et eccle-
sia presentia sua habitationis illustravit unde et illic nequaquam
conspicitur hic autem ab his qui mundo sunt corde mentis
invenit videtur: nam subditur (Et videbitur in gloria sua)
In gloria sua christus videtur in ecclesia qui in infirmitate
visus est in synagoga. In qua infirmitate nequaquam a mor-
te videbitur qui immortalis et impassibilis factus: cum patre
deus in illa iam celesti sede gloriatur. Unde dicit apostolus
Et si novimus christum secundum carnem: sed iam non no-
uimus. Possumus quoque per id quod superius dictum est
(tu erurgens miseraberis syon) remissionem peccatorum que
in ecclesia datur intelligere: et multiformis dona gratie
que quotidianis divinitus incrementis consequitur. Que
in illis deus multiplicat quibus syon placent lapides. i.

Explanatio diui Gregorij

q̄ et apostolorum doctrinā recipiunt et eorū p̄ posse exēpla imitantur. Sed iam ad sequentiar euertamur.

Resperit i orationē humiliū & non spreuit prece m eorū m.

In humiliū deus orationē resperit: quando ad humanam naturam reformandam filium in mundum misit. hoc enim iustorum requirebat oratio: hoc prophetarum expectabat desiderū: ut ille in mundum veniret cui & a dyabólica seruitute hominem redimeret: et vite aditū quē culpa obstruxerat: gratuito pietatis sue munere reseraret: hinc namq; Esayas ait. Clamabūt ad dñm a facie tribulantis & mittet eis saluatōem & propugnatores cui liberet eos. Ex quibus verbis liquido colligitur: quia in eorum resperit orationem quibus in tribulatione clamantibus non solum saluatorem contulit: sed etiam propugnatorem misit. Idē vero qui fuit saluator: fuit & propugnator. Saluator namq; deus filius est de quo scriptum est per prophetam. Deus ipse venit: & saluabit nos. Unde etiam iesus priusq̄ i vtero conciperetur vocatus est ab angelo. Nam q̄ propugnator sit ipse ostendit cum per prophetam ait. Ego qui loquor iustitiam: et propugnator sum ad saluandum. Ex hoc preces non spreuit: quia eis quod deprecabantur indulisit. Si enī preces eorum spreuisset: nequaquā ad eos liberandos filium misisset hinc namq; moyses ad dominū ait. Obsecro domine mitte quē misur⁹ es. hinc propheta alius exclamauit. David dixit. Deus iudicium tuum regi da. Iudicium suum regi deus pater dedit: quando dei filius carnis humane substantiam assumpsit. hinc namq; ad filium ipse pater ait. Postula a me & dabo tibi gētes hereditatem tuam: & possessionem tuam terminos terre. Reges eos in virga ferrea tuq; vas figuli confringes eos. Pater ergo: qz iudicium suum illi dedit: cui et bonorum regnum: & inconvertibilis tradidit commutationē. Vas enim figuli postq̄ semel cōfringitur nullomodo post modum reparatur. Quid ergo p̄

Esai. xix.

Esai. lxxv.

Exodi. iij. c.

Exo. iij.

Pat filio dedit iudicium ps. ij.

Joh. v.

In. vii. psal. psal. Fo. xlvij.

confrationem vasorum figuli nisi extrema damnatio desig-
nat. Ibi enim per iudicij seueritatem quicumq; cōfringi-
tur: nequaq; vterius per penitentie remedium reparabis-
tur. Quod profecto iudicium per dei & hominum mediato-
rem fiet: quis scriptum est. Pater non iudicat quēq; sed oē
iudicium dedit filio. In humillum nihilomin⁹ orationē de⁹
respicit: cum pro se vel alijs exorantes fideles exaudit. Joh. v.

Scribātur hec in generatio- ne altera & populus q̄ creabi- tur laudabit dominum.

¶ Sicut ex duobus populis primitiua est constructa eccle-
sia: ita gemina est generatio in fidei vnitae collecta carna-
lis scz & spiritualis. Sine ergo syon et ea que supra dī-
cta ad litteram intelligamus: siue per intellectum mysti-
cum ad ecclesiam cuncta referantur: conueniunt superiori-
bus sequentia: & prelibatis exponenda concordāt: dictum
est enim. Tu exurgens domine misereberis syon. Et iterū
Quia edificauit dominus syon. Nunc vero ait. Scribātur
hec in generatione altera. Quod euim iudeis fuit pmissū
hoc in gentibus videtur impletū. Si vero iuxta spirituale
intelligentiam. Per syon ecclesiam accipimus. Per gene-
rationē alterā spūalē intelligimus: in q̄ nūmū dīne scripte
sūt pmissiones: Quēquid de remissione peccatorum: quē-
quid de eternitate felicitatis scriptura sacra asserit hoc
in cordibus suis per amorem spiritus spiritualis generatio
inscribit. Cui & dicitur. Audi israel precepta domini & ea
corde quasi in libro scribe. De hac preceptorum dei inscri-
ptione per prophetam dominus dicit. hoc est testamentum
quod restabor eis dando leges meas in cordibus eorum:
et in sensibus eorum scribam eas. Bonus pater qui filijs
non terrene hereditatis iura: non luto aut lateribus con-
structas domos: non auri argenti ve prescribit acernos: q̄
liuoris pleriq; & inuide seminarū sūt: & supbie ac luce⁹ er-
rēt fomēta s; charitatis & dilectōis gfa; iusticie & pietatē
pponit edicta & veritatis legē nōi lapidei: v' mēbrana v' li

Explanatio diui gregori

gno/vel cera sed in tabulis cordis p̄scribit: vt eterne filii
promissionis vanis nunq̄ cogitationibus occupentur: sed
semper omnipotentis patris testamentum quasi p̄ oculis
habentes quid timere q̄d sperare debeant cogitent:
et in exequendis mandatis celestibus/votis omnibus elas-
borēt. De his quippe ait p̄pheta in psalme. Hec est gla-
rario querentium d̄m: querentium facie dei iacob. Quid
nobilius generatione diuina: quid sublimi⁹ celesti: q̄d ca-
stius conceptione spiritali: Voluit immaculatus domin⁹
vt homo sine macula nasceretur peccati: ⁊ absq̄ vitio car-
nalis delectationis humane sobolis propagaretur succes-
sio. Et ideo talem fecit adā vt absq̄ peccato filios ederet:
si in conditoris obedientia persistisset. Posset nāq̄ fieri vt
sicut absq̄ delectatione fructus suos terra germinet: ita si-
ne peccato filium mulier pareret. Et sicut ipse a deo adā
pure conditus fuerat: ita homo hominēz pure procrea-
ret. Quod hoi cur esse incredibile videatur: cum a p̄ibus etiam
hoc ipsum conferatur: Sed quia domino suo obedire hu-
mana anima renuit: anime imperio caro obtēperare con-
tēpsit. Nam et rebellis ei semper postmodum extitit: ⁊ ad-
uersus eā cuius ancilla fuerat se in superbijs erexit. Ple-
rumq̄ autem vsq̄ adeo erigitur: vt ipsa domine sue versa
vice dominetur. Unde fit vt in filiorum procreatione per
delectationem peccatum incidat: ⁊ bonum op⁹ male ope-
rando delinquat. Sed dei hominumq̄ mediator sicut no-
bis quam perdidimus vitam contulit: ita etiam hanc in
nobis generationem reparauit. Unde ⁊ de virgine ⁊ sine
peccato nasci voluit: vt ex hoc patenter ostenderet: q̄ hoc
etiam nobis inter innumera beneficiorum suorum dona co-
ferret. Ideoq̄. Esaias ait. Propter hoc dabit dominus ipse
vobis signum. Ecce virgo concipiet et pariet filium. Quā
virginis conceptionē nequaq̄ signum esse diceret: nisi ali-
quid nobis in ipsa sua naturate quod credere debem⁹ si-
gnaret. Unde rursum scriptus est. O radix iesse qui stas in
signum populozum. Signum enim fuit populus illa christi
sine virili commixtione natiuitas: q̄ his qui credunt in no-
mine eius daturus erat potestatem filios dei fieri: his vi-
delicet qui non ex sanguinibus: neq̄ ex voluntate carnis

ps. xliij.

Filium mulier
er sine pecca-
to gere poss-
set.

Esai. viij.

In. vij. psal. pñtia. Fo. xlviij.

neq; ex voluntate viri: s; ex deo nati sūt. Sic nāq; bt̄a maria
xp̄s pepit ⁊ h̄go p̄ partū incorrupta p̄māsit: ita ⁊ mat̄ ec-
clesia filios deo sine dolore generat: ⁊ virgo semp̄ illiba-
ta perseverat. Qui in hoc quoq; q̄ deū toto corde diligūt:
patrem se deum habere euidenter ostendunt. Filiorum ei
est diligere non timere. Porro in hac dilectione nequaq;
torpescunt ocio: aut operibus insolescunt: et in mandatis
celestibus voluntatem dei custodiunt: et ex virtutum ope-
ratione nullam ab hominibus laudem querunt. Unde et
subditur. (Et populus qui creabitur laudabit dominum)
In operibus nempe suis deum laudant: qui bonum quod
faciunt nequaq; sibi: sed gratie dei attribuit. Unde ⁊ pau-
lus cū plus omnibus se laborasse dixisset: subiicit atq; ait
Non autem ego sed gratia dei mecum. Sed quia in nobis
sunt sanctitatis opera: ita sunt ad proximorum edificatio-
nem exterius trahenda: vt in eis non fauor aut gratia hu-
mana requiratur: sed ipse a quo hec sunt hominibus colla-
ta deus laudetur. hinc nāq; per semetipsam veritas ap̄l̄s
ait. Sic luceat lux vestra coram hominibus vt videāt ope-
ra vestra bona et glorificent patrem vestrum q̄ in celis est.

Q; prosperit de excelso sc̄to suo dñs de celo in terrā asperit.

Nec noua post creationem nasceret: nec deū p̄fecte san-
torū vita laudaret: nisi p̄ eū nos diuina miseratione resperit:
fer: q̄ nos in nicodemo denuo nasci docuit: alit̄ in regnū in-
trare non posse: nisi ex aqua ⁊ spiritu renasceremur mōstra-
uit. Unde dum populū creandū dominum benedicturum
eē p̄pheta dixisset: cām illico n̄re redēptiōis adiecit: velut
q̄ indubitanter scire talit̄ nouū non posse creati populū: nisi
dñs et redēptor noster nouus homo veniret in mundum
Nec posse quenq; amplius de vera salute ambigere cū sci-
ret omnipotentē medicū ad infirmos descēdisse. Dicat ergo
suo (Q; prosperit de excelso sc̄to suo) prospicere dicimur
cum a longe intuemur. Quia ergo per verbi dei incarna-
tionē nō solū iudea q̄ iuxta eē videbat: s; et gētilitas libe-
randa erat per misericordiā: recte nunc dicit̄ quia prospe-

5.1.

d. h. s. d. q. d.
p. quibus
p. quibus
p. quibus
p. quibus
p. quibus

i. Cor. xv. b.

d. h. s. d. q. d.

h. s. d. q. d.

Mat. v.

d. h. s. d. q. d.

Joh. iij. a.

d. h. s. d. q. d.

d. h. s. d. q. d.

prospicere ē
a lōge itueri.

d. h. s. d. q. d.

Expianatio diui Gregorij

Ephē. ij. b.

Redemptor
noster quare
excelsus ⁊ ce-
lum dicitur.
Johan. xv. c.

xit de excelso sc̄to suo: iuxta q̄ scriptū. Pacē hūis q̄ lōge: ⁊
pacē hūis q̄ ppe. Redēptor: n̄ nō in merito excels⁹ s̄: q̄ diu-
nitatis ei⁹ potentia nemo mortalium intuet: deniq; et san-
ctus extitit: et dei per omnia fuit. Hinc nāq; ipse de se i euā-
gelio ait. Quem deus sanctificauit: et misit in mundum.

Coloss. ij. b.

Isa. lxxvi.

Nam q̄ dei per omnia fuerit ipse testat cum ait. Non po-
test filius a seipso facere quicq;: nisi quod uiderit patrem
facientem. Idem autem q̄ excelsus extitit: ipse etiam i ce-
lum fuit. Sed excelsus propter sublimitatem: celum uero
propter diuinam inhabitationē. In eo enim (sicut testatur
apostolus) habitat om̄is plenitudo diuinitatis corporaliter.
Et per prophetam quoq; dominus ait. Celum mihi se-
des est. Que autem maior sedes dei q̄ christus. Celū igit
dei christus est: de qua dominus in terram asperit: ut cum
peccantibus quibusq; spem per eum uenire tribuit: de celo
in terrā asperit: ut celū fieret qui terra fuit. Quod aperte
ostenditur cum illico subiūgitur.

Ut audiret gemit⁹ cōpedito- rū ut solueret filios iterēptoz

Uiri sancti di-
cuntur cōpe-
dit⁹ et gemen-
tes
Eccle. vi. c.

Can. i. c.
Jacobi. ij. d.

Ephē. ij. i.

Sancti uiri non incongrue compediti dicuntur: quia li-
gati uinculis discipline dei: nequaq; ad ea q̄ exteriora sūt
uagant: et quasi gressum operis immobiliter figunt: dū a cō-
ditoris desiderio nullq; discedunt. De his nāq; compedit⁹
scriptum est. Inice pedes tuos in compedes eius: ⁊ torquē
in collo eius. Quia profecto cuius a prauitate gressus cō-
pescitur: eius fides sanctarum uarietate uirtutum adorna-
tur. Collum nāq; fides est: per quā deo fidelis quisq; con-
iungitur: et quasi p̄ colluz capsti suo xpo ecclesia (que eius
est corpus) unitur. Unde in laudem sponse in canticis can-
ticoz dicit. Collū tuū sicut monilia: q̄ ei (sicut iacob⁹ ait) fides
sine opib⁹ mortua ē. Quasi collū sponse monilibus circūdat.
dum fides sancte aie operibus decorat. Gemit⁹ uirgine cō-
pediti: q̄ dū exili sui tenebras eieci cōsiderant: ad clarita-
tē uisionis dei indefinēter suspirāt. S; eoz gemit⁹ nequaq;
de⁹ audiret: nisi mediatorē nobis filius suū dedisset. Unde
dicit apostolus. Per quē accessū hēm⁹ ad patrē: ⁊ ipse pro

In. vij. psal. pñiales. F. xlix.

piciatio p peccatis nris. Cōstat ergo q̄ null⁹ audiret ge-
mirū de⁹: nisi ille venisset per quē ad patrē habem⁹ acces-
sū. (Ut solueret filios interēptorū) Filij interēptorū sūt imi-
tatores martyriū: eoz. s. qui vlt p testamento dei sua corpora
tra diderunt: ⁊ in sanguine agni lauerūt stolas suas. Uel
q̄ mēbra sua sup terrā mortificantes: carnē suā cum victis
⁊ cōcupiscētijs crucifixerūt. Possū⁹ quoq; p cōpeditos
eos accipere q̄ mortalitatis et passibilitatis viculis se astri-
ctos intelligūt: ⁊ miserijs humane necessitatis afflictī inde
sinerer gemunt.

**Ut anunciēt ī syon nomē dñi:
⁊ laudem eius in hierusalē.**

¶ Soluti a pctōz viculis eo magis ī ecclia nomē dei ānū-
ciāt q̄ eis dimissū ē de pctōz excessib⁹ q̄b timebant. Quid
dō aliō est nomē dñi annunciāre nisi dei miam in ecclesia hā-
dicare: dñoz ei est misereri. hinc nāq; de christo dī Bñ-
dict⁹ q̄ venit in noīe dñi. Scim⁹ ei q̄ mediator dei ⁊ hoīm
dō xps iesus iudex est hūani generis. Intra q̄b scriptū est.
Pater non iudicat quēq;: s; oē iudicis dedit filio. Qui si in
primo aduētū venisset in nomine iudicis: nemo profecto fo-
ret: qui penā eterne euaderet dñatiōis. Omnes ei vt ait
apostolus) peccauerunt ⁊ egent gloria dei. Venit ergo in
nomine domini: qui venit vt peccata dimitteret: nō vt pec-
catores damnaret. Venit inquam in nomine domini pri-
mo qui iudicis in aduētū veniet secundo. In syon ergo
nomen domini annunciant: qui dei misericordiam popu-
lis predicant. Sequitur. (Et laudem eius in hierusalem).
Unam ecclesiam propter diuersas causas diuersis appella-
lat noīb⁹: syon eā nominās: sicut q̄ ad alta sustollit: hīc in ve-
ro que quasi iam mortificatis hostibus veram in se pacem
inuenit. Notandum vero quia nomen dñi prius annun-
ciandum: postea vero posuit esse laudandum. Agnitionem
enim noīs laus sequitur confessionis. Quō enim credent te
quē nō audierūt: Que alit maior laus dei q̄ q̄ mundus in
vinitate fidei collect⁹: nō solū opa ei⁹ annunciat: sed et vita
eum et operibus laudat. Unde et subditur.

Et ij.

**Explanatio diui Gregorij
In cōueniēdo populos i vnū
& reges vt seruiant domino.
Respondit ei in via virtutis**

ſue: paucitatem dierum meorum nuncia mihi.

Ephē. iij.

In vnum conuenerunt populi in ecclesia per totū orbem
diffuſa q̄ xp̄s credidit eſſe filium dei. De hac vnitāte dicit
ap̄t̄us. Un⁹ de⁹: vna fides: vnū baptiſma. Extra hāc nemo
laudat deū: nemo annūciat. hanc deſignabat ille vn⁹ qui
poſt motiōnem aque in piſcinam deſcendens ſanabatur.

Jo. xvij.
Reges q̄ p-
pue dicunt.

Nemo namq; eſt q̄ vere poſſit inuenire ſalutis remediū
niſi ad vnitatē fidei veniat: et per ſanctificatiōē vite xp̄m
induens vnū cum eo fiat. hinc nāq; per ſemetipſā veritas
ait. hec eſt vita eterna vt cognoscant te ſolū verū deum ⁊
quē miſiſti ieſum xp̄m. Per reges eos intelligas qui animo
rum ſuorum motus ſm dñi voluntatē dirigūt: eiq; regim
more dominantur dū in rationis eminentia quaſi in regali
ſolio p̄ſidētes: repugnātia queq; ſeruituti ſubiiciūt: ⁊ paca

tis omnibus equitatis leges ⁊ innocentie iura in ſeipſis dñi
ponunt: ſiue etiam eos qui populis p̄fecti in reꝝ culmine
ſtare vident: dū diuitijs affluūt: honoribus cumulant: ter

rene p̄eminēt dñationi imperij: ⁊ gloriā mūdane poten
te extollunt non abſurdū videbitur: cū illi in ipſa cordium
ſuoz directione domino ſeruiant: et iſti religionis chriſtia
ne documenta tenentes orthodoxe fidei iugo mentis colla
ſupponant. In hoc iḡit populoz et regū conuentu quilibet
fidelis ſpondit deo in via veritatis poſitus: videlicet in

Jo. xij.

xp̄o fideli q̄ viā ſe nobis p̄poſuit dicēs. Ego ſum via ⁊ veri
tas ⁊ vita. Reſponſio autem hec non voce eſtimat: ſed ope
re. Non enī reſpondēt domino qui vocati peruerſi viuunt
qui poſt illud diuinum ſemen in terra rationabili ſuſceptū
ſomas peruerſitatis aut tribulos producant nequice: ſed
q̄ i oi bono ſe aptātes: et de ſua vocatiōe gr̄as deo referūt: ⁊
fructū deo cētēſimū vel ſexageſimū aut etiam triceſimum
in cordis innocentia ſerunt. Notandum vero q̄ dicit in via
virtutis: virtus namq; chriſti eſt gloria reſurrectiōis eius:

In. vij. psal. pñtales. Fo. l.

licet enim opera fecerit que nemo alius fecit: et miraculo
rum signa diuinitatis eius fidem astruant: credendi tamē Resurrectio
in eum nulla potentior aut condeusior via extitit: q̄ q̄ mor nis gloria est
tuus et sepultus die tertia resurrexit. In via ergo virtus virtus xpi.
tis dei respōdet ecclesia: cum de gloria resurrectionis chri
sti nihil asserens ambiguum: nihil sentiens obscurum stu
det in membris suis ch̄usto per baptismum et penitentiaz
commori & p nouitatē vite ch̄istum induens eidem conui
uificari. Cum enim nihil in se lucidū nihil vitale cōspiciat:
a solo deo se putat posse acquirere: et luculentarum virtuz
tum plenitudinem et desideratam vite indeficiētis eterni
tatem. Que etiā nō nisi per gratiam dei potest aduertere
quot sit obnoxia defectibus: quot infirmitatibus subdita
quot miseris vallata. Ideoq; dic. (Paucitatē dierū meo
rū nuncia mihi) quasi dicat. Qui ex meis viribus hoc conse
qui non valeo: vt q̄ pauci sint dies mei intelligam: fac vt p
gratiā tue inspirationis: et virtutū defectū et hui⁹ vite bre
uitatē agnoscaz: quaten⁹ vite huius velocem considerans
trāsitū nullum in corde sentiaz de amore illius affectum.

**Ne reuoces me i dimidio die
rum meorum: i generatione
& generationē anni tui.**

¶ Per dimidiū dierū impfectionē vite accipim⁹: in qua se
fidelis q̄sq; nō reuocari de mūdi hui⁹ exorat exilio: ne si in
die exitus sui transitōie adhuc vite amore occupat⁹ fuerit
ad illā eternitatis vitā trāsire minus possit. In hac vita di
midium tantum dierum accipim⁹: qz et si nos assidue solis
huius materialis splendor illuminet: sequitur tamen nox
que assidue illuminatos obscuret. Roget ergo vnusquisq;
vroum in vite huius cursu mentis amore defigatur: anteq;
de adipiscēdis eternis satagat: ideo non reuocetur. Sacri
viri et si sunt mortali carne circumdati: nequa q̄ sunt in di
midio dierū: qz perfecti desiderij amore a terrenis suspen
si illa beate vite eternitate iam in spe perfruuntur celo. Ro. viij.
hinc nanq; paulus dicit. Spe salui facti sumus. hinc rur
S. iij.

Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij.

Ro. viij.

Et cetera
de gloria
et de
vita

Eccle. i.

fus ait. Nostra conuersatio in celis est. Sic namq[ue] in offensa cursu ad eternitatis statum perueniunt. Sic autem huius vite terminu[m] in eternitatis desiderio mente fixerunt. Quod quide[m] euidenter ostenditur: cu[m] protinus subditur. (In generatione & generationem anni tui.) Nota q[uod] suam vitam dierum paucorum appellatione significat: eternam vero annorum in generatione & generationem permanentis: vt per hoc q[ui]q[ue] prudens lector intelligat & infinita illius future felicitatis longitudinem: & labentem temporalis glorie breuitatem. Quis enim nesciat annos dieb[us] multo longiores: Quia vero etiam in annis finis potest intelligi: in generatione & generationem eos permansuros dicit. Sapientia dicit. Generatio vadit & generatio venit: terra autem in eternu[m] stat. hec namq[ue] instabilis vite illius permutatio: et decedentibus alijs alij succedunt: quibus postmodum simili modo deficientibus: alij non equali conditione orantur. Ex quibus tamen omnibus que in seculo fuerunt vel future sunt generationibus: vna illa & diuina generatio perficitur: que in eternis claritatis dei consortio perfruetur. In hac itaq[ue] annos. i. eternitatem dei permansuram dicit propheta. tunc videlicet cu[m] generatio que precedit: & que sequitur vna facta fuerit: no uisissima vt pote morte destructa: que anteq[uam] in victoria absorbeatur: nihil stabile: nihil solidum: nihil dimittit ulesum. Que tamen intelligi et aliter possunt: vt ad superiora hoc modo referantur. Dicitum namq[ue] est superius. Popul[us] qui creabitur laudabit dominum. Quomodo ergo laudet ostendit cum ait. Respondit ei in via virtutis sue et laudem eius annuntiabunt in hierusalem. hierusalem vero non que feruit: cum filijs: illa enim vocata nequaquam in laude respondet sed illa cui dictum est. Letare sterilis que paris eru[m]pe et clama que non parit: vocata respondet domino posita in via virtutis sue. Uta virtutis christi est imitatio constantie eius. In hac via populus creatus vel hierusalem intelligibilis respondet domino: quis sicut pro nobis christi animam posuit: ita constantiam christi sequens: pro fratribus animam ponere in filijs suis non recusauit. Quid vero responderit ostendit cuius ait. Paucitatem dierum meorum nuncia mihi. Rogat inuouat copopulus vel secunda filio

In. vij. psal. pñiales. Fo. ij.

um spiritualium mater vnde breue sibi videatur huius tempus tribulationis comparatione eterne felicitatis. Ne dum nimis extendi quas patitur persecutiones autumat: pro delatione premiorum quasi sedio victa quam imitari proposuit christi constantiam amittat. Tunc nobis deus quid se qui debeamus annunciat: cum voluntatis sue archana nobis inspirat. Nunquid non paucitatem dierum suorum illi deus annunciauerat qui dicebat: existimo quod non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis. Nouerat enim quia temporalium presura passionum veloci fine concluditur: glorie vero celestis felicitas nullo termino angustatur. Possumus per paucitatem dierum etiam aliud intelligere. Fuerunt namque heretici qui dicerent ecclesiam non esse generalem: sed in tempore donati et ante finem seculi consumendam: non attendentes quod eis dominus in apostolis promisit dicens. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Contra quos nunc dicitur. Paucitatem dierum meorum nuncia mihi. Constat quia per multiplicationem dierum perennis vita accipitur: per paucitatem vero cursus illius seculi designatur. Scriptum quippe est. Longitudo dierum in dextera eius. Quid enim per dexteram: nisi perpetua vita designatur? Quis ergo sanctorum requies nullo clauditur tei mino: recte in dextera dei dierum dicitur esse longitudo. Nam quod hic dicitur. Paucitatem dierum meorum nuncia mihi. tale est ac si dicat ecclesia. Sunt qui insipientie sue caligine et perfidie derestabilis induta erroribus asserant me in breui finendam: et usque in finem seculi inhabitatorem non habituram. Sed tu de cuius non diffido promissionibus: nuncia paucitatem dierum meorum mihi. futura dierum paucitas inquam data est ecclesie: quia toto istius vite tempore debet fides christiana in mundo vigere. (Ne reuoces me in dimidio dierum meorum.) Per dimidium dierum imperfectionem scilicet temporum transcursum: in qua quasi deus reuocari potest: si huic sententie hereticorum faueret. Hoc autem ideo postulat: ne ab illis annis qui sunt in generatione et generationem: aliquid eam erroris peruersitas abducatur.

Roma. vij. d

Mat. xxvij.

Prover. iij

Explanatio diuī Gregorij. Initio tu dñe terrā fundasti & opa manū tuarū sunt celi.

Apoc. i. b. et
xxij. c.
i. Cor. iij. b.
Mat. xvi.

Ecclesia dicitur
terra.
Ecc. i.

Mat. xvi. c.
Porte inferi
que sunt.

Initiū dei filius est: de quo scriptū est. Ipse est initiū omnis creature. Quod etiā ipse euidenter ostendit: cui se principium nolant. Deniq; in apocalipsi ad Johānem idem ipse ait. Ego sum alpha & ω/primus & nouissimus/ Initiū et finis: In hoc initio fundata est terra: q; in ipso fundata est ecclesia. Hinc nāq; ap̄l̄is dicit. Fundamentū aliud nemo potest ponere p̄ter id quod positum est: quod est ip̄s iesus. Hinc ipse dei & hominū mediator: ad apostolorū principem ait. Tu es petrus & super hāc petrā edificabo ecclesiā meā Ipse est enim petra a qua petrus nomē accepit: & sup quā se edificaturū ecclesiā dixit. Terra autē dicta est ecclesia: tū q; in messe fidelū apostolorū spiritali fecunditate eruberat: tū q; in soliditate fidei perpetua firmitate immobiliter p̄seuerat. Unde p̄ salomonem dicit. Terra in eternum stat. Terra quippe in eternū stare dicit: quia sancta ecclesia in hoc seculo a catholica fide nequaquā deficiet: & in futuro cui deo eterna stabilitate p̄manebit. Nam q; in hac uita nullis aduersitatib; frangenda sit: nullis p̄secutionib; superāda ipse sup quē edificata est euidenter ostendit cū ait. Porte inferi nō p̄uelebūt aduersus eam. Porte inferi hereses sunt: que dum multos in fide infirmos fucata uerborum calliditate decipiunt: quasi infernorum eis aditum pandunt. Sunt etiam porte inferi quedam potestates huius mūdi. Quid enim Nero: quid dyocletianus: quid deniq; iste qui hoc tēpore ecclesiam persequitur: nunquid non omnes porte inferi: Quis cogitare sufficiat quātis p̄missionib; eorū deuoti sunt: quanti eorū metu p̄territi: quanti afflictionibus eorū superati: quos oēs p̄petue mortis pfundum absorbit: & ad cruciandum damnationis eterne infernus admisit. Sed ecclesia in illius (de qua dictum est) petre solidare fundata: nec minarum uentis concutitur: nec persecutionū fluminibus mouetur: nec corporalium penarum incommodis ritus bat: nec mortis ipsius timore vacillat. Illi uero qui inferni aditum sequacibus suis ut pote portas aperiant: eam im-

In. vij. psal. pñiales. Fo. liij.

pugnare & persequi modis omnibus nō desistūt. In quo qđ
aliud faciunt: nūq̄ veritatis verba euacuare contendunt.
Non preualebūt aduersus eam porte inferi dicit dominus.
& tamen vt ei preualeant conantur. Sed fidelis dominus in
verbia suis: & sanctis in operibus suis. Inisio enim terram
fundauit: & opera manū eius sunt celi. Quid per celos nisi
predicatores sanctos accipim⁹? Qui terram istam (de qua
dictum est) verborum umbribus predicantes inebriant: sub
lectis fidelium populis perpetue damnationis ericium cōs-
miliantes intonant: ad astruendam verborum fidem mira-
cula facientes choruscant. Nam qđ predicantis verba plus
uie sint testatur dominus cum per prophetam dicit. Quo-
modo dicit. Quomodo descendit imber & nix de celo & illic
non reuertitur: sed inebriat terram & infundit eaz: & germen
nare eam facit: & dat semen ferenti & panem comedenti: sic
erit verbum quod egredietur de ore meo. Quid apertius.
Ecce sicut de celo descendunt pluuie: ita de predicatorib⁹
vba emanant doctrine. Isti sunt nimirū qui enarrāt gloriā
dei. De quibus etiam hic dicitur. Quia opera manū ei⁹
sunt celi. In precedētib⁹ dicit ppheta. Videbo celos tuos
opera digitorū tuorum. hic vero ait. Opera manū tuarū
sunt celi. Quid est qđ ibi vocantur opera digitorum: hic ve-
ro manuum: nisi qđ diuersa ibi dona sancti spiritus doctorū
infundenda cordibus intelliguntur? hic vero ipsa virtutum
opera ex eisdem tamen donis in hominum pdeuntis noti-
ciam vocantur. Quia enim per manus omne opus agitur:
ipse virtutū operationes per manus opera signantur. Pri-
mum namq̄ humanis mentibus gratia spiritualis infundit
postmodū vero in mente quid spiritus egerit in operib⁹ des-
monstrat. Celi etiam doctores ecclesie dicti sunt: qđ domi-
nus in eis presidet: dñs per eos sua iudicia exercet. Qui nā-
qđ regni celorum clauēs tribuit: eis ligandi atq̄ soluēdi po-
testatem dedit: per eos ergo iudicat: quia quodcūq̄ ab eis
ligatū fuerit ligat. Scimus autē quia sedere iudicantis est:
& ipse dominus per prophetā dicit. Celum mihi sedes est.
Si ergo sedes dei celum est: & in rectoribus ecclesie domi-
nus iudicat: cum sedere iudicantis sit: necessario cōsequitur
qđ ecclesie rectores celi dicant. Qui profecto celi opera ma-

Matt. xvi. c.
ps. cxliij.
Predicatores
res dicuntur
celi.

Esa. lv.

Esa. lxxvi.

Explanatio diuī Gregorij

num sunt dei: quia hoc ipsum q̄ celi sunt ex gratia virtutis acceperunt sicut scriptum est. Verbo domini celi firmati sunt: et spiritu oris eius omnis virtus.

Ipsi peribunt tu autem permanes: et omnes sicut bestimentum veterascent.

¶ Nemo iam sp̄e suā ponat in homine. Ipsi enim celi et si sunt opera manū dei peribūt tñ. Quō autē peribunt nisi s̄ corp⁹. Quā si s̄m corpus periturū sunt vbi resurrectio: quā nō solum negare scelus est: sed etiā de ea dubitare sunt: mū ne phas est. Patet itaq; qz nō sic peribūt vt nō resurgant: sed vt eas quas in hac vita patiunt necessitates corporis euadant. In ipsa em̄ corporis corū resumptione quodāmodo perisse videbant: cum peresite in eis omni corruptiōe: destruetur: quod alale est: vt q̄b spirituale est viuat: et iā quasi non sint quod fuerāt: dum in aliam mutati naturā: in lumine claritatis dei p̄hemiter exultāt. Solus nāq; deus vere imortalis est quia solus eternus ⁊ incōmutabilis est. Unde dicit Aug. Vera eternitas ⁊ vera immortalitas nō est nisi in deitate trinitatis: cui q̄b est esse perfectum est: quia natura initio carēs: incremēto nō indigēs: sicut nullū finē: ita nullam recipit mutabilitatē. Creature autē etiā ille quib⁹ de⁹ eternitatē dedit vel datur⁹ est nō penitus oīs finis aliene sunt: qz nō sunt extra cōmutationē. Inter hec sciēdū est: qz hī de quib⁹ agit: celi peribūt ⁊ nō peribūt: qz moriet̄ i eis illa quā ex carnali gñatione ⁊ traxerūt corruptio. Et tñ i eis plentior erit̄ i hac vita p̄ speculum ⁊ in enigmate acceperūt diuina inhabitatio. Celi hoc mō esse nō desinēt: dū ad recipientium in semetipsis deū sinū cordis ampli⁹ laxent. Unde cū eos perituros p̄pheta dixisset: subiecit atq; ait. (Tu autem permanes) Ac si patēter dicat: Peribūt quidē quicquid i eis ex humana habet̄ corruptione: sed p̄manebit in illis quod ex tua accep̄ erūt virtute. Tu et p̄manes: liquet ergo: qz in eis nō moriet̄ quicquid de diuinitatis p̄cipitiōe in ipsis habet. Caro tñ in puluere redigē: vt postmodū p̄ resurrectio:

Celi p̄ibunt ⁊
nō peribunt.

In. vij. psal. pnia. Fo. liij.

nem in melius reformetur. Unde et subditur. (Omnes sicut vestimentū veterascēt.) Vestimenta sanctorū sunt corpora eorum. Unde de quibusdam scriptum est. Isti sunt qui non inquinauerunt vestimenta sua. Et iterum lauerunt stolas suas: et dealbauerunt eas in sanguine agni. Que profecto vestimenta: tunc veterascunt: cum animabus eorum ad celum tendentibus: ipsa eorum corpora in terre essentiam deducuntur. Quia vero mortalitatem corporis immutatio sequitur resurrectionis: consequenter adiunxit dicens.

Apo. xxi. c.

Et sicut oportorius mutabis eos et mutabunt: tu autē idē ipse es et anni tui non deficiēt.

Non pretereundum nobis est quod cum dixisset eos sicut oportorium mutandos: subiunxit et mutabunt. Signauit enim his verbis duplicē illā sanctorū in futurā vitam, cōmutationē. In qua nō solum corpora corruptioni in hoc seculo et morti obnoxia perpetuam percipient incorruptionē: sed etiā anime eorum et corda in eternā transibūt stabilitatē: vt sicut mori non poterūt: ita et peccare quidē possint: et appareat in eis multiplicis bonitatis dei beneficium: cū et mortale induerit immortalitatē: et affectus nō sentiet tentationē. Notandū quod oportorius dei sancti dicunt. Sicut enim homini nihil est vicinius quam vestis: ita deo nihil est vicinius sanctis. Sicut et vestimētis suis hō circumdat: ita sanctis suis deus vestit. hinc namque per prophetam scriptum est. Vno ego dicit dñs: quod in sublimitate tua oib⁹ his velut vestimēto vestieris. hinc rursus de eo per alium prophetā dicit. Myrra et gutta et castia a vestimētis tuis. Quia enim omnium virtutum odoramenta a sanctis procedunt: recte dicitur: quia a vestimentis dei myrra et gutta et castia procedunt. hinc namque apostolus ait. Christi bonus odor sumus deo. Vestimenta ergo dei mutantur: quia sancti post mortem corporis: in felicitatem transeunt vite celestis. Sequitur. (Tu autem idem ipse es.) hec est vera dei eternitas: et vera eiusdem immortalitas: quod nō solum nulli finis terminine sempiternis eius huius et diuinitas concludit: sed quod po-

Esa. xlii.

ps. xliiij

ij. Cor. ij.

Explanatio diui Gregorij.

Exodi. iij. d.
Ibidem

testas ac voluntas ipsius nullatenus in perfectionis cuius-
q; aut inconstantis varietate permutatur. Unde ad moy-
sem de seipso ait. Ego sum qui sum. Et iterum. hec dices filiis
israel. Qui est misit ad vos. Ideo et hic dicitur. (Tu autem
idem ipse es) homo namq; et si ipse sit: non tamen idē est: quia
hoc ex sue mortalitatis corruptione accepit ut in eodem sta-
tu diu permanere non possit. Quod de deo sentire nimis ab-
surdum est. Sicut est eternus: ita est incommutabilis: non
diminutionem sentiens nec augmentis excrescens non mu-
tans propositum: non improbens quod semel est approba-
tum. Unde et subditur (Et anni tui non deficient.) Si per annos
dei eternitatem accipimus: qualiter anni eius non deficient
aperte videmus. Quod si per annos ipsam sanctorum mul-
titudinem intelligere volumus. Anni non deficient: quia cum
illo qui nunquam deficit et ynum fiunt. Revolutionem enim quan-
dam dierum annum vocamus. Quid autem sunt sancti nisi
dies: et quid peccatores nisi nox: hinc etenim scriptum est
Dies diei eructat verbum: et nox noctis indicat scientiam. Anni
ergo non deficient: quia sanctorum chori postquam illam incom-
prehensibilem semel in semetipsis acceperint lucem: nullam
amplius sentiant ignorantie vel tentationis obscuritatem. Tunc
enim dies videtur deficere: cum aut nubis aut noctis tenebris
obscuratus ceperit non lucere. Quod ab illa vita alienum
erit quia vera lux que obscurari uō potest in sanctis fulgebit

ps. xvij

**Filij seruoꝝ tuoꝝ habitabūt:
& semē eorū in seculū dirigeſ.**

Sa. iij. c.

¶ Qui sunt filij in annis. i. in eternitate dei habitaturi: nisi
apostolorum imitatores: cum deo in celesti regno perhēn-
ter mansuri: Omnes enim fideles apostolorum dicuntur fi-
lij quia ab eis fuerunt in fide generati. hinc namq; ad gal-
lathas apostolus ait. filioi mei quos iterū parturio. In eo
quod dicit filios illic et non seruos habitaturos ostendit: quod ad
celeste regnum aliquis peruenire non valeat: nisi prius ve-
tustate abiecta per nouitatem vite filius fiat. Nam et ipsi quos
seruos vocat apostoli filij fuerunt veterē videlicet conuersatio-
nem abdicantes: et in nouitate vite per christum ambulantes

In. vij. psal. penitales. Fo. liiij

Fuerunt igitur serui fuerunt et filij: sed serui propter laborem operis filij propter mutationem nouitatis. Hinc est quod ex filiis israel qui ex egyptiaca seruitute liberati sunt et mare rubrum praeuio ducto et moysse transierunt: nullus terram promissionis (exceptis duobus) intrauit: sed filij eorum post ea intrauerunt et patribus eorum repromissa diuine largitatis beneficia acceperunt. Significabatur namque per hoc quod ad promissam nobis eterne hereditatis terram nemo potest ascendere: nisi qui prius per amorem spiritus in nouitate vite didicerit ambulare. Duo caeleph videlicet et Josue caeleph designant et corpus christi .s. et ecclesiam: qui soli ingrediuntur illam uiuentium terram. Quod uero ait semen eorum in seculum dirigetur selectorum uoluit opera intelligi que tunc profecto diriguntur in seculum: cum omnia spectant ad deum. Semen quippe suum nequaquam dirigit qui ex operibus suis aliquid transitorium querit. Opera nostra idcirco semen dicte sunt: quia sicut ex femine fructum colligimus: sic ex operibus nostris mercedem expectamus. Hinc namque apostolus ait. Quicumque seminauerit homo: hec et metet. Qui enim in hac uita semen boni seminauerit operibus: in futuro fructum eterne consequetur remunerationis. Per seculum uero illius beate uite intelligitur eternitas. que quod per varias temporum mutationes nullatenus diuiditur unius seculi appellatione non inconuenienter signatur. In illud ergo seculum dirigamus semen nostrum: et non qui cibum querit: sed qui permanet in eternam uitam. Dum tempus habemus operemur bonum: ut cum ad insipientem uitae illius beatitudinem peruenerimus: perpetuos fructus in celo colligamus. Ille est enim uere perpetuus fructus: per quem perpetuo uiuimus: et per henni panis et uini satietate gaudemus. Perpetuus inquam quod et mandando non minuitur et uetustate non deterioratur.

Prologus sexti psalmi penitentialis.

Inter innumeras et rutilantium operum et eminentium structurarum uarietates: quibus templum salos

Sa. vi.

Sa. vi. c.

Expianatio diuini Gregorij

monicum adornatum fuit: hoc quoque fuisse describitur: quod quidem non casu vel sine causa factum credendum est. Salomon quippe celestium scrutator secretorum: et diuine receptaculum sapientie sic templum illud manufactum edidit: ut exinde templum aliud non manufactum signaret: quatenus ex corruptibili terrene domus edificio: incorrupta celestis templi quodammodo imaginaretur pulchritudo. Ad illud namque templum quod ex viuis in celo lapidibus construitur non plana aut spatiosa peruenitur via vel gressu ascenditur corporeo: sed processu fidei et charitatis ascensu hinc namque propheta dicit. Beatus vir cuius est auxilium abs te ascensiones in corde suo disposuit. Dixit ascensiones in corde beati viri, dispositas: unde ascendere debeamus ostendit cum ait in valle lachrymarum. In ea namque exilij nostri damnationem deplangimus: et innumerabiles corruptionis humane dessemus molestias. Quis enim immunis a molestiis: hinc etenim Job dicit. Si impius fuero ve mihi est si autem iustus. non leuabo caput saturatus afflictione et miseria. Et iterum. Tentatio est vita hominis super terram. Quia enim in hac vita omnia vidit esse plena laqueis et tentationibus non in ea tentationes esse dixit: sed ipsam esse tentationem memorauit laboriosa enim est ut temporaria lenior fabulis velocius cursum in stabilitate fluitans: imbecillitate nutans: cuius habitatio in luteis domibus immo ipsa in luto subsistens cui nulla est fortitudo sententia nulla propositi constantia: nulla a turbationibus reclusus: nulla a laboribus reclinatio. Quis denique est quem non excruciet dolor: sollicitudo non urgeat non subiuat timor. Risus fletum sequitur: gaudium tristitia comitatur: esurire succedit saturitas. Saturitatem iterum excludit esuries: in nocte dies optatur: in die nox queritur. In algore calor in estu refrigerium: ante cibum suspiria: post cibum tribulatio: ire indignatio exagitant: et innumerabiles miseros homines motus perturbant. Hec est vallis quam sancti viri mentis affectibus indefinenter exire disponunt: et ad illud ineffabile bonum: ad illud inestimabile gaudium accedere: quod nec oculus vidit nec auris audiuit: nec in cor

ps. lxxxiiij.

Job. x.

Job. viij.

Nota.

i. Cor. ii. c.

In. vij. psal. pñiales. Fo. lb.

hominis ascendit. Qui et si a corpore quidē inter homines esse videantur: animas tamen suas ad celestia eleuant: et illi puro et summo bono atq; immortalī et perpetuo adherentes: temporalia et corruptibilia deserunt et mundo superioriores facti: in sinu diuine contemplationis quiescunt. Ibi in illo celesti templo cordis oculis deum conspiciunt: immo et eiusdem tēplī structura ipsi quoq; lapides sunt per quindecim vero illius tēplī gradus: spiritalis sanctorū signatur ascensus. Numerus enim iste in septem et octo diuiditur: et ideo per eum gemina iustorum vita signatur: actiua videlicet et cōtēplatiua. Actiua namq; in mūdo versatur: cōtēplatiua vero ad celestia erigitur. Quia vero septenario numero temporalis octenario vero perpetua vita signatur: recte per eosdem numeros et cōtēplatiua vita exprimitur. Hinc namq; predicti tēplī auctor salomon dominum exorans ait. Da mihi domine partes septem ne non et octo. Optabat enim regie dignitatis potentia sibi dūsus: ita sibi subditos populos regere: vt tamen contemplationis diuine nō fraudaret perfectiōe. Ipsa namq; officij sui administratoria necessitate constrictus cogebatur tēporali actioni insistere: sed suauis eum contemplationis diuine dulcedo reficiebat in mente. Potest etiam intelligi qd ille quindecim gradus ad illud diuine illuminationis tēplum ascendit: qui sempiternae virtutis dei amore correptus: temporalibus que per septenarium numerum designatur gradatim contemptis. Per scalas octo beatus dūsus ab sublimia puehitur: donec de^o deoz in syon mētis oculis videatur. Sed videamus nūc (sicut ait apostol⁹) per speculum in enigmate. Impossibile est enim vt quis luctet huius corporis erga sculo inclusus aut mortalis carnis circumseptus volutatio ascendente super cherubin et super pennas ventorum volantem deum conspiciet: vel quāta sit eius potentia diuinitatis agnoscat. Unde per Johannem dicitur Deum nemo vidit vnq;. Et mosi deum videre querenti responsum est a domino. Nō videbit me homo et viuēt. Quod si tanta claritas est solis vt oculis in eū corpo

Vita actiua et
cōtēplatiua
p numerū. xv.
designatur.

Eccles. xi. a.

i. Cor. xiii.

i. Joh. iiii.
Ruth. iij. a.

Explanatio diui gregori

ralibus non valeamus intendere: quanta est illius claritas qui fecit solem vt eum possimus in hac qua sumus corruptione videre? Ipsum vero per speculum ⁊ in enigmate intueri quod humili aduentu sponsi accepit ecclesia: illius eterne visionis signum est: et future perfectionis imago: in qua non iam p̄ fidem sed speciem ambulabimus: ⁊ reuelata facie ipsam diuine maiestatis gloriam irreuerberatis oculis conspiciemus. Quia ergo hi quindecim psalmi quidam spiritalis ascensus continent formam: recte sub eodē titulo omnes notati sunt: vt sicut ad illud materiale templum per gradus ascendebatur lapideos: ita celeste illud templum hec nobis cantica preferunt: per que in deo exultans anima quasi per quosdam gradus ascendat. Ascensu ri ergo non corpore sed spiritu: non passibus sed affectibus hunc psalmum decantemus et in eo studeamus deo meditatione appropinquare dicentes cum propheta.

Explanatio sexti psal. p̄nial.

DE pfūdis clamaui ad te domine: dñe exaudi vocem meam.

Attendat vnusquisq; in quo profundo lateat: ⁊ q̄ longe a deo peruerse agens effectus sit. Clamet ad eum totis viribus qui intuetur abyssos et sedet super cherubin: donec profundi tenebris erutus superno illustratur lumine: ⁊ claritate perfrenatur cognitionis diuine. Clamauit ionas ad deum de ventre ceti: de altitudine maris: de profundo inobedientie: et ad aures dei oratio illius peruenit qui eum eruit a fluctibus: eripuit a bestia: absoluit a culpa. Clamet et peccator quem a deo recedentem cupiditatum tempestas contriuit: quem malignus hostis absorbit: quem presentis seculi fluctus inuoluit: agnoscat se esse in profundo: vt ad deum sua perueniat oratio. Quia vero psalmus iste ad ascendentes pertinet: videamus qualiter ad deum iu-

*Jonas ad
deum clama-
uit et exaudi-
tus fuit.*

In. vij. psal. pñiales. Fo. lvi

frus de profundo clamet. Quomodo enim non profundus est qui ascensiones suas in corde suo disposuit: qui intentionem cordis ad deum dirigit: qui laboris studium ad celos attollit: Sed sciendū q̄ sancti viri eo se magis infirmos et abiectos sentiunt: quo per mentis desiderium erecti vicinius ad deum accedūt. Tunc enim primum miseriam suam incipiunt perfecte cognoscere: cum dei presentis cęperint in corde sentire. hinc est q̄ abraam qui colloquutus his diuine gratias meruit: puluerem se esse et cinerem memorat dicens. Loquar ad dominum cum sim puluis et cinis. hinc iacob postq̄ dominus vidit nemo femoris einarescēte vno pede claudicauit. Quia pfecto debiles se esse et infirmos reputant: qui se ad videndum deum per studium sanctę contemplationis leuant. Qui dum spem suam in carne ponere desinunt: quasi vnius cruris vires amittunt. Eoq̄ assuescunt celesti dumtaxat desiderio int̄i quosenserint se a spe rerum temporalium debilitari. Et quasi neruum non habent in femore: dum non confidunt in carnali generatione. Omnia que sub celo sunt vanitatē estimant: et cum presentis vite miseris plenos se esse et obditos circumquaq̄ conspiciunt: quasi de profundis ad deum clamant Magna profunditas vite mortalis: in qua nihil est certum/nihil vitale: nihil tutum: nihil trāquillum. Magna inq̄ profunditas in qua pctōr obuiat impi⁹ immergitur iustus turbatur. Ideo namq̄ clamat et dicit. (De profundis clamauit ad te domine). In quo notandum: quia non ait clamo: sed clamaui. habes in hoc perseuerat̄ie documētum: vt si primo non exaudiris: ab oratione non deficias immo precibus et clamori insistas. Vult deus rogari: vult cogi: vult quadam importunitate vinci. Ideo tibi dicit. Regnum dei vim patitur: et violenti rapiunt illud. Esto ergo sedulus in oratione: esto in precibus importunus: casue ne ab oratione deficias. Si dissimulat audire quem rogas: esto raptor vt regnum celorum accipias: esto violentus vt vim etiam ipsis inferas celis. Quid hac rapina locupletius: quid hac gloriose violentia? Bona violentia qua deus non offenditur sed placatur: proximus non leditur: sed iuuatur: peccatum minuitur non multiplicatur,

Señ. i.
Señ. xx.

Spem in carne ponere nō debemus.

Ofo dy esse p̄ seuerans.
Matth. xi.

Violentia est celis inferēda

h. i.

Expianatio diui Gregorij

Bona inquam violentia qua non queritur lucrum cito perituum: sed regnum acquiritur sine fine mansurum. *W*iscant qui res alienas diuino postposito timore diripiunt et rapinis pauperum magis peccata cumulare q̄ lucra auferre non cessant aliquid rapere: quo et veras sibi vendicet diuitias: et gloriam laudis perpetue acquirant: ne in hoc quoq; stulticie arguantur: si cum possint preciosa et eterna diripere: vilia quoq; et transitoria videantur auferre. Inferant et ipsi celis violentiam: et regnum celorum quaedam orationis vi rapiant. Sint in precibus importuni: vt et longo clamoris vsu dicere possint (*De profundis clamaui ad te domine: domine exaudi vocem meam.*) Nominis venerandi reperitio precandi adauget effectum. Mouetur enim desiderium si nomen quod diligitur replicatur: videtur hic qui loquitur quendam exauditionis causam pretendere: cum se insinuat clamasse: vt quasi iure debeat exaudiri: qui dudum institit clamori. hanc et apostoli causam dño dedisse leguntur: cum chananea rogante dixerunt. *M*itte eā quia clamat post nos. Ideo namq; dño exaudiri meruit: quia prima dñi respōsione repulsa clamare nequa q̄ cessauit. fide quippe et dilectione accensa clamor e nō antea desistit: q̄ optatam sibi salutem acquisiuit.

Mat. xv.

Fiant aures tue intendētes: in vocē deprecationis mee.

*A*scendens iste maius aliquid rogare aggreditur: et in ipsa etiam sua oratione ascendit: cum hoc adeo expostulat vt quasi quodam modo aures inclinans orationi sue deus intendat: ne forte sit mora in exauditione: si longe sint aures ab oratione. Videtur enim quendam diuine miserationis: precipuum precari affectum: cum rogat eum quodammodo ad audiendum affectari: vt cum vocē velit audire supplicantis: opus non differat exercere miserationis humane in hoc sequens locutionis modum: quasi huiusmodi deus affectione indigeat: quem non effugiat cogitatio: non later voluntas: dum ei nec intentio silet: nec desiderium tacet. Nam dum potens quilibet supplicentem alia

In. vii. psal. pñiales Fo. lviij.

quem audire negligit: quasi primo aditu repulsus exaudiri qui supplicat diffidit. Si vero qui rogatur primo libenter audire ceperit: et alijs postpositis negocijs verbis solimodo rogantis intendere: cōtinuo ille qui rogaturus aduenit quandam concipit impetrandi fiduciam: et ipsa quodammodo spe animatus: suam liberius proloquitur causam. Magnam quippe bone voluntatis sue dominus illi dedit iudicium: cum loquenti se prebuit incunctanter intentum. Sic et nos cum dari nobis veniam a deo querimus: et celestis gratie vitalia dono conferri: si nobis deum presentem aliquibus suauitatis et dulcedinis sue senserimus iudicij: ad ipsius desiderium studiosius amamur super his quod cupimus adipiscēdis aliquatenus certiores effecti: cum ille quē a sa nostra desiderat: desiderantibus nobis per misericordiam appropinquat. Ascendēs igitur iste qui ad illius incorruptibilis celsitudinem mentem leuare proposuit: aures dei deprecationi sue intentas deposcit: vt quia oratio sua ad deum perfecte studium intentionis dirigitur circa eum quem rogat velociter exaudiat. Ascendenti autem et proecto viro: a domino per prophetam dicitur. Adhuc loquente te dicam: ecce assum. Inter orationem et deprecationem hoc interest: quia oratio pro virtute perseverantie: deprecatio vero fit pro peccatorum impunitate. Ideo qui ad celsitudinis arcē ascendere contendit. Dicit. (siant aures tue intendentes: in vocem deprecationis mee). Deprecatur enim deum vt peccatorum suorum obliuiscatur vt pater esse velit non iudex. Ideoq; subiunxit dicens.

Si iniquitates obseruaueris dñe: dñe quis sustinebit.

¶ Nomē repetit vt affectū excitet Iniquitatē de^o obseruaret: si peccatorū veniā negaret. Si solū mō ostēderet seueritatem: non adhiberet pietatem. Quod si faceret nemo eterne gloriā felicitatis expectaret: nemo ad patiendum vsq; si exanis penam sufficeret. Oēs ei peccauerūt (vt ait aply). Et egēt gra dei. Uez q; pñiterib^o ex corde ignoscit: et peccatōre
b. ij.

Explanatio diui gregozij

Isaie. xliiij.

Confessio est
et peccati et
laudis.

heb. ix. d.

i. Joh. ij.
ps. cix.

Lu. vi.

conuerso omnium iniquitatum eius obliuiscitur. Quis iam de misericordia dubitet. Quis iam de uenia desperet? hec et ei per prophetam dñs pollicetur dicens. Ego sũ ego sũ q̄ deo ut nebula iniquitates tuas: ut iustificeris. Attẽde quã liter peccati confessio peccata obliteret: que iustificatũ iniquũ: tollit a deo memorias peccatorum. Cõfiteamur ut deleatur nostra pct.ã: nec post confessionẽ ad ea reuertamur: sed iuxta aplm in anteriora nos extendentes: q̄ retro sunt obliuiscamur: nos gestamus reuerti in egyptum: aut sedere super ollas carniũ: nec sinus concupiscentis malozũ: nec idola mentis ueneremur: nec deũ tentemus: nec in deserto mundi huius murmuremus. Cõfiteamur de preteritis peccatis nos accusantes: cõfiteamur de peccatorum indulgentia deũ laudantes. Est n.ãq; cõfessio peccati: et confessio laudis. Si enim confessio laudis non esset: saluator noster nequaquã dixisset. Cõfiteor tibi pater celi et terre. Nam quomodo peccatum cõfiteretur: q̄ peccatũ nõ fecit? precedat itaq; cõfessio. ut laudatio sequatur: sicut scriptum est. Rectos decet laudatio: habemus enim pontificem qui possit cõpati infirmitatibus nr̄is: de quo et aperte sequitur.

Quia apud te ppiciatio ẽ: et ppt legem tuã sustinui te dñe.

Quis est ppiciatio nisi xps iesus q̄ se obtulit sacrificium deo ut nos redimeret ab omni iniquitate mundaret sibi populũ acceptabilẽ sectatorẽ bonozũ operũ deniq; paulo ante Ite est ppiciatio pro peccatis nostris. Qui est apud deũ: q̄ sedet ad dexteram dei. sicut dicit propheta. Dixit dominus domino meo: sede a dextris meis. Donec ponam inimicos tuos: scabellum pedum tuorum. Aplus quoq; prohibet: q̄ ad dexteram patris sedens pro nobis interpellat. (Et propter legẽ tuã sustinui te dñe) Lex dei misericordia est: qua peccatibus uenit: contulit reuertentibus eterne uite aditũ patefecit. hanc legem pro crucifixoribus suis patrem exorans christus impleuit: hanc nobis tenendam uerus magister indixit. Sit enim. Diligite inimicos uestros: bene facite hijs qui uos oderunt: et orate pro persequentibus et calumnantibus uos: ut sitis filij patris uestri qui in celis est

In. vij. psal. pñia. Fo. lviij.

In quo pfecto ostendit: quia filij dei aliter esse non possu-
mus: nisi mie legem seruantes inimicos diligamus. hanc
etiam nobis paulus tenendā insinuat: cum ait. fratres. et
si preoccupatus fuerit homo: in aliquo delicto: vos qui spi-
rituales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis con-
siderās teipsum: ne et tu tenteris. Alter alteri⁹ onera por-
tate: et sic adimplebitis legem christi. Quis autem portat
alterius onera: nisi qui charitatem habet? Qui enim vera-
citer diligit: lesus non ledit: contumelijs vicem non reddit
detrahentibus sibi non detrahit: qui eum oderunt inō odit
Scriptum. namq; est. Charitas patiens est benigna est.
Patiens quidem vt aliena mala toleret: benigna vero vt
iplos etiam quos portat amet. Qui ergo illata mala equa-
nimitur tolerat: quasi infirmi fratris onera portat. hec est
lex misericordie per quam ppetuam euadere damnationem
cōfidimus: per quā etiā saluatorē dominum nostrū iesum
xpm expectamus. Qui et si (vt supra dictū est) iniquitates
obseruaret: nemo sustinere sufficeret. Sustinem⁹ aut eum
ppter legē suā: q̄ peccātib; in nos idcirco dimittim⁹: vt
peccatorū nostrorū ab eo veniā percipiamus. hinc nāq; p se
metipsam ieritas ait. Dimittite et dimittetur vobis.

sūt del esse
nō possunt q̄
inimicos nos
diligunt
Gal. vi. 2.

i. Cor. xij.
Charitas est
patiens et bec
nigna

Luce. ix. f.

Sustinuit aia mea in verbo ei⁹ sperauit aia mea in dño.

Uide perfecte charitatis ordinem. Ascendens iste et in
amore diuino proficiens qui fide et dilectione introitus ar-
cendit/ desiderio ad eterna erigitur. Spe ad summa leua-
tur: proximorum non negligit curam: non proponit salu-
tem: ad eos inter ipsa diuine gaudia contemplationis cō-
uertitur: vt et gradibus eisdem ad deum accedant hortas-
tur/ eis nimirum exemplum se proponens: vt si infirmita-
te aliqua impediat a desiderio proficiens: iam et pue-
nientis p̄moneantur exemplo. Ideoq; ait. Sustinuit ani-
ma mea in verbo. Nolite diffidere nolite dubitare: ponite
corda vestra in virtute eius: quia sustinuit anima mea in
verbo ei⁹. Qui manet in verbo: nō fraudatur a regno. Ali-
ter namq; fructum facere non possumus: nisi in eo manea-
t. iij.

Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij.

mus. Ideoq[ue] ait. Vanete in me ⁊ ego in vobis. Ubi enim manendum nisi in ipso? Deficient domus: palacia corrūde: destruentur ciuitates: ab ymis sedibus turres euellentur. Postremo celum et terra transibunt. verbum autem domini manet in eternum: maneamus ergo in eo qui manet in eternum. Non sequamur vanitatem deserentes veritatem: nec contristemur sicut ceteri qui spem non habent. Sed sustineamus eum. Et si moram fecerit expectemus ne contingat nobis quod per prophetam dicitur. Ne his qui perdidērunt sustentationem vide et subditur. (Sperauit anima mea in domino) Quicūq[ue] mundane aduersitatis fract[us] molestiis: dyabolice tentationis infestatione deiectus: a spe celestium promissionum deciderit / sustentationem quam prius habuerat mercedē amittit. Qui vero sustinebit magnā reportabit remunerationem. Fidelis enim dominus in omnibus v[er]is suis. Promisit in hac vita penitentibus veniam manifestum est ergo quis sicut confidentibus remissionem tribuit peccatorum: ita a spe non decidētib[us] dabit regnum celorum. Ideo qui in verbo eius sustinuit: in domino sperare se dicit. Sicut enim maledictus homo q[ui] confidit in homine: ita et beatus cuius est nomen d[omi]ni spes eius: et non resperit in vanitates ⁊ insanias falsas.

Ac custodia matutina vsq[ue] ad noctem: speret israel in d[omi]no.

(Si ad litteram hoc accipiamus: dehortari nos potius q[ui] monere videtur. Quis enim tam pusillanimis vna tantum die speret in domino? Ubi iam erit illa pauli sententia qua ait. Si autem quod non videmus speramus: per patientiam expectamus: q[ui] parua vnus diei patientia: et q[ui] breuis expectatio. Sed vt hunc locum melius intelligamus ad v[er]s[us] primi psalmi titulum curramus. Intitulatur enim pro assumptione matutina. Que est assumptio matutina: nisi resurrectio deo mane facta? Ibi nempe et custodia facta fuit ad hoc vsq[ue] pr[es]umptente iudaea cecitate perfidie: vt quem viderant mortuum crediderant non resurrecturum. Et ne eum discipuli nocte raperent

Eccl. ij. c.

Ps. cxliij.

*1 Peter. xij. a
Ps. xxxij.*

Rom. viij.

In. vij. psal. pniales. Fo. lix.

rent non resurrecturum. Et ne cum discipuli nocte raperent: custodibus sepulchrum munierunt. Alia translatio habet a vigilia matutina: per quod apertius ipsa domini resurrectio exprimitur. Qui enim dormiuit morte: vigilauit in resurrectione. Ideoq; dicit. Ego dormiui et sopotatus sum et resurrexi. Et iterum. Vigilauit et factus sum sicut passer solitarius in te cto. Hec itaq; resurrectio spei nostre fundamentum est: quia illuc nos peruenturos speramus: quo caput nostrum precessisse cognoscimus. Multos enim ante hanc resurrectionem legimus resuscitados: et tamen dicit apostolus: quia primitie dormientium christus. Johannes quoq; primogenitum mortuorum eius nominat. Quotq; et enim ante eum resurrexerunt: iterum mortui sunt: christus verore surgens a mortuis: iam non moritur. Christi ergo resurrectio spei nostre fundamentum est: quia in illa vita resurrecturos nos credimus: in qua nos cum eo victuros sine fine speramus. Nec debet iam homo de resurrectionis veritate ambigere: cum sciat verum hominem christum a mortuis resurrexisse. Ad hoc enim mortuus est vt videremus: accepit a nobis vt offerret pro nobis. Moriendo itaq; mortem destruxit: resurgendo vite aditum nobis patefecit. hinc te aduentum quippe eius vite via omnibus ignota fuerat: tendentibus cunctis ad mortem: et ad inferos descendens: etiam electis: donec ille veniret qui et impios ad iustificationem: et mortuos vocaret ad vitam: veram fidem astruens mortis et resurrectionis sue indicijs: et doctrine noue nos formans institutis: per que nimirum et mortem possemus euadere: et in nouitate vite per adiunctam spei rursus sancti gratiam ambulare. Possumus quoq; per custodiam matutinam ipsa fidei nostre rudimenta accipere: vt a tempore accepti baptismatis: post illustrationem gratie salutaris: intentionem suam vniuersisq; ad deum dirigat. et spem suam in eo singulariter ponat. Quasi enim matutinam lucem recipit anima: cum tenebris infidelitatis expulsa: et ytiotum deterfa caligine: et emundatis peccatorum maculis p lauacri regenerationis paulatim incipit de

ps. iij.
ps. c.

Christus est primitie dormientium.
Ro. vi. b.

ps. xv.

Custodia matutina p quo accipitur.

h. iij.

Explanatio diui Gregorij.

agnoscere: et in lumine iocundari cognitionis diuine. Est et lumen cognitio dei: de qua scriptum est illuminate vobis lumen cognitionis. Magnum lumen quod tenebras cordis euacuat: mentis oculos purgat: animos erigit: corda accendit edocet semitas iustitie: desiderium virtutis adauget. Magnum lumen per quod vitamus offendicula: precipitia precauemus: euadimus pericula: pertransimus laqueos: non timemus prospera: sustinemus aduersa: respiciamus errorem: sequimur veritatem. Quis non desideret hoc illuminari lumine? Quis non hoc fulgore illustrari exoptet? Hic est quod propheta nos admonet dicens. Accedit ad eum et illuminamini. Qui accedit per fidem illuminatur per cognitionem. Statim autem post illuminationem gratie spem sequi oportet. hoc enim monet qui dicit. (A custodia matutina usque ad noctem: speret israel in domino.) Que est hec custodia: minquid auri vel argenti: num moniliuz vel lapidum preciosorum: num vestium vel pecuniarum? Nonne hec sunt que mergunt hominem in inferitum? Sed est his multo preciosius: quod illuminatum custodiri oporteat. Dicit enim propheta. Iudicia domini vera iustificata in semet ipsis. Desiderabilis super aurum et lapidem preciosum multum. Denique de sapientia dictum est. Quia est preciosior cunctis opibus: et omnia que desiderantur huic non valent comparari. he sunt ergo diuitie quas custodire debet quod de nocte ad matutinum peruenit: multo preciosiores terrenis et temporalibus veriores: quas nec ignis exurere: nec timea comedere: nec predo potest auferre: hec etiam mihi videtur prophetam sensisse cum in precedentibus quereretur. In quo corrigit adolescentior viam suam: Nisi hoc sine discussione assereret videretur quod adiunctum magis ex precipitatione prolatum. Quod ex iudicio diffinitum. Et ut consiliis eius salubrius crederetur: quo propensiori meditatione examinatum videretur. Secutus namque adiunxit. In custodiendo sermones tuos. Conuersus autem ad deum ad interrogata respondet: ut diuine pietatis remedium crederetur quod esset inuentum: non presumptione humana: sed inspiratione diuina. hinc hieremias ait. Bonum est viro cum

ps. xxxij.

ps. xvij

Prover. iij. b.

ps. cxvij.

Treno. iij.

In. vij. psal. pniales. Fo. lx.

portauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius et tacebit. Iugum est uerbum dei mentis nostre collo impositum: ne alta ceruice aut nutibus procedamus oculorum nec de accepta qualibet gratia insemur: nec extollemus in altum cornu nostrum: nec aduersus deum iniquitatem loquamur. Sed in omnibus sicut dei ministros nosmetipsos exhibentes animas nostras humiliemus: et iuxta apostolum. Imitatores dei sicut filii charissimi existamus: portandum autem hoc iugum ab adolescentia uel iuuentutis ante nos congrua discipline correctione unusquisque preueniat: ne si post decurse iuuentutis annos iugum tulerit: suorum stimuletur rememoratione peccatorum: et erroris usi et peccandi consuetudine exagitetur: et nouis semper insurgentibus preliis: eos in seipso sentiat impugnationum multos: per quos quotidie aut victor existat: aut victus. Nam si ab ipsis adolescentie primordiis ceruicem uerbi iugo subderit: omnibus in seipso rite compositis in pace sedebit. Sedebit quidem anime carnem subiiciens. et de tribunali rationis quasi de iudiciaria sede omnibus internis motibus uelut quibusdam ciuibus edicta proponens. Sedebit inquam nullum metuens hostem: nullam sentiens impugnationem. Stare namque pugnantis est: sedere uero feriti. Sedebit quoque solitarius: id est ab omni carnalium desideriorum multo remotus. De hac solitudine Dauid dicit. Elongatus ui fugiens et mansi in solitudine. Neque enim rex potentissimus qui tot milibus populorum preerat: in solitudine habitabat. habitabat autem in solitudine cordis sui: in qua nullos hostium spiritualium impetus: nullos peruersarum cogitationum strepitus: nullos pateretur clamoris inquitumultus. Qui uero solitarius sedet: tacet: intelligens melius esse silere: quam loqui incante. hinc etenim scriptum est. homo sapiens tacebit usque ad tempus. Prius namque oportet discere quam docere. Ideo dictum est. Audi israel. Neque enim prius dixit loquere: sed audi. Sed prophete dictum est a domino. filii hominis sta super pedes tuos: et audiquecumque loquor ad te. Qui audit: tacet. Tacet ergo qui in lege dei meditatur die ac nocte: et audit quid loquatur in

Jugum portare debemus ab adolescentia.

Ephē. v. a

1117. 29

ps. lxxxij.

Dauid cū rex esset qualiter in solitudine manere potuit.

Ezc. ij. a.

1118. 300
1118. 300

Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij.

Ps. lxxliij.

eo dominus deus: qui loquitur pacem in eos qui conuertuntur ad cor. Restat ergo vt dicamus quid sit vsq[ue] ad nocte[m] sperandum in domino dicit. Quis dubitat nocte[m] esse diet[em]: sic ⁊ vnicuiq[ue] homini finis istius vite mors sua est. Po-
test quoq[ue] per nocte[m] intelligi illa extremi iudicij dies: que[m] propheta diem nominat tenebrarum ⁊ caliginis: in qua ad celeste regnum vocantur electi: vbi iam spes eorum termi-
nabitur: receptis omnibus que in hac vita sperauerit: ⁊ ad laudem dei cocumtibus sanctis. Sicut audiuimus: sic vidi-
mus: in ciuitate domini virtutum. Quod enim videt: quis quid sperat? Speramus ergo in hac vita: vt quod hic in spe concipimus: ibi in re habeamus.

Ps. xlvij.

Quia apud dominu[m] misericordia: et copiosa apud eum redemptio.

Comendat nobis dei charitatem: vt nos ad sperandum hortetur. Ex hoc enim vsq[ue] ad nocte[m] speramus: quia eius misericordem credimus: longanimum scimus vnde non incongrue per quendam sapientem dictum est. Tribularer: si no[n] scirem misericordias tuas domine. Tribulationi quippe cordis nostri remedium miserationis diuine occurrit: et contra diffidentie malum firmissime spei adhibet consolationem: promissionum diuinarum: certa nobis proponens exempla: quibus peccatum salutem se male asserit q[uam] perditionem. Quorundam quoq[ue] correctionem ad animum reducens: quos si a statu rectitudinis error subruit: conditoris tamen gratia in melius reformauit. Ecce grauium delictorum mole obrutus: et de meritorum qualitate diffusus: aspicio zacheam: intueor mariam: considero petrum: perpe-
dolatronem: in quib[us] miserationis diuine splendor apparuit: atq[ue] per eos sperem venie[m] peccatoribus dedit. he sue ineffimabilis miserationis dei diuinitate: humano quidem generi a seculis abscondite: nonissimis vero temporibus per mediatorem declarare. Que pro sui immensitate a deo incomprehensibiles sunt: vt in explanatione eorum manus torpeat:

Peccatorum exemplaria ad se conuertendum.

Misericordia dei est ineffabilis

In. vii. psal. pñiales. Fo. lxi.

faciant ingenia: eloquentie conticescant. Superant enim sensum: sermonem transcendunt: intellectum excedunt. Quis enim digne enarrare sufficiat quante misericordie fuit unigenitum dei filium de sinu patris ad publicum nostrum descendere: carnem mortalem assumere: irrisiones pro nobis: vincula: flagella: crucem mortemque tolerare. Quis cogitare valeat quante fuerit gratie quem perditam quere: quesitam inuenire: inuentam in humeris portare. Quis exponere queat quantefuerit miseratiois sacratissima preciosi sanguinis effusione genus humanum redimere: et sacrosanctum viuifici corporis: et sanguinis sui mysterium mēbris suis tribuere: cuius perceptione corpus suum quod est ecclesia pascitur: et potatur: abluitur: et sanctificatur. Ideo et plenitudo temporis tempus gratie nominatur: in quo iuxta pauli vocem. Apparuit gratia saluatoris nostri dei omnibus hominibus erudiens nos: vt abnegantes impietates et secularia desideria: sobrie et iuste et pie viuamus in hoc seculo. Et iterum: Apparuit benignitas et humanitas saluatoris nostri non ex operibus iustitie que fecimus nos: sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Hinc per zachariam prophetam dicitur. In die illa erit fons patens domus dauid inhabitantibus hierusalem in ablutione peccatorum et menstruate. Quis est iste fons nisi unigenitus dei filius: de quo per prophetam de eo dicit. Apud te est fons vite. Qui nimirum tunc patens extitit: quando in mundi uisibilis apparetur p liberatione nostra carnem suscepit. Qui etiam domus dauid dictus est: quia ex semine dauid secundum carnem natus est. Hierusalem uero uisio pacis interpretatur: hi ergo hierusalem inhabitant: qui ad amorem celestium mentem leuant. Peccator uero et menstruata est uel is qui delinquit in opera: uel mens que labitur in praua cognitione. Menstruata namque mulier ita in seipsa polluitur: vt aliena carne maxime tangatur. Quasi ergo menstruata illa est anima: que et si prauo operis in effectum non ducit: in immundam tñ cogitat: omni dilectione uersat. Quasi igitur iam patet nobis fons uite redemptor noster: toto hunc pectore hauriamus: vt extinguere sitim carnalium desideriorum ualeamus. Lauemus in eo maculas crinum notas

Títum. ij. e.

Títum. iij
zach. xij.

filius dei dicitur fons patens. ps. xxxv

Explanatio diuini Gregorij.

disnamus carnalium cogitationum. Et qui fontem miseris cordie si clausus esset querere debuimus saltē apertū. et patientē nō negligamus. Sperandum namq; nobis est: quia ibi penitentie nostre locus nō deerit: vbi innumerabilium hoim cōpūctio locū inuenit. Ad hoc ei patz vt lauet: ad hoc finit vt letificet: ad hoc redundat vt purget. Nam subdit.

Et ipse redimet israel: ex omnibus iniquitatibus eius

Restat igitur vt israel efficiamur: et omnem transcendentes creaturam: in eum qui omnia creauit mentis aciem dirigamus. Disponamus ascensiones in corde nostro et per eas ad conditorem angelorū puro et simplici intellectu ascendamus. Quid enim tam suauē et tam iocundum: q̄ mentis oculis et cordis desiderio contemplari deum: atq; ei⁹ suauissimam degustare dulcedinem: dulcissimamq; sentire suauitatem? Ad est nobis gloria redemptoris nostri: que nos a terrenis ad celestia erigat: oculos cordis nostri ad videndum solem iusticie aperiat: ac per hoc ex omnibus nos iniquitatibus nostris redimat. Qui viuit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Prologus septimi psalmi penitentialis.

De psalmi centesimi quadragiesimi secūdi titulo iurata quod pietas diuina cōtulerit: locuturus prius vobis modos aperire prophetie: quatenus dum ei⁹ diuersitas ostenditur: eius intelligentia facilius acquiratur. Sciendū namq; est: quia prophetia tribus modis fit: videlicet verbis/factis/somnijs. Quicumq; enim propheta futura innotuit: aut verbis: aut factis: aut somnijs prophetauit. Verbis nāq; futura predixit Esaias cū ait. Ecce virgo concipiet et pariet filiū et vocabitur nomen eius emmanuel. Somnijs vero nabuchodoso: futura preuidit q̄ spiritu sancto daniel replet⁹ enodauit. factis abraham futura nūciauit.

Prophetia
tripliciter fit.
Esa. vij

In. vii. psal. pñiales. Fo. lxiij

quando vnicum filium suum ad sacrificia obtulit. Quē nimirum quē in hoc opere designat: nisi eum qui proprio filio suo non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit illis. Ipsa enim antiquorum patrum gesta nobis prophetie sunt qui dum aliud agunt et aliud inuunt: occulta nobis quasi per operis linguam producit. Quod hoc in loco euidenter ostenditur cum absalon facta ad memoriam reducantur. Absalon namq; patrem persequēs ad hoc vsq; liuore ferilis prorupit inuidie: vt in seipso destrueret iura nature. Quem enim naturaliter amare debuerat vt patrem: eum inhumane persequēbatur vt hostem Absalon autem pax patris interpretatur: nō vt ei pax vlla cū patre fuerit: s; qz quante pacis et patientie extitit in eius peruersitate pater ostendit. Quis autem per absalon nisi iudaicus populus quis vero per dauid nisi redemptor: noster signatur: hinc namq; per prophetam veritas alit. Filij alieni mentis sunt mihi: filij alieni inueterati sunt. Deniq; ipse est filius senior: qui a dolescentioris inuentioni inuidens et saluti: domū rennuit intrare ecclesie. Qui profecto canticum non cātat leticie nec concinentum admiscetur choris et annulo carens fidei nec stola immortalitatis induitur: nec vituli saginati alimento satiat. Qui etiam hedum querit: quis agnum qui tollit peccata mundi non sequitur: et ideo inter hedos in iudicio statuitur: nec ad cenam nuptiarum eius vocabitur: patrem ergo Absalon persecutus est: quia iudaicus populus dum monita salutis respuit: in propria venietem dei filium recipere recusauit. In tātum vesanie sue extendere conatus est rabiem: vt suum occidere presumeret creatorem. In quo nimirum facto patientia christi declarata est: qui non solum eis malum pro malo reddidit verū etiam ad mortem ductus pro eis orauit dicēs. Pater ignosce illis: quis nesciunt quid faciunt: Unde et Apostolus admonet dicens. Christus pro nobis passus est relinquēs nobis: exemplum: vt sequamur vestigia eius. Qui peccatum non fecit: nec inuentus est dolus in ore eius. Qui cum malediceretur non maledicebat: cum pateretur: nō comminabatur. Orat autem caput in hoc psalmo pro membris christus pro ecclesia: virtus pro infirmitate. Orat quippe vt non seure iudicētur sed misericorditer exaudiatur. Perse

Roma. viij. f. ij. Regū. xxiij

Absalō interpretatur pax patris: et populum iudaicum significat ps. lxiij.

Luce. xxiij. c. i. Pe. ij.

Explanatio diui Gregorij

quitur etiā hoc tēpore scismaticus corp⁹ christi: impugnat hereticus ecclesiā: unitatem infidelis perturbat. Sed clamat ad deum ecclesiā: capiti suo christo in unitate spiritus coniuncta. Que ⁊ si omni tēpore ad deum clamat precipue tñ in tribulatione se ad orandum excitat: vnde ⁊ dicit. In die tribulationis mee clamaui ad te ⁊ videam⁹ qd dicat

Explanatio septimi psal- mi penitentialis.

Domine exaudi oratio
nē meā auribus p̄cipe
obsecrationē meā: in verita-
te tua exaudi me i tua iusticia

¶ Sācta vniuersalis ecclesiā secundum digniorem partē sui in spe celestium premiorum roborata: sicut in electis habet quod cōseruari desideret ita in infirmis iuuente quod sibi dimitti exoret sciēs omnes diuino egere auxilio: quōs infelicitā vite conditio angustat: cum ⁊ iustus inter pericula securus esse non valeat: et peccantem non nisi sola gratia diuine miserationis absoluat. Utrobique ergo p̄uidē vtrōbiq; suspecta: ⁊ pro currentibus orat vt perueniant et pro regressis obsecrat vt currant. Inter orationes autem ⁊ obsecrationē hoc inter est: q̄ oꝛo pro p̄seuerantia virtutū ⁊ obsecratio vero fit pro indulgentia peccatorum. Orat et ⁊ so caput vel ecclesiā: vt et bene operantes in iusticia robo- rentur in eo vero quod sit. (auribus p̄cipe obsecrationem meā) delinquētū designat debilitatem: qui ad similitudinem egrotantium quadam omnipotentis medici indigent cōdescensione / cum se non valeat ad eū peccator leuare. Vt aurib⁹ p̄cipe id est obsecrationib⁹ intende. hoc nāq; per p̄phetā pollicet̄ dicens. Cōuertimini ad me. ⁊ ego reuertar ad vos. Uñ ⁊ subditur (In veritate tua) In hoc ei vera ap-

Oꝛo. et obse-
cratio differē-
tiam habent.

Esaie. xlv.

In. vij. psal. pñiales. F. Ixij.

paret promissio: q̄ cōuerso tribuitur remissio pctōis: iux-
ta quod scriptum est. Iustificeris in sermonibus tuis ⁊ vni-
cas cū iudicaris. (Exaudi me in tua iusticia). Qui gloriatur
in se nō exauditt. Non exaudiant illi q̄ ignorātes dei iusti-
ciā ⁊ suā volētes statuere: iusticie dei nō sūt subiecti. Deniq̄
phariseus iusticiā suā in tēplo statuere voluit: ⁊ ideo a dño
reprobatus fuit. Glorietur ergo in iusticia dei si exaudiri
querimus: vt nos cum propheta dicere possimus. Exaudi
me in tua iusticia. Quis autē gloriat in iusticia dei nisi q̄ ni-
hil boni suis meritis tribuit ⁊ iusti esse q̄cqd̄ aduersi toles-
rat sentit? Gloriabatur paulus in infirmitatibus suis: nihil
boni non accepti se habere testabatur humilitatis nobis
exēpla proponēs vt qui gloriat in dño gloriatur.

ps. l.

i. Cor. i. d.

Et nō intres in iudiciū cū ser- uo tuo: q̄ nō iustificabit in cō- spectu tuo oīs viuens.

¶ Qui cōtra conditoris flagella murmurat: quasi cum eo
in iudiciū intrat. Dei namq̄ accusat iudiciū qui se esti-
mat iniuste percussum. Et quasi cum deo in iudicio conten-
dit: qui inter flagella innocentem se ostendit. hinc etenim
dominus ad beatum Job loquitur dicens. Nunquid qui
contendit cum deo tam facile conquiescit? Utriq̄ qui arg uit
deum: contendit cum deo: debet respondere illi. Tunc bea-
tus Job quasi deum arguit: cum de percussione sua an fue-
rit iusta dubitauit. Nullius quippe delicti sibi conscius: in-
iuste se percussum credidit: quia merita sibi auferi ex per-
cussione nesciuit. Sed qui multa de operatione sua locut⁹
audita scōrū vita tacuit: q̄si cū deo cōtēdens facile cōquie-
uit. Vel certe ille cuz deo in iudicio ingredit: q̄ cū orauerit
murmurat si non exauditur. Quibus dñ. An vultis meū
in iudicio cōtēdere. Quasi et iudicio cōtēdebāt: q̄ dicebāt.
Quare tetinauimus? ⁊ non asperisti? humiliuimus alas
nostras et nescisti? Si quidem stultus est ab ofone deficere
si deus differat cum rogatur exaudire. Et iniquum argue

Murmurato
res dicuntur
itrare in iudi-
cium cū deo.
Job. xxxix.

Hiere. ii. f.
Esai. lviij.

Explanatio diui Gregorij

**Dñs irat⁹ se
pe concedit i
patientibus
quod petunt.**

re conditorem: si effectus non sequitur orationem: presertim cum quid oremus sicut oportet nesciamus. Nonnulli quippe impatientibus dominus quod petebant sepe concessit iratus: sic econtra apostolo negauit propitius dedit enim regem petentibus secundum desideria cordis eorum: dedit etiam postulati dyabolo: ut iob simplicem et rectum et mentem deum tentaret. Malignos spūs exaudiunt: et i potcorum gregem demonum concessit legionem intrare. Non igitur pro magno quis habeat si fuerit exauditus: cuius aliquid petat quod non impetrare plus prosit. Quod si postulata non obtinet non se abijciat: aut de diuina erga se miseratione desperet: cum forte ea peteret quibus acceptis vel affligat atrocius: vel inutilius prosperetur. Scriptum quippe est. Auersio paruulorum interficiet eos: et prosperitas stultorum perdet eos. (Quia non iustificabit in conspectu tuo omnis uiuens). Scio multos in conspectu hominum iustos uideri: et ad spem celestium promissorum euectos innocēter in mundo uiuere: qui et si non delinquant in opere labuntur tamen aliquando uana aut peruersa cogitatione. Cuius enim mentē cogitationes uane non lamiant cuius cor tētationes non uerant: cuius animum desideria carnis non turbant? Non ergo in cōspectu dei iustificatur qui corde delinquit quod intuetur deus.

Prover. i.

**Quia psecutus est inimic⁹ aias
meā. hūiliavit i fra bitā meā**

**Dyabol⁹ est
generis hu-
mani inimic⁹
Math. xiiij. d
i. pe. v. c.**

Quis sit generis humani inimic⁹: ostendit qui parabolas iam zizaniorum exponens ait. Inimicus uester dyabolus est. Et apostolus petrus ait. Inimicus uidetur dyabolus tanquā leo rugiens circuit querens quē deuoret. Ipse enim est qui animas persequitur: qui mortem inferre perpetua molitur. Ipse est inquam qui incautos decipit: et in uia huius uite gradientibus laqueos tendit. Ideo propheta ait. In uia hac qua ambulabam absconderunt laqueus mei. Rursam de eo scriptum est. Abscondita est in terra pedica eius. et decipula illius super semitas. Dum enim humane salutis inuidens perdere innocētem appetit: prius ei

**psal. cxxxix.
Job. xviij. b.**

...

In. vij. psal. pñtales. f. lxxij

aliquid quod libeat ostendit. Quod dum appetere incautus nitiſt occulto peccati mucrone transuerberatur. Quasi ergo in terra pedica absconditur dum in terrenis com- modis peccatum occultatur. Decipula quoq; ab antiquo hoste super semitam ponitur: cum in actione huius mundi quam mens appetit: peccati: laqueus paratur. Ita namq; in terra decipula ponitur: vt exposita esca ipsa nõ videatur. Sic nimirum sic antiquus hostis dum subuere aliquẽ cupit quasi escam in muscipula: lucrum in culpa ponit.

Ad quod dum auaritia amore viator inhiat: ex improbiſo eum peccati laqueus suffocat. Quis huius hostis versutias non metuat: qui tãto est perniciosior quanto occultior. Non enim que extra nos sunt auferre nititur: sed diripere thesauros interiores conatur. Nulla sibi temporalium honorum cupiditas: nulla diuitiarum ambitio: nulli dignitatis desideriu: sola interiora appetit: solas virtutes diripit: solã animã occidit. Quod si aliquãdo etiã exteriora tetigerit: nõ ea auferit vt habeat: sed vt ea auferendo animã evertat. Nouimus quõ multos quotidie fraudibus suis occupet quõ vestimẽtis gratie expoliet: deceptos virtutum priuet ornatu: diuitijs opum defraudet: linoribus infuscet tentationum: vulneribus peccatorum transfigat. hec est namq; peruersitatis eius intentio: vt omnib; noceat: omnes deuſciat. Deniq; quos in vijs dei ambulantes viderit: et in proposito iusticie cognouerit fortiores: eos graui⁹ psequitur: a statu rectitudinis subuere conat. Ideoq; ait. (Persecut⁹ est inimicus animã meam. humiliãuit in terra vitam meã) Grauis persecutio Qui ceperã amore celeſtium terrena relin- quere: et contẽptis diuitijs secularibus in celis conuersari: iam impulsione dyabolica cogor summa et eterna despi- cere: et de mudi huius prouidentia incerta cogitare. Terrenarũ rerũ curis aggrauor: carnaliũ voluptatũ captus illecebris: ad ima deducor. Deprimet enĩ terrena inhabita- tio sensum multa cogitatẽ (humiliãuit in terra vitam meã). Qui contẽptis celeſtibus ad ima solũmodo appetẽda de- ducitur: ei⁹ vita in terra humiliatur. Unde fit vt eo morti fiat proximus quo a deo factus est per dissimilitudinẽ lon- ginquã. hinc nãq; apostolus ait. Qui volunt diuites fieri

Diabolus so-
la interiora ap-
petit.

i. Thl. vi.

Dumē velle incidit in tērationē ⁊ in laqueū dyaboli: et desideria multa fieri piculosū ⁊ inutilia: q̄ mergit hoies in interitū. Unde ⁊ apte subditur.

Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij

Collocauit me in obscuris sicut mortuos seculi et anxiatus est super me sp[iritus] meus: in me turbatum est cor meum.

Quid infelicius viuebā olim deo: mortuus seculo: nunc e contrario mortuus deo mundo viuo. Quid est enim peccatum nisi mors: hinc etenim scriptum est. Non est in morte qui memot sit tui. Et iterum. Intrauit mors per fenestras nostras. Mors namq[ue] est que animam a deo separat: sensuum interiorum intercludit officia: diuinam deturpat unaginem lucis adimit claritatem. Deniq[ue] qui in xpo moritur: in sepulchro conscientie tumulat[ur] concupiscentiarū in sitis: a conspectu dei proyiciatur: duricie operitur: lapide iniquitatis intus clauditur. De talibus scriptum est. Prodidit quasi ex adipe iniquitas eorū. hos tamē aliquando resuscitat iesus: ⁊ sublato in penitendinis lapide a tenebris ad lucem reuocat. Et cum pro eis eccl[esi]a intercesserit p[er] ministerium eos sacerdotum absoluit. Venit ipse ad monumentum. ad lachrymas eccl[esi]e cōmouet: iubet vt ad iusticiam refurgat qui pridem in iniquitate iacuerat. Tantum modo opus est vt per confessionem foras veniat: sentiat: cordis dolorem: timeat iudiciū dei: ab iniquitate recedat.

Habet etiā in hoc prophete documentum. Nam subditur (Anxiatus est super me spiritus meus: in me turbatum est cor meum) Penitentis viri spiritus anxiatur cum superna desiderans: carnis corruptione deprimitur. Cum eni terrene lapidis pōdere pregrauatus: sustoli ad altiora nititur: ipso suo conamine fatigatus lassatur. Sed eo enitius superiora desiderat: quo verius sarcinam agnoscit quam portat. Turbatur vero cor peccatoris in recordatiōe peccati: cūq[ue] p[ri]mū receperit seip[s]ū cognoscere: ⁊ q̄ longe a deo:

fo. lxxv.

In. vii. psal. pñiales fo. lrv.

recesserit cogitare. Nec vacat quod addidit: in me. Quasi enim extra se fuerat: qui spiritibus salubribus et eternis: de noxijs et temporalibus cogitabat: qui egritudinis sue molestias non sentiebat qui se videre cum secus esset putabat. Sed eo in se rediit: qui seipsum qualis fuerat recognouit. Scriptum namque est. Redite preuaricatores ad cor. Sed de filio prodigo narrauit dominus: quia cum distractis et profusis paternis bonis: vite celestis alimēto egeret in se reuersus sit. Non enim in se reuerteretur: nisi a se prius exisset. Ideoque pater eius ait. Hic filius meus mortuus fuerat et reuixit: perierat et inuenit. Si ergo a patre a quo per inobedientiam discesseras inueniri desideras: et deliciose in domo illius epulari: ad teipsum statim reuertere: et discussis actibus tuis vnde excideris recordare: vt eo magis mouearis ad penitentiam: quo incipies cognoscere quod amiseris: et perdere quod inuenieris. Sequitur.

Esa. xlii.

Peccator si a deo recipi desideret: ad se ipsum vt filius prodigus reuertit debet.

Memor fui dierum antiquorum meditatus suus in oibus operibus tuis: et in factis manuum tuarum meditabar.

¶ Felices antiqui dies: nihil tenebrarum / nihil caliginis preferentes. Quas diuinitatis illustrabat presentia / securitatis purgabat serenitas / leticie immensitas decorabat. Dies gaudiorum et luminis / dies virtutum et pacis / dies deliciarum et suauitatis. Quos non perturbabat meror / non infestabat angustia / non obumbrabat infirmitas. Hos dies in paradiso habuit aia antequam a statu rectitudinis per culpam caderet per uariationis: sed eosdem tunc infeliciter perdidit: cuius precepta conditoris seruare contempsit. Potest quoque intelligi per antiquos dies primorum parentum transgressio: per quam oculos eorum aptos testatur scriptura. Vel etiam illecebrata istius mundi prosperitas: fraudulenta qua etiam amenitate stultis arrides: cui maledicit iustus dicens. Peccat dies in quibus natus sum. Sicut etiam viri mundi huius prospera

Dies antiqui quod denotant.

Job. iii.

Explanatio diuini gregori

Job. liij.
Ecclia. xi. c.

Job. v.

ps. xxxix.

magis q̄ aduersa metuentes / i ipsi successibus suis seipso
discutiunt: et q̄ cito trāseat mundane felicitatis sum⁹ at
tendunt: reuoluentes quod scriptum est. In die malorum:
ne immemor sis bonorum. Si quem vero in mundo pro
sperari viderint. et in gloria diuitiarum suarum exultare:
non culmen dignitatis eius cōsiderant sed finem illius mē
te pertractant vt tanto obnixius vera bona considerent:
quanto apertius bona non esse que transeunt vident. Hinc
namq; Job dicit. Ego vidi stultus firma radice: et maledicti
pulchritudini eius statim. Qui enim in multitudine diuiti
arū suarū confidit: quasi in terra radicē firmavit. Sed vt
sanctus eius maledicit pulchritudini: cum illius derogat p
spertati. (Meditatus sum in omnibus operibus tuis). Qui
mundi huius diuitias fallaces esse agnouerit: et amore ce
lestium cōtēpserit terrena meditatatur in operibus bonis q̄
vita hac transeunte permaneant: et eterne vite p̄mia ferāt
Neq; enim tempore vtiliter viuatur: nisi ad comparandus
meritum quo in eternitate viuatur. Sequitur. (Et in factis
manuū tuarum meditabar). Loquitur propheta ad deum
Opera manuum tuarū sunt celi. Et alibi. Isti sunt celi qui
enarrant gloriam dei: qui opus manuū dei dicuntur: quia
diuinam in se non deformant imaginem: charismatum non
excludunt dona: animę speciem non demoliuntur. Qui ni
chil boni sibi totum gratie dei tribuūt: scientes se nihil ha
bere quod non acceperunt. Hoc enim operatus est in eis
qui vasa misericordie fecit eos qui illos ante mundi consti
tutionem in seipso elegit: vt in se non glorientur: nec altus
sapiant sed timeant: nec dicant in habundantia sua: nō mo
uebor in eternū. In his meditatatur q̄ de babilone reuerfur⁹
exēpla eorum sibi ad imitādū proponēs ne deceptus con
uersatione eorum qui terrena sapiunt in eadē q̄ dūmiferat
relabatur: et fiat deterior erroris cōfusio: si post acceptum
aratum cepit retro aspiceret: aut ad tolendam tunicam in
domū remeare. Eorū itaq; exemplo se ad bene operandū
excitat: cū eis absens corpore mente conuersatur. Sicut iam
ergo beatitudinis eterne quā receperūt aut recepturi sunt
attendit vt eo magis ad opus bonum animum: q̄ ceperūt
agnoscere quod egerunt: et sperare quod acceperunt.

In. vij. psal. pniales. f. lxvi.
Expādi manus meas ad te:
aīa mea sicut tra sine aq̄ tibi.

¶ Non sufficit bene velle nisi sequatur et facere. Ideo qui in operibus bonis meditatū se dixerat. et in meditatione laudis sanctorū immoratur: secutus adiunxit. Expādi manus ad te. hinc nāq; ppheta nos admonet dicens. Leues manus corda nostra cum manibus ad deum. Quid est manus ad deū expādere nisi operationes ad omnipotentē leuare? Deniq; ille manus suas contrahit: qui indigentibus nihil tribuit: qui vocē pauperis nō exaudit. hinc quidā sapiens admonet dicens. Non sit manus tua ad dandum contracta et ad accipiendū porrecta. Docuit ille manus expandere qui dixit. Date elemosynam: et ecce omnia munda sunt vobis. Et propheta testatur dicens. In die tribulationis mee deū exquisiui manib⁹ meis. Quid est enī manib⁹ deū exquirere nisi operibus sanctis saluatorē iuocare: nec octo se additum ē ad te. Q: sunt pleriq; qui in eo qđ bene agunt laudari ab hominibus appetunt. hī manus suas ad deum expādunt qui p opera sanctitatis non deū sed mundi gloriam querunt. De talibus dicit dominus. Amen dico vobis: receperunt mercedem suam. Expandamus ergo manus nostras ad deum: ne iusticiam nostram faciamus coram hominibus: nec cum fatuis virginibus lampades vacuas accipiamus: sed in vasis nostris oleū sumentes venienti sponso occurramus. vt dicere cum apostolo possimus. Gloria nostra hec est testimonium conscientie nostre (Anima mea sicut terra sine aqua tibi.) Hoc est ppter qđ magis timoratus quisq; se ad bene operandū excitat si se non ex tollit de meritis: si in se superbā hūane p̄sūptionis extinguat: si nihil se esse reputat: si virtutis incrementū a cōditore expectet: ideoq; ait. (Aīa mea sicut terra sine aq̄ tibi) q̄si enī terra sine aqua: est aīa sine gratia. Sicut enim terra q̄ umbre nō pfundit: nō vestitur herbis: non venustat floribus: non habundat messe: sic aīa gratia carens nō operitur virtutibus: non cogitat de celestibus: non insistit vtilibus. Ut riato namq; in pri⁹o parente libero arbitrio: iā nec velle

3. iij.

Tref. ij. e.

pauperibus non subueniēt es dicuntur manus cōtractas habere. Luce. xi. f. ps. lv.

Mat. vi.

ij. Cor. i.

Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij.

quidem bonum possumus: nisi illius gratia adiuiemur: a) pud quem gressus hominis diriguntur. Scriptum quippe est. Preparatur voluntas a domino. Et dominus discipulis ait. Non vos me elegistis sed ego elegi vos. Et apostolus. Deus est (inquit) qui operatur in vobis et velle et proficere: pro bona voluntate. Et iterum. Gratia dei saluati estis per fidem. Si ergo fidem sine gratia dei nemo habet: quia se facere fructum estimet sine adiutorio illius qui ait. Posui vos vt eatis et fructum afferatis: et fructus vester maneat. Quicumq[ue] enim plantet aut riget: incassum vox correptionis exterius perstrepit: nisi ille incrementum dederit: sine quo nihil possumus facere.

Jo. xv.
Coz. xij. a.
1. Pet. i.

Jo. xv. c

Velociter exaudi me domine defecit spiritus meus.

Non incongrue a quodam sapiente dictum est. Cupiditati ipsa celeritas tarda est: parum enim est desideranti iustificaciones dei vt exaudiat: nisi etiam velociter exaudiat. Addit etiam causam exaudiri debet: quasi instantem iam spiritum non habet: qui spem suam omnino in deo ponat. Dicendo enim defecit spiritus meus: pauperem spiritu se esse testatur: et de seipso non presumere: sed sacrificium deo spiritum contribulatum offerre. Agnoscit hoc etiam se ex gratia dei habere q[uod] humiliatus est: confidens se eius auxilio erigendum: cuius gratia se sentit elisum. Hinc namq[ue] propheta dominum exorans ait. Auferes spiritum eorum et deficient: et in puluerem suum reuertentur. Emitte spiritum tuum et creabuntur. Non enim receptaculum spiritus dei quisq[ue] efficitur: nisi spiritu suo primitus euacuetur. Nam nec requiescit spiritus dei nisi super humilem: et quietum et tremetem sermones dei. Deniq[ue] qui tremis defecit. Hinc propheta ait. Defecit in saluati suo anima mea. Nisi enim quis a semetipso deficiat: ad eum qui supra ipsum est non appropinquat. Hinc de regina saba scriptum est: q[uod] audita sapientia salomonis: et visis ministris domus eius non habebat ultra spiritum. Quia electorum ecclesia de gentibus congregata: cognita christi gratia et euangelice do-

ps. ciiij.

Spiritus dei
super quos re
quiescit
ps. xviij.

In. vij. psal. pñia. Fo. lxvij.

crine inuentis magistris: abiecto superbie spiritu: omnig
elationis fastu deposito: didicit de seipsa diffidere: et in res
gis sui misericordia magna sperare.

**Non auertas faciem tuam a
me: et similis ero descenden-
tibus in lacum.**

Solent domini irati ab his a quibus offensi sunt seruis
oculos auertere: et si quando illi pro gratia supplicauerint
in partem aliam faciem declinare. Et q̄ recto eos intuitu
conspicere nequeunt: animotū suoz motus in ipso corporis
habitu ostendit. Deus quoq; idem delinquentibus auerti-
tur: quia turpitudinē eorū sereno vultu intueri de dē ignat
Sed qui abiicit delinquentē cōuertitur ad penitentem: vo-
cat etiam auersos: donat peccata conuersis: hortat pigros
cōsolatur afflictos: docet studiosos: adiuuat dūcantes: cō-
firmat laborantes: exaudit corde clamātes. Ipse namq; p
prophetam dicit. Conuertimini ad me: et ego cōuertar ad
vos. Sed quia conuerti ad eum sine ipso nō possumus: quo-
tidie cum propheta clamemus (Ne auertas faciem tuam a me
et similis ero descendentibus in lacum.) Auertente domino
faciem peccator in lacum descendit: quis nisi illum de? mi-
sericorditer respexerit: post multa ppetrata scelera in des-
perationis foueam cadit. Nam et petrus amare fleuisset:
nisi eum dominus respexisset. Est enim penitentis vnū de
perfectis donis descendentibus a patre luminū. Nisi ergo
benigna dei misericordia mentē hominis illuminauerit:
impossibile est ei in nouā naturā mutari: cū scriptū sit. Nō
potest homo in se facere quicq̄: nisi datū fuerit de super. Et
apostolus fiduciaz inquit talem habemus p christū ad deli-
non q̄ sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex
nobis: s; sufficiētia nostra ex deo est. Si ergo nec cogitare
aliquid a nobis sufficiamus: quomodo sine respectu mie dei
penitentiam agemus: Sunt enim tenebre vbi christus non
3. iij.

Isa. xlv.

1. Thess. ii.

4. Cor. iij. b.

Expianatio diui Gregozij

Tenebre sūt
vbi xps non
respicit
sa. cxviiij.

respicit: vbi lux illa vera non egreditur: que sic lucet in tenebris vt tamen non comprehendatur a tenebris. Ideoq; propheta dñm exorans dicebat. Faciem tuam illumina super seruum tuum. Quid est autem facies dei nisi quedā claritas cognitionis eius. hanc cognitionis eius claritatem non vident qui misericordiam ipsius ignorant: qui de peccatorum suorum venia desperant. Illi deniq; in lacum descendunt vbi lumen non videant misericordie: intētionem cordis non dirigant ad celos: carnis satiffaciat desiderijs deum cōteinnant: sicut scriptum est. Peccator cum in profundum venerit contemnet. De talibus per Amos propheta tam dominus intonat dicens. Si celauerint se ab oculis meis in profundo maris: ibi mandabo serpēti et mordebit eos. Quid est enim celari in profundo maris nisi in altitudine delitescere desperationis. Celat vero se qui non confitetur peccata sua: non confitetur autem qui desperat de misericordia dei. Ne certe ille se ab oculis dei celat: qui a mandatis eius auertitur. Oculi enim domini spiritus dei qui legem. i. mandata dedit. Qui ergo se ab oculis dei in profundo desperationis celauerint: potestatem accipit dyabolus vt eos mordeat: et vt in ventrem eos sue malicie inducat. Ipse est enim serpens cui dictū est. Terram comedes omnibus diebus vite tue.

Prover. xvij.
Amos. ix.

Gen. iij. c.

Auditā fac mihi mane misericordiā tuā: qz in te speraui.

ps. lxxxiiij.

Ro. xij. b.

¶ Quid est mane: nisi sequentis diei initium? Que autem dies nisi illa de qua propheta dicit. Melior est dies vna in atrijs tuis super milia. Et apostolus. Nox inquit precessit: dies autem appropinquabit. Abijciamus ergo opera tenebrarum: et induamur arma lucis: sic vt in die honeste ambulemus. Illa est enim dies quam verus ille sol illuminat qui nescit occasum: quem non obtenebrat nubes: nō obscurat nebula: non obumbrat turbo. Que recte vna dicitur: q̄ nullius finis termino angustatur. In hac quippe vita diem non habemus: in qua per fidem non per speciem ambulamus. In qua cecitatis nostre patimur tenebras: et erroris

Diem in hac
vita.

In. vij. psal. pñta. Fo. lxxvij.

humani deslemus caliginem. In qua assiduis meroris et angustie premimur nebulis: et per devia trahimur quasi captiuus lumen sapientie non habentes: et in cogitationibus nostris euanescentes: cum autem christus apparuerit uita nostra: et reuelat a facie deum videre ceperimus: tunc omnis effugiet caligo tenebrarum: omnis euanescet ignorantie fumus: omnis dissipabitur tentationis nebula: quia et corruptibile hoc induet incorruptionem: et mortale hoc induet immortalitatem. Illa erit claritatis et lucis: quem electis omnibus preparauit: qui eripuit nos de potestate tenebrarum: et transtulit in regnum filij dilectionis sue. huius diei mane est futura resurrectio. Iuxta quod scriptum est. Mane astabo tibi et uidebo quoniam non deus uolens iniquitatem tu es: neque habitabit iuxta te malignus. Et iterum. Bonum est confiteri domino: et psallere nomini tuo altissime: ad annunciandum mane misericordiam tuam. In ea quippe iustorum lucebit felicitas: apparebit gloria: uidebitur exultatio: ubi absterget deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum: ubi nouissima destructur mors: ubi iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. In illo autem mane audiam faciet dominus misericordiam suam: cum segregatis iustis ab impijs: quibus scilicet ab heredis: dicet his qui a dextris eius erunt. Venite benedicti patris mei percipite regnum quod uobis paratum est ab origine mundi. Ibi nota fiet misericordia dei: quam in presenti uita mens humana capere non potest: preparauit enim dominus diligenter se quod oculus non uidit: nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit. Ideo qui per bonam conuersationem a gratia dei uenientem ad desiderium eterne uite erigitur: dicit. (Audiam fac mihi mane misericordiam tuam.) scilicet eternam. misericordia enim domini ab eterno usque in eternum super tumentes eum. Quod si illa sanctorum felicitas misericordia est: et non meritis acquiratur ubi erit quod scriptum est. Et tu reddes unicuique secundum opera sua. Si secundum opera redditur quomodo misericordia estimabitur? Sed aliud est secundum opera reddere: et aliud propter ipsa opera reddere. In eo enim quod secundum opera dicitur: ipsa operum qualitas intelligitur: ut cuius apparetur

ps. v.

ps. xci.

Apo. xi. b.

Mat. xiiij.

Mat. xxv.

i. Cor. ij. c.

Prover. xxiiij

Explanatio diuī Gregorij.

rint bona opera: eius sit et retributio glorioſa. Illi namq; beate yſte in qua cum deo et de deo uiuitur: nullus poteſt equari labor: nulla opera comparari: preſertim cum apoſtolus dicat. Non ſunt condigne paſſiones huius temporis ad futuram gloriā que reuelabitur in nobis. **Ps. 7** et ex hoc quoq; miſericordiā iure poſſit nominari: quia pro illis opib; datur: q̄ ſine preuentū miſericordiē dei nemo aſſequitur. Unde in psalms dicitur. Deus meus miſericordiā ei; preueniet me. Niſi enim uafa ire feciſſet uafa miſericordiē neminem ab illa perditionis maſſa conuerſatio ſancta diſcerneret: neminem a pena perpetue mortis iuſtitiā proſpiciā liberaret. Conſtat ergo quia quibus miſericordiā ter tribuit ut in hac uita bene operantur: eis miſericordiā largitur ut in eterna beatitudine centuplicato fructu remunerentur. hec eſt gratia quam pro gratia dādam ſanctis deſ apoſtolus perhibet: ut quibus in hac uita diuinitus datur gratia ſanctificationis. eis ex hac quoq; in futuro deſ gratia eterne felicitatis. Quod uero ait (quia in te ſperaui) quaſi cauſa eſt iuſte petitionis: quia cum ſpem ſuā quis in deo poſuerit: ad exorandum deum confidentior erit. Dixerat quoq; ſuperius: defecit ſpiritus meus: nunc uero in deo ſperare ſe dicit. In quo maioribus uſus confidentiē remedijs: ſpei noſtre ſaluberrimum adhibet documentum: ut diſcāmus parum eſſe quod a nobis deſicimus: niſi nos tranſcendentes in deo proficiamus.

Notam fac mihi uiam in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.

Quis eſt qui peruenire poſſit ad audiendam manē uocem miſericordiē: niſi ambulauerit in uia iuſtitię. hinc propheta dominum exorans ait. Uiam iuſtificationum tuarum inſtrue me. Et illud. Dirige ne in ſemitam rectam. propter inimicos meos. Et dirige in conſpectu tuo uiam meam. Sciēbat enim uiam eſſe que recta uideatur hominibus cuius nouiſſima ad mortē ducunt. Ideoq; ait. (Notam fac

Ro. viij. d.

ps. xlvij.

Vafa ire fecit
de uafa mie.

ps. cxvij.

ps. xxvi.

ps. vi.

In. vij. psal. pnia. Fo. lxxx

mibi viam in qua ambulem: quia ad te leuaui animā meā
Vide ordinem. Primum est vt a teipso deficias: nec super
te causa lactante rapiaris: sed omnibus inferiorem te sen-
tias: et sic in te spiritum superbie extinguas. Non te gene-
ris nobilitatis extollat: non erigat honor: non inflat pruden-
tia. Qui enim confidit in homine maledicto subiacet. De-
inde sequitur vt in deo speres: vt derelictus iuxta prophe-
tam a patre et matre assumaris a domino: et eius presidio
gubernaris inter fluctus mundane tentationis. Postremo
vt animam ipsam leues ad deum: et omni vanitate expul-
sa in celestibus conuerferis: vbi deliciarum dei reficiaris
dulcedine: et visionis eius perfruaris claritate. Non tibi
subrepat terrenarum delectatio cupiditatum: non vanitas
fantasmata mentem occupent: que cum animum in di-
uersa traherint: quantam inducant caliginem negligentie
et cecitatis tenebras opponunt: et cum appetere ceperit
infima: nullatenus erigatur ad summa. Si amore celestium
accensus fuerit: per istos ascenderis humilitatis gradus
poteris et tu dicere cum propheta. Ad te domine leuaui a-
nimam meam. Beatus qui hoc potest dicere. Beatus pla-
ne que in iniquitas non onerat: non reuocat delectatio: non
inclinat voluptas: quem non grauat cupiditas: non depri-
mit opulencia: non trahit ambitio: sicut scriptum est. Beatus
vir cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit

Terrenorum cō-
tēptus est sa-
luberrimus,

ps. xliij.

ps. lxxij

Eripe me de inimicis meis domine: ad te cōfugi doce me facere voluntates tuas: quia deus meus es tu.

Qui in via ambulat insidias metuit: hostium timet scursus Pericula ml-
pdonū ipet^r phoreticit. Ideo q̄ via nosse salutis desiderat: ta sunt in via
vt etiā ab inimicis respiciat exorat. Nouit qz inter inimicos presentis se-
gradit: in medio laqueorum vndiqz pericula imminēt: vndiqz culi.
ponunt insidie: vndiqz incauti precipitant. Aduersarius ei i. pe. v. b.

Exp[lanatio] diu[ini] Gregorij.

noster dyabolus tanq[ue] leo rugiens circ[um]it querens que[m] deuoret. Occupat incautos: inermes sauciatur: incautos exproliat. Alios necat: alios captiuat: alios suffocat. Aliquando transfiguratur se in angelum lucis: et incaute menti quedam agenda bona proponit: vt dum a proposito tentatus deciderit: et tentationum ventis velut arundo ceperit agitari facilius ad delicti inducatur consensus. Inserit inutiles cogitationes vana adhibet desideria: virtutum signem[en]ta desp[er]at. Si quem vero inuenerit fortio[ri]orem in bono proposito perseverantem: eum acrius persequitur: et grauioribus admotis tentationum aculeis: extinguere conatur. Habet quoq[ue] secum nequitie ministros: duces et satellites suos: cum quibus aduersus humanam fragilitatem congregatur vt eo tanto facilius superetur: quanto non ab vno sed a multis impugnatur. Contra hunc potentem aduersarium eiusq[ue] plurimos apparatus nos instruebat Paulus cum diceret. Non est vobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem: sed aduersus mundi rectores tenebrarum harum: contra spiritualis nequitie in celestibus. Quis tot inimicorum cateruas euadere: eorumq[ue] insidias inuestigare potest? Non grauantur carne: nullis occupant[ur] curis: sed sunt ad nocendum parati. Quis hominum aduersus eos dimicans illesus abire potest: nisi auxilio diuine gratie vallatus fuerit: et scuto bone voluntatis eius coronatus. Etiam si bone operationis studio floreat: si lumine polleat virtutum: non poterit inimici rugientis superare nequitiam: nec potestatis inique reprimere vires: nisi illius fuerit fretus presidio qui sic manet in nobis: vt etiam pugnet pro nobis. Restat ergo vt in omnibus diuine gratie auxilium postulemus: et ad illud inexpugnabile occurramus semper refugium: in quo nullius hostis timeamus incursum. Ad illud nempe refugium confugerat qui dicebat. (Eripe me de inimicis meis domine ad te confugi.) Et alibi. Domine refugium factus es nobis. ¶ Notandum vero quia non ait protege me sed eripe me: quasi dicat. Jam me fraudum suarum laqueis implicant: iam deceptionum astringunt nodis: iam retibus iniquitatum inuoluunt. Quis aut[em] ad eripendum idoneus: nisi ille cui, cum propheta cantamus. Ant-

Eph[es].vi.

ps.lxxxix.

In. vij. psal. pñtales. Fo. lxx.

ma nostra sicut passer erepta e de laqueo venatium. Laqueus
cõtritus est: et nos liberati sumus. Et ne quis sibi placens de
ereptione sua glorietur adiunctum est. Adiuutoris nostri in nos
dñi qui fecit celum et terram. Ambulantes itaque in via hac in qua
absconderunt laqueos nobis totis ad deum medullis cordis
clamemus. (Eripe me de inimicis meis dñe ad te confugi do
ce me facere voluntatem tuam quia deus meus es tu). Iustum
est ut deo suo omnis homo seruiat: creatura obediat crea
tori: domini sui mandata seruus non transgrediatur. Con
lendam christiana anima facere voluntatem dei sui/agnos
cat creatorem suum/audiat vocem eius: dirigat viam ei/
obediat preceptis eius. Oret ut doceatur: postulet ut diri
gatur supplicet ut confirmet. Hoc quippe sine auxilio di
vine inspirationis assequi nemo potest: sed in omnibus di
uina nobis est exoranda clementia/ut infuso cordibus nos
tris spiritu cuius unctio docet nos de omnibus discamus
que sit voluntas dei bona: bene placens et perfecta.

Ps. cxliij.

Anima xp̄sta
na qd agere
debet.

**Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: propter
nomen tuum domine viuifica
bis me in equitate tua.**

Qui a spiritu suo deficit a spiritu dei deducitur. Dixit
autem superius suum spiritum defecisse. Constat itaque
quia ad malum eum suus spiritus deduxerat. Et fortasse
deduxerat eum in regionem longinquam in qua substan
tiam suam dissipasset: in qua fames esset verbi dei: in qua
vni ciuium videlicet dyabolo qui pnceps est mundi hu
lus nuncupatus adherens ad porcos mitteretur pascen
dos. Ubi procorum cibus ventrem suum cuperet implere
id est malignorum spirituum suggestionibus carni sue sa
tisfacere. Jam vero malo spiritu deficiente dei bono assum
ptum in terram rectam speret introduci: que tribulos non
serminet et spinas/nec deserta sit vel inulta/vel inaquosa:

Fili prodigi
vtilis et pul
chra applica
tio.

Explanatio diuini Gregorij

Ro. viij.

Ps. xxxvi.

Ps. xxxvi.

Ibidem.

Esai. xvi.

Pacem super
pacez tribuit
deus dilectis
suis.

Jo. xiiij.

sed centenis exuberet fructibus: et delitijs habundet eter-
nis. Qui enim spiritu dei aguntur hi (iuxta apostoli voces
filij dei sunt) Si autem filij et heredes. Et si heredes here-
ditate possidentes. Que est autē hereditas: nisi terra uiuē-
tium? hinc namq; ppheta ait. Mansueti hereditabūt ter-
ram ⁊ delectabuntur in multitudine pacis. hinc rursus ait.
Benedicentes ei hereditabunt terrā. Et ne quis crederet
terram illam que transitura est benedictibus ⁊ mansuetis
hereditatem promitti subitū ait. Iusti autem here-
ditabunt terram: ⁊ inhabitabunt in seculū seculi super eā
Et nouit dominus dies immaculatoꝝ: ⁊ hereditas eozum
in eternum erit. Si ergo hereditas filioꝝum est illi sunt filij
dei qui aguntur spiritu dei: cum hereditas terra uiuentiu
sit: qui spiritu dei illuminantur in terram rectam deducen-
tur: ad quam quicumq; deducitur in multitudine pacis de-
lectatur. hanc pacis multitudinem dominus per prophē-
tam pollicetur dicens. Dabo illis solatium verum: pacem
super pacē. Super pacem enim quā dilectis suis in hac vi-
ta tribuit: in eterna felicitate aliam diuina miseratio da-
bit: vt iam caro non repugnet spiritui: nec aliqua vlli⁹ ten-
tationis subrepat occasio omnibus iam compositis: vt re-
formata in melius humana natura: nemo iam cadere: ne-
mo possit peccare: hec ē pax xpi quā apłs ipse pmissit dicens
Pacem relinquo vobis: pacem meam do vobis. In quo no-
randū: quia cum bis eis promissit: in altero, suam pacem p-
missit intelligamus sanctos dei quandā in hac vita pacem
habere: sed veram perfectamq; pacem ibi solum modo in-
uenturos vbi eos iam nulla vana mouebit cogitatio: nul-
la turbabit illusio: cum eripuerit deus animas eozum de
morte: oculos eozum a lachrymis: pedes eozum a lapsu:
hanc pacem christus solus habuit: quis solus inter mor-
tuos liber peccati aculeum in corde non sensit. Nos vero
q̄dā corruptibilis carne premimur: et corporis innectimur
nodis integre illius perfectęq; pacis ignari vane contur-
bamur: irrepentibus nobis terrenarum illecebris cupidita-
tium et cogitationibus vanis: que frequenter quasi facto
agmine ex improviso erumpentes mentem confundunt at
q̄ alio q̄ proposuerimus animum trahunt Non enim i po

In. vij. psal. pñiales. F. lxxi.

testate nostra est cor nostrum. Non ad deum secundū vo-
luntatem nostram erigitur / deducitur ad yma / trahitur ad
deum. Si ergo in terram rectam cupimus ingredi: a spīri-
tu dei bono optemus deduci: propter nomen tuum domi-
ne viuificabis me in equitate tua. Non viuūt iusticie: nisi
qui moritur iniquitati. Sicut autem quod seminauimus nō
uiuificatur nisi moriatur prius: sic qui mundo et concupiscē-
tijs eius non moritur: in fructu bonorum operum non mul-
tiplicatur. Superest ergo vt mortificemus membra nostra
que sunt super terram: quatenus viuificet nos auctor vite. **Mortificem⁹**
Ad hoc enim ipse mortuus est et resurrexit vt nos peccat⁹ nos si viuere
tis mortui iusticie viuamus. hinc propheta dicit. Viuifica-
bit nos post duos dies in die tertia suscitabit nos Illa nem- **uelinus.**
pe resurrectio nostra vita fuit: per quā a morte anime libe-
rati sumus: atq; vite restituti perpetue. Si enim credim⁹ **Osee. vi.**
q; iesus mortuus est et resurrexit: ita et deus eos qui dor- **Ro. vi.**
mierunt per iesum adducet cum eo. Vides quia qui christo
commoritur: cum eo conuiuificatur: sicut testatur Aposto-
lus dicens. Si enim complantati facti sumus similitudini
mortis eius simul et resurrectionibus erimus plus est au-
tem viuificari in equitate q̄ viuificari equitati. Deniq; q̄
in equitate viuificatur: in ipsam equitatem introducitur / vt
nihil iniquum sapiat: impium agat. Potest etiam per equi-
tatem ipse christus intelligi: in quo viuificatur qui mundo
moriatur. Deniq; corpore suo et sanguine pascimur ⁊ viuifi-
camur: alimur ⁊ saginamur. Nec ociose additur ppter no-
men tuum / ad omne bonum quod agimus: nō nostram sed
domini gloriam querimus. In eo namq; opus bonum deo
acceptum efficitur: si ex virtute operis non serui sed dñi no-
men glorificetur.

**Educes de tribulatione anti-
mā meā: ⁊ in mīa tua disper-
des omnes inimicos meos.**

Inter multiplices humane anime tribulationes et inu-

**Cōsciētia de
lictoꝝ est ma-
xima oīm af-
flicionum.**

Explicatio diuini Gregorij

merabiles afflictionis molestias nulla est maior afflicto quam conscientia delictorum. Cum enim exterius patitur homo ad deum confugit: ad virum fortitudinis recurrit. Singulare namque et saluberrimum est consolationis remedium tribulationes exterius patienti: ut si eum contristat orbis: ut si angit paupertas si veniat infirmitas: recedat ab eo qui foris est strepitus: et ingressus in interiora mentis penetralia: ibi deum inuocet: ubi nemo videt. Restat quoque ut ostium cordis contra illatas claudat molestias: ut seueritiam exterius non sentiat impetus: sed in spe celestium promissorum exultans postponat damna: molestias negligat: seculi blandimenta contemnat: humillet se in confessione peccati: magnificet et laudet: deum corripientem et consolantem. Quod si male conscientie tribulationum perferens in archano cordis deum non inuenit: quoniam forte recessit ab hospitio cordis pro habundantia iniquitatis: quod factus est homo: ubi consolationem inueniet: ubi requiem perquirat? Grandis tribulatio ubi nullus eiusdem aditus: ubi nulla libertatis spes: ubi nulla ereptionis fiducia. Si ad exteriora recurrit: si in transitoria consolatione quiescit: ibi animi afflictio urgetur: sollicitudinis stimulat calamitas: miseriarum turba vallabit. Que enim in temporalibus consolatione: quale in diuicis gaudiis? Nunquid nobiscum permanere. sunt. Nonne ille sunt: spine: que semen verbi suffocant. Que sicut acquisite letificant: sic etiam amisse contristat. Superest itaque ut in tribulatione positus peccator ad eum recurrat in quo sola vera est consolatio: et per istius vite noctes in lectulo cordis deum querat. Que si primo non inuenit: magis ad querendum animetur: surgat ad amorem celestium ciuitatem circumuehat exultatione vniuersae terre fundatam: interroget vigilans qui custodiunt ecclesiam: nudetur pallio secularis ornatus: et charitatis sagitta interiorem vulnereatur. Nec prius a querendo desistat quam merentium consolationem inueniat. Inuentum autem summo opere teneat: donec redemptus ope adiutricis gratie: a conscientie eripiat tribulatione. Si enim naufragus cupiens vitam in vndis seruare: semel adeptam tabulam non ante dimittat: quam aufractus labore seuerentium procellarum deficiat: aut

Diuitiarum
gaudium est
momentaneum.

In. vii. psal. pñtales. F. lxxij

vehementi pñdio adiut⁹ aptū litter⁹ attingat. Quis i hui⁹ ma-
ris magni & spaciōsi naufragio dei nō āplectat sapientiaz:
cui⁹ gubernet pñdio: regimine deducat. De ipsa nāq; scri-
ptū est. Lignū vite est his q̄ apphēderit eā: & q̄ tenuerit eā
btūs. Que est aut dei sapiētia nisi xps. s̄m q̄ Apłs ait chri-
stū dei pñte & dei sapiētiā. Teneam⁹ ḡ lignū salutis in pe-
lago pcellōse tēpestatis: p q̄b possū⁹ & a piculo horrende
mortis eripi & de tribulatione dyabolicarū tētationū edu-
ci. Da nobis magnā ereptionis nostre fiduciā: q̄b subditur
(Et in mīa tua dispdes oēs inimicos meos) Qui sūt inimici
hūanū ḡnis & xpīane aie i pugnatores: superiōri satis expo-
sitione declaratū est. Quos tūc clemētia diuina dispdit: cū ni generis q̄-
eis vires nocēdi adimit cum aduers⁹ iacula tētationis dya-
bolice scūtū opponit sue protectionis. Quasi enī cōfusi ab-
scedunt: cū se ad pueniēdū ipotentē agnoscunt.

Et pdes oēs q̄ tribulāt aīam meā: qm̄ ego seruus tuus sū.

Justū est vt bon⁹ seru⁹ a bono dño adiuet: ptra hostiles
mun⁹ at incurfus: a piculo libere. S; quid ē q̄ se noīat suū:
cū su⁹ nō maneat i domo in eternū: hic ipsa vītas discipu-
lis ait. Jā nō dicā vos suos qz su⁹ nescit qd̄ faciat dñs ei⁹.
Et apłs. Nō accepistis (in q̄t spm̄ fuitutis itez i timore: sed
accepistis spm̄ adoptiōis filioz: in q̄ cla mam⁹ abba pater.
S; sciēdū: qm̄ sicut sunt duo timores: ita etiā sunt due sui-
tutes. Est enī timor penā hñs: quē perfecta charitas foras
mittit. Est & timor dñi scūs pmanēs in seculū seculi de quo
Et scriptū est. Initiū sapiētiē timor dñi. Et itez. Timentib⁹
deum nihil deest. Ille igit timor q̄ a charitate excludit: ad
suū nō manēt i domo p̄tinere vī det. Timor nō scūs suo
illī cōuenire noscit: cui voce dñica dī. Euge sue bone & fi-
delis: qz sup pauca fuisti fidelis sup mlta te cōstitū: itra in
gaudium dñi tut. Quod vero ait (perdes oēs qui tribulā-
nīam meam) ad illam beate vite felicitatē referendum
est: in qua nullum habebimus aduersariū: nullū metue-
mus inimicū: cū absorbebit mors in victoria: cū illa nouissi-
ma inimica destruetur mors: cū immutari fuerim⁹ et equa

Prover. iij.
I. Cor. i.

Joh. xv.
Rom. viij.

Timor ē dis-
plex.

Eccles. i.

Luce. xij.

Vite btē ex-
cellentia.

R. i.

Explicatio diuini Gregorii

les angelis effecti. Ad enim nihil quietis aut securitatis inuenire possumus dum adhuc in nobis ipsis ingemiscimus gratia: adoptionem expectantes redemptionem corporis nostri. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem tunc nulla erit dyabolice fraudis hypognatio: nullum hereticum prauitatis dogma. nulla si fidelis populi pietas: oibus ita pacatis et compositis: ut in tabernaculis iustorum sola audiat vox exultationis et salutis. Ibi scripti sine fine laudabunt deum et in lumine claritatis eius exultabunt: ciues effecti illius civitatis que libera est et eterna in celis. Quam non obscurat tenebre: non obducat nox. non presumat vetustas non in ea rutilat lumen solis aut lumen splendorum: aut stellarum: ubi non ibi lucerna quiescit. non lapas accendit: non lichinus aptat. Claritas quippe diuina eam illuminat. sol clarificat in stitice. lux vera illustrat lux inquam inaccessibilis. non que clauditur loco. non sunt tenebre: non obscurat tenebris. non variat nocte. hoc in se ipso deficiente: luci in solissimo lumine illustrata hinc in se que est in nostra. filios abdicat tenebrarum. ciues recipit pacificos. filios per lucis et diem: filios adoptionis consortes super hereditatis. Nullus in eam ingreditur impius: nullus habitat iniquus. nullus intrat in mundum. muri eius ex lapidibus constructum: vitis: porte eius ex optimis adornantur margaritis. platee eius ex auro purissimo sternuntur: et canticum leticie sine fine in ea cantatur. Ibi est lux sine defectu: gaudium sine gemitu: desiderium sine pena: amor sine tristitia: satietas sine fastidio: sollicitas sine vitio: vita sine morte: salus sine languore. Ibi sancti et humiles corde: ibi spiritus et anime iustorum: ibi cum celestis patrie ciues: et beatorum spirituum ordines regem in decore suo videntes. et in gloria virtutis eius exultantes perfecti viget in omnibus caritas una omnium letitia una iocunditas.

Oratio autem:
ris pia et satis
artificiose

Bone iesu servum preteris splendorem prime glorie. I que desiderant angelis. proferere. doce me facere voluntatem tuam: ut a diebus eternis et unum omni spiritus. ubi est certa securitas: et securitas eterna tranquillitas. et tranquilla felicitas: et felicitas suavis: et suavis iocunditas. ubi tu deus cum patre et spiritu sancto vivis et regnas per infinita seculorum secula. Amen.

Explicatio beati Gregorii pape in septem psalmos penitentiales ab honesto viro Johanne petiti bibliopole parisiensi. sub titulo aureo se continente

Ca. mate. i. vij. pos pñiales
Tabula materialū hui⁹ li
bri (bz gregozij sup septē pos
pñiales) secundū numerum
foliozū ac paginarū signata.

- A**salon interpretatur pax pñis: ⁊ populū lu-
daicum signat. fo. lxx. pa. i.
A dā ⁊ euā vnusquisq; habet. fo. xxxix. p. i.
Adam vocat⁹ est post meridiē. f. xiiij. p. ij.
Alia christiana qd agere debet. f. lxx. pa. i.
Anima peruersa habet hic diem suam. fo. xxxvij. pa. ij.
Anima sancta per dauid significari potest. fo. prophetij.
Alia sue salutis memor multa debet agere. fo. xiiij. pa. ij.
Apostoli celi noie representantur. fo. xxxix. pa. ij.
Apostoli dicuntur pedes christi. fo. xix. pa. ij.
Apostoli dicuntur lapides syon. fo. xl. pa. i.
Auarus et luxuriosus ore suo deum non laudat folio. xxxi.
Bpagina prima
Estitudo vocatur dies octana. fo. i. pa. i.
Carni peccauit in spiritū sanctum. fo. xxvij. pa. i.
Carnis et ale diuersa sunt alimēta. fo. xix. pa. i.
Celi nemi pateret nisi fili⁹ dei carnē sūpisset. f. xxxiiij. p. i.
Celi peribunt ⁊ non peribunt. fo. liij. pa. ij.
Charitas in quo est veraciter. fo. v. pa. i.
Charitas est pasciens et benigna. fo. lvij. pa. i.
Christus cum sua ecclesia est vera persona. fo. xxxv. pa. i.
Christus dicitur cathulus leonis. fo. xli. pa. i.
Christus est primicie dormientium. fo. xlv. pa. i.
Christus quare voluit esse pauper. fo. xxxiiij. pa. ij.
Cinis est quilibet hierusalem aut. babilonis. fo. xxxij. pa. ij.
Clamor est et bonus. et malus. fo. xxxv. pa. i.
Cogitatio vniciq; salutaris. fo. xxxv. pa. i.
Confessio est et peccati et laudis. fo. lvij. pa. ij.
Cōsteri aduersum se quid est. fo. viij. pa. i.
Cōsciētia delictorum est maxima oim affectionū. f. lxxi. p. i.
R. ij.

Ta. mate. i. vij. pos pñtales

Consuetudo bona viri electi. fo. xxxvi. pa. ij.
Cor contritū sed nō humiliatū qdā habet. fo. xxxi. pa. ij.
Custodia matris na pro quo accipitur. fo. lix. pa. i.

David cum rex esset qualiter ī solitudine manere potuit. fo. xc. pa. i.

Delictum cognitum facere plus est q̄ ipsum manifestare fo. vij. pa. ij.

Dya bolus est generis humani inimicus. fo. lxiij. pa. ij.

Dya bolus sola interiora appetit. fo. liiij. pa. ij.

Dya bolo consentire periculosum. est. fo. xliij. pa. ij.

Dies antiqui quid denotant. fo. lxxv. pa. i.

Diem in hac vita non habemus. fo. lxxvij. pa. i.

Diutem velle fieri periculosum. est. fo. lxxiij.

Diuitiarum gaudium est momentaneum. fo. lxxi. pa. ij.

Dominus in suos iratus quid facit. fo. xxxvi. pa. i.

Dñs iratus sepe cōcedit spatīēibus qd̄ petūt. f. lxxiij. p. ij.

E Dominorum officium. fo. ij. pa. i.

Ecclesia dicitur terra. fo. li. pa. ij.

E enim facile aret. fo. xliij. pa. i.

Fide carens iustus esse nō potest. fo. xxx. pa. i.

Filius dei dī fons patens. fo. lxi. pa. i.

Filij dei esse non pñt q̄ inimicos non diligunt. fo. lviij. pa. i.

Filij prodigi vtilis et pulchra applicatio. fo. lxx. pa. i.

Filium mulier. sine peccato parere posset. fo. xlvij. pa. ij.

Fortitudo in quo consistit. fo. vi. pa. ij.

Furoz an sit in deo fo. ij. pa. i.

Homo feno comparatur. fo. xxviiij. pa. i.

Homo mirabiliter conditus est: s; mirabilius redemptus. fo. xliiij. pa. ij.

Homo verus quid facit. fo. xxviiij. pa. i.

Homini dignitas sup cetera animalia. fo. xliij. pa. i.

Homine nihil infirmius. fo. xliij. pa. i.

Hostes humani generis qualiter disperduntur a deo. fo. lxxii. pagina prima.

Ignis purgatorij est grauior omni tribulatione presentis seculi. fo. vii. pa. i.

Jonas ad deū clamauit et exauditus fuit. fo. xlv. pa. ij.

Tab. mate. in. vii. psal. pñia.

Ipocrite sunt reprobati. fo. xvi. pa. i.

Ilop⁹ est herba chrysi humilitate significas. fo. xxv. pa. ij.

Iudei erant cineres. fo. xli. pa. ij.

Iudeorum malicia. fo. xl. pa. ij.

Iugum portare debemus ab adolescentia. fo. lx. pa. i.

Lectus conscientiam representat. fo. iij. pa. i.

Lumbi animam representare possunt. fo. xv. pa. i.

Matrimonium dicitur castum. fo. xxv. pa. i.

Medici boni officium. fo. iij. pa. ij.

Membra omnia ad vitium inclinamus. fo. xv. pa. ij.

Misericordia dei est ineffabilis. fo. lx. pa. ij.

Misericordia et miseratio differunt. fo. xxxij. pa. ij.

Mortalitate et passibilitate nemo euadere poterit. f. xij. p. ij.

Mortificemus nos si viuere velimus. fo. lxxi. pa. i.

Murmuratores dicuntur intrare i iudicis cu deo. f. lxij. p. ij.

Oculi flagellis aperiantur. fo. xx. pa. i.

Oratio auctoris pia et satis artificiosa. fo. lxxij. pa. ij.

Oratio debet esse perseverans. fo. lxi. pa. i.

Oratio et deprecatio differunt. fo. lxxij. pa. ij.

Oratio et obsecratio differentiam habent. fo. lxxij. pa. ij.

Ossa sunt virtutes. fo. ij. pa. ij.

Pace sup pacē tribuit deus dilectis suis. fo. lxx. pa. ij.

Panis noster est verbum dei. fo. xxxvij. pa. ij.

Panis primi hominis. fo. ibidem.

Passer hominem prudentem notat. fo. xxxix. pa. ij.

Pater filio dedit iudicium. fo. xlvi. pa. ij.

Paulus vas est electionis. fo. xxix. pa. ij.

Pauperibus non subuenientes dicuntur manus contractas

habere. fo. lxxvi. pa. i.

Peccatum omne spina dicitur. fo. vij. pa. ij.

Peccatum prelati grauius est q̄ subditi. fo. xxij. pa. ij.

Peccatum tripliciter committitur. fo. xvij. pa. i.

Peccata nisi hic puniantur: in alio seculo seuerissimam sen

tent peccatores ultionem. fo. xxv. pa. i.

Peccator si a deo recipi desideret: ad seipsum vt filius pro

digus reuerti debet. fo. lxx. pa. i.

Peccatorum exemplaria ad se conuertendum. fo. lx. pa. ij.

Tab. mate. in. vij. psal. pñia.

Peccatores dicuntur terra. fo. xlv. pa. i.
Pedes speciosos habere debemus. fo. xlv. pa. i.
Pellucani natura. fo. xl. pa. ij.
Pelli mee cōsumptis. &c. notabilis expositio. fo. xxxviij. p. i.
Perfectum nihil cōsequimur ex meritis. fo. xxxij. pa. i.
Pericula multa sunt in via presentis seculi. fo. lxx. pa. i.
Porte inferi que sunt. fo. li. pa. ij.
Porte mortis sunt sensus nostri. fo. ij. pa. i.
Predicatorum dicuntur celi. fo. lxx. pa. i.
Prophetia tripliciter fit. fo. lxi. pa. ij.
Prospera sunt metuenda. fo. xxi. pa. i.
Prospicere est a longe intueri. fo. xlv. pa. i.
Prudentia summa in quo consistit. fo. xliij. pa. i.

Redemptor noster quare excelsus et celum dicitur.
fo. xlvij. pa. ij.
Reges qui proprie dicuntur. fo. xlix. pa. ij.
Regis iniqui conditiones. fo. xli. pa. ij.
Resurrectionis gloria est virtus christi. fo. liij. pa. i.

Sacrificium deo acceptabile est ipsum puro corde lau-
dare. folio. xxxi. pa. i.
Sagitte sunt verba dei. fo. xij. p. ij.
Salutaris est mediator dei et hominum. fo. xxviij. pa. ij.
Sennaar quid representat. fo. xxxij. pa. ij.
Simon magus fuit ab apostolis baptizatus. fo. xli. pa. i.
Syon ecclesiam significat. fo. xxxij. pa. i.
Syon notat iudeos et gentiles. folio. xliij. pa. i.
Spem in carne ponere non debemus. fo. li. pa. i.
Spūs dei super quos requiescit. fo. lxxvi. pa. ij.
Spiritum innouare quid est. fo. xxviij. pa. i.

Tenebre sunt ubi christus non respicit. fo. lxxvij. pa. i.
Terrenorum cōemptus est saluberrim⁹. fo. lxxix. pa. i.
Timor est duplex. fo. lxxij. pa. i.

Vacca humanitatem christi significat. fo. xxvi. pa. i.
Vasa ire fecit deus vasa misericordie. fo. lxxvij. p. ij.
Vexatio dat intellectum. folio. xi. pa. i.
Violentia est celsis inferenda. fo. lvi. pa. i.

Tab. mate. in. vij. psal. pñia.

Uiri sancti dicuntur compediti ⁊ gementes. fo. xlvij. pa. ij.

Uirtutes seimcte parum proficiunt. fo. xiiij. pa. i.

Uita actiua et contemplatiua per numerum. lv. pa. ij.

Uite beate excellentia. fo. lxxij. pa. i.

Uitulum yngule discretionem signant. fo. xxxij. pa. ij.

Uuere et permanere multum differunt. fo. xliij. pa. ij.

¶ Registrum codicum.
A B C D E F G H I K.
Omnes sunt quaterni,
Præter. R.

